nr. 7, iulie 1989

Proletari din toate țările uniți-vă!

(anul XCVI, nr. 1235)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Evenimente de excepțională importanță

Plenara C.C. al P.C.R. a hotărît să fie supusă dezbaterii de către întregul partid propunerea privind realegerea, la Congresul al XIV-lea al P.C.R., a tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului, ca o expresie a voinței întregului nostru popor.

A fost aprobat proiectul Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al P.C.R. cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991—1995 și orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010. De asemenea, Plenara a adoptat proiectul Tezelor pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R. privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești revoluționare, creșterea rolului partidului și activitatea ideologică, politico-educativă, ridicarea rolului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale — sinteză amplă a concepției și strategiei partidului în etapa actuală.

Toate aceste documente conferă vieții politice din țara noastră o dimensiune nouă, intens mobilizatoare, aflată sub semnul unității depline a întregului popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Toate aceste documente, care prefigurează un viitor de muncă și realizări fără precedent în istoria patriei, pornesc de la munca și realizările fără precedent ale poporului nostru în anii socialismului, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului.

Sînt documente a căror semnificație istorică a fost subliniată de lucrările Plenarei, de cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, cuvîntare care prin amplitudinea și profunzimea analizei, prin clarviziunea științifică a prognozei se impune ea însăși ca un document exemplar, de importanță deosebită. Aceeași analiză profundă și rigoare științifică relevă Tezele pentru Congresul al XIV-lea, fapt ce demonstrează capacitatea partidului nostru de a surprinde realitățile și necesitățile unui proces istoric de angajare fermă a României pe calea socialismului multilateral dezvoltat și în perspectiva construirii societății comuniste.

Una din ideile care străbat ca un fir roșu gîndirea și acțiunea partidului, ale secretarului său general, e aceea că poporul nostru și-a asumat, încă de la începuturi, eroica misiune de a se dezvolta în condițiile afirmării și apărării — uneori cu mari sacrificii — a ființei sale naționale, a independenței și suveranității sale. Și, legat de aceasta, privind lucrurile așa cum apar ele azi, se desprinde cu claritate concluzia că numai socialismul, respectat în legitățile sale științifice, oferă și va oferi posibilitatea împlinirii dezideratelor de progres și civilizație, de libertate și demnitate care ne-au animat în cursul unei multimilenare istorii. Trebuie să subliniem — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — „că numai și numai socialismul asigură popoarelor condiții pentru lichidarea înapoierii, sărăciei, pentru adevărata independență economico-socială, pentru bunăstare și fericire, pentru o pace trainică, pentru colaborare cu toate popoarele lumii".

Secretarul general al partidului a subliniat încă o dată rolul științei și culturii în realizarea programelor de dezvoltare, în formarea unui om nou, cu un larg orizont de cunoștințe din toate domeniile, a evidențiat importanța activității ideologice, politico-educative, a muncii științifice și de creație îndreptate spre realizarea celei mai înaintate culturi, a adevăratului umanism.

In acest context, crearea unor noi opere reprezentative — în literatură, muzică, film, arte plastice — apare mai mult ca oricînd ca o misiune de onoare pentru fiecare artist. Aceste opere trebuie să reflecte munca eroică a poporului, minunatele ei cuceriri, tradițiile revoluționare, urmînd exemplul înaintașilor care au considerat ca o misiune sfîntă asigurarea dezvoltării limbii și culturii românești. „Pentru toți creatorii, adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste", se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului.

Exigențele sînt mari, dar ce poate fi mai prețios, mai nobil pentru un artist decît să asigure creșterea limbii și culturii sale? Este aceasta o îndatorire patriotică și un sens major fără de care creația și-ar pierde însăși menirea ei, țelul ei suprem. Aceste exigențe nu fac altceva decît să pună în acord opera artistică cu exigențele generale, cu dinamica timpului, cu măreața operă de creație materială și spirituală pe care o săvîrșește azi poporul sub conducerea partidului.

Trăind o epocă revoluționară, de uriașe și continue prefaceri, simțind pregnant pulsul înnoirilor, artistul își asumă responsabilitatea unei angajări directe, se asociază, prin activitatea specifică profesiei sale gestului unanim și de zi cu zi al făuritorilor de valori, acționînd întru binele și înflorirea patriei. Scriitorul este conștient și mîndru de faptul că trăiește „în miezul unui ev aprins", transmite scrisului său incandescența marilor arderi, a marilor fapte de muncă și creație ale poporului. Acesta este și felul în care el întîmpină marile sărbători ale acestei veri fierbinți — 24 de ani de la istoricul Congres al IX-lea și 45 de ani de la actul revoluționar de la 23 August 1944.

C. L.

Telegrama adresată tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Intr-o deplină unitate de conștiință cu întreaga națiune, oamenii scrisului din patria noastră își exprimă profunda satisfacție și adeziunea entuziastă față de Hotarîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la realegerea Dumneavoastră, la cel de al XIV-lea Congres, în funcția supremă de secretar general al partidului.

Acest act politic reprezintă expresia cea mai înaltă a prețuirii unanime de care se bucură activitatea strălucită a marelui patriot, a militantului comunist care-și dedică întreaga viață, muncă și creație revoluționară fericirii patriei și a poporului, împlinirii celor mai cutezătoare idealuri ce au luminat dintotdeauna istoria acestui pămînt străvechi. În anii construcției socialiste și cu deosebire în anii epocii care vă poartă numele, epocă în care vedem însuși triumful gîndirii și practicii revoluționare înaintate, al aplicării creatoare a principiilor socialismului științific la condițiile concrete ale țării noastre, România cunoaște cel mai glorios și mai fertil timp al dăinuirii sale.

Congresul al IX-lea și toate celelalte mari forumuri comuniste care au urmat poartă pecetea spiritului Dumneavoastră vizionar, pe care-l resimțim în întreaga viață economică, moral-politică și socială a României, în afirmarea liberă, demnă și suverană a patriei în lumea de azi.

Arhitect strălucit al prezentului și viitorului românesc, Dumneavoastră, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați conferit culturii și artei rolul de componente esențiale ale progresului și civilizației, ale edificării conștiinței noi, revoluționare, adresîndu-ne nouă, oamenilor scrisului, vibranta chemare de a ne inspira mereu de la izvorul veșnic viu al vieții și muncii poporului, punînd în prim plan tot ceea ce este mai măreț și mai reprezentativ în epoca construcției socialismului.

Susținînd cu toată căldura realegerea Dumneavoastră în funcția supremă de secretar general al partidului, investitură în care vedem garanția însăși a mersului neabătut înainte al patriei, vă încredințăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, de hotărîrea noastră, a tuturor, de a face tot ce ne stă în putință pentru ca în scrierile noastre să vibreze mai puternic preocupările, simțămintele și aspirațiile oamenilor muncii, împlinirea de destin a unei patrii care și-a cucerit pe deplin și irevocabil independența, pentru a înălța edificiul trainic al culturii și literaturii române sub soarele generos al socialismului și comunismului.

UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

HOTĂRÎREA PLENAREI COMITETULUI CENTRAL

cu privire la realegerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român

Plenara C.C. al P.C.R., dînd expresie celor mai alese sentimente de înaltă stimă și prețuire, de nețărmurită dragoste și profundă recunoștință ale comuniștilor, ale tuturor oamenilor muncii, în deplin consens cu voința unanimă a întregului partid și popor, hotărăște să fie supusă dezbaterii în adunările generale ale tuturor organizațiilor de bază din întreprinderi, instituții, unități agricole, în toate conferințele organizațiilor comunale, orășenești, municipale și județene ale P.C.R., în întregul nostru partid propunerea ca la al XIV-lea Congres, în înalta funcție de secretar general al partidului, să fie reales cel mai iubit și stimat fiu al națiunii noastre, strălucitul conducător de partid și țară, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Comitetul Central își exprimă în unanimitate ferma convingere că realegerea în fruntea partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu — eminent militant comunist și patriot înflăcărat, ilustru gînditor revoluționar, luptător ferm pentru realizarea țelurilor supreme ale clasei muncitoare, genial făuritor al noului destin al țării și al celei mai luminoase epoci din istoria patriei, personalitate politică de excepție a lumii contemporane, care și-a consacrat și își consacră de aproape șase decenii, cu abnegație și eroism, întreaga viață și activitate binelui și fericirii națiunii române, cauzei independenței și suveranității, socialismului și păcii, înțelegerii și colaborării internaționale — constituie cea mai sigură garanție a edificării cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate, pe baza aplicării creatoare a principiilor generale ale socialismului științific la condițiile concrete din țara noastră, a viitorului comunist al patriei, a înaintării neabătute a României spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

Adoptînd această hotărîre, Plenara C.C. al P.C.R. subliniază rolul determinant al conducătorului partidului și statului în vastul proces revoluționar, unitar și neîntrerupt, pe care l-a cunoscut România în perioada de glorie și măreție inaugurată de istoricul Congres al IX-lea, moment decisiv în desfășurarea operei de construcție socialistă, în realizarea grandioaselor ctitorii, fără egal în multimilenara existență a patriei, ce au dat, spre mîndria și satisfacția poporului român, o neasemuită strălucire chipului țării, un loc de frunte și un binemeritat prestigiu în rîndul națiunilor lumii.

Cursul înnoitor, revoluționar, dinamic pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a imprimat vieții economico-sociale din patria noastră, în luminoasa perioadă deschisă de Congresul al IX-lea, și-a pus din plin amprenta asupra dezvoltării sănătoase și viguroase a economiei naționale, a întregii opere de edificare a socialismului în România, cu poporul și pentru popor.

Comitetul Central evidențiază și cu acest prilej meritul de uriașă însemnătate al tovarășului Nicolae Ceaușescu în definirea, într-o viziune științifică și unitară, a trăsăturilor și strategiei fiecărei etape de construcție socialistă, a apărării principiilor fundamentale ale socialismului, ca orînduire superioară oricăror forme de organizare socială care au existat pînă acum în istoria umanității.

Întregul nostru partid și popor dau cea mai înaltă apreciere contribuției decisive, hotărîtoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea programelor realiste și profund mobilizatoare de dezvoltare intensivă, multilaterală a patriei pe seama cuceririlor revoluției tehnico-științifice și noii revoluții agrare, care au asigurat ritmuri dinamice de creștere a forței economice, a industriei și agriculturii, ridicarea necontenită a nivelului de viață al celor ce muncesc, înflorirea învățămîntului, științei și culturii, factori de cea mai mare însemnătate în făurirea socialismului și comunismului.

Plenara Comitetului Central prețuiește în mod deosebit înalta răspundere cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu asigură întărirea continuă a gloriosului nostru partid comunist — centru vital al națiunii — creșterea rolului conducător, a forței sale politice și organizatorice în întreaga operă de construcție socialistă în România. Tovarășului Nicolae Ceaușescu îi revine meritul deosebit de a fi elaborat teze și orientări profund științifice, novatoare, cu privire la organizarea și conducerea întregii vieți economice și sociale, crea-

(continuare în pag. 2)

COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, preşedintele Republicii Socialiste România

Mult stimate şi iubite tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU,

În aceste momente de aleasă sărbătoare, în care întregul nostru partid şi popor sărbătoresc împlinirea a 24 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român, adevărată piatră de hotar în istoria contemporană a patriei, comuniştii, toţi cei ce muncesc şi trăiesc pe străvechile pămînturi româneşti ale judeţului IAŞI îşi îndreaptă gîndurile cu profundă dragoste şi deplină recunoştinţă spre dumneavoastră, mult stimate tovarăşe secretar general, marele Erou între eroii neamului, revoluţionar încercat, strălucit gînditor şi strateg de excepţie al noului destin al patriei, personalitate proeminentă a lumii contemporane, de numele şi activitatea căruia se leagă indisolubil perioada celor mai rodnice izbînzi şi glorioase împliniri din multimilenara noastră existenţă, intrată definitiv în conştiinţa naţională drept „Epoca NICOLAE CEAUŞESCU".

Asemenea întregului nostru popor, dăm o înaltă apreciere activităţii dumneavoastră eroice, revoluţionare, mult stimate şi iubite tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU, consecvenţei şi fermităţii cu care, de aproape şase decenii, slujiţi cu pilduitor devotament cauza gloriosului nostru partid comunist, interesele şi idealurile supreme ale poporului român, abnegaţiei cu care acţionaţi neobosit pentru afirmarea plenară şi înfăptuirea rolului conducător al Partidului Comunist Român, în opera de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate, pentru apărarea păcii în lume, pentru colaborare şi înţelegere între popoare.

Aducem, de asemenea, un cald omagiu activităţii revoluţionare a mult stimatei tovarăşe academician doctor inginer ELENA CEAUŞESCU pentru contribuţia sa la elaborarea şi înfăptuirea politicii partidului şi statului nostru, la înflorirea ştiinţei, învăţămîntului şi culturii româneşti şi afirmarea tot mai viguroasă a acestora în progresul economico-social neîntrerupt al patriei.

Vă rugăm să ne permiteţi, mult stimate şi iubite tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU, să folosim acest prilej pentru a vă adresa cele mai respectuoase mulţumiri, recunoştinţa noastră nemărginită pentru sprijinul pe care l-aţi acordat permanent dezvoltării judeţului IAŞI, pentru minunatele împliniri şi transformările revoluţionare care au schimbat din temelii oraşele şi satele judeţului, pentru marile ctitorii înălţate în anii epocii ce vă poartă cu strălucire numele, pentru viaţa liberă şi demnă pe care o trăim.

Beneficiind din plin de roadele politicii ştiinţifice a partidului şi statului nostru, judeţul IAŞI a primit în cei 24 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea un volum de investiţii de peste 90 miliarde lei, ceea ce a condus la apariţia şi dezvoltarea unor ramuri industriale de vîrf, a unor activităţi productive de mare importanţă pentru economia naţională. Pe această bază, producţia marfă industrială a crescut de aproape 14 ori, s-au creat peste 110.000 noi locuri de muncă, a sporit de aproape 4 ori producţia agricolă. De asemenea, în această perioadă s-au construit peste 115.000 apartamente. Realizări deosebite am înregistrat în toate domeniile, în întreaga viaţă a judeţului.

Vă raportăm, mult stimate şi iubite tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU, că în perioada primului semestru din acest an, colectivele de oameni ai muncii din judeţul nostru au obţinut, comparativ cu aceeaşi perioadă din anul trecut, o producţie marfă industrială mai mare cu 1,2 miliarde lei, s-au realizat şi depăşit prevederile de plan la investiţii, s-au redus cu peste 43 lei cheltuielile la 1.000 lei producţie marfă. În agricultură, unde se acţionează pe baza sarcinilor şi exigenţelor formulate de dumneavoastră, am obţinut cea mai mare producţie de orz din istoria judeţului, de 7 005 kg la hectar, iar la grîu 8 145 kg la hectar, depăşind sarcina de plan stabilită.

În întregul judeţ sînt concentrate, în prezent, toate forţele pentru realizarea sarcinilor, cu prioritate a exportului, pentru a asigura cele mai bune condiţii îndeplinirii exemplare a planului pe acest an şi pe întregul cincinal.

Acum, cînd sărbătorim 24 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, sîntem fericiţi că putem da expresie, încă o dată, satisfacţiei şi deplinei adeziuni a comuniştilor, a tuturor locuitorilor judeţului IAŞI faţă de Hotărîrea Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la realegerea dumneavoastră, mult stimate şi iubite tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU, în suprema funcţie de secretar general al partidului, de către cel de al XIV-lea Congres. Sîntem profund convinşi că nu există o altă garanţie mai sigură a înaintării neabătute a ţării pe calea socialismului şi comunismului, a ridicării continue a nivelului de trai material şi spiritual al poporului, decît aceea de a vă afla mereu în frunte, la cîrma partidului şi a ţării, stegar neînfricat şi cutezător al Programului partidului, al înfloririi în libertate, demnitate şi pace a scumpei noastre patrii.

Ne angajăm, mult stimate şi iubite tovarăşe secretar general, să facem dovada alesei stime, preţuiri şi respectului ce vi-l purtăm printr-o muncă mai susţinută, mai rodnică, consacrată înfăptuirii hotărîrilor Congresului al XIII-lea şi Conferinţei Naţionale ale partidului.

În aceste momente aniversare, de vibrantă emoţie şi trăire patriotică, vă încredinţăm, mult iubite şi stimate tovarăşe NICOLAE CEAUŞESCU, că nu există pentru noi nici o altă îndatorire mai înaltă decît aceea de a vă urma neabătut exemplul strălucit de slujire fără preget a cauzei partidului şi poporului, amplificîndu-ne eforturile pe frontul muncii creatoare pentru a întîmpina cu rezultate cît mai bune, în toate domeniile de activitate, marea noastră sărbătoare naţională de la 23 August şi Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român.

BIROUL COMITETULUI JUDEŢEAN IAŞI AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Istoricul moment din iulie

O aşteptare îndelungă — în care se topeau speranţe, urcuşuri tenace, zămisliri eroice, făcute sub impulsul unui sincer romantism revoluţionar, vlăguite, totuşi, uneori, de dogmatism, prejudecăţi, erori de creştere, minunate fulgerări ale spiritului ce dădeau cu tifla, parcă, inerţiilor de tot felul, păcate vechi şi noi, idealuri înfăptuite pe sfert sau pe jumătate, o aşteptare, dar oricum optimistă, se instalase în conştiinţa oamenilor, în preajma Congresului al IX-lea al partidului. Istoricul moment din iulie, 1965, a fost precum o ieşire tumultuoasă, încărcată cu vigoare şi nădejdi nebiruite. Nevoia unei descătuşări — a unei noi descătuşări — a energiilor creatoare, nevoia afirmării plenare a potenţelor şi virtuţilor noastre, eliberate de dogme şi incertitudini, se simţeau imperios. Sînt asemenea momente în istoria oricărui popor, cînd, după ani şi ani, uneori ,nedrept de lungi, de lente, anevoioase acumulări de fapte si proiecte vin şuvoaiele ce rup zăgazuri şi fertilizează cu dărnicie cîmpul roadelor mult rîvnite. Vorba lui Marin Preda, se pare că timpul nu mai are răbdare.

Unele clipe nu pot fi uitate niciodată. Ştim asta. Mi-amintesc exact ziua aceea. Cu detalii fastuoase. Eram trecător sentimental printr-un sat de pe Valea Moldovei. La bunicul. Vestea că tovarăşul Nicolae Ceauşescu va trece către Cetatea Sucevei şi către Putna lui Ştefan, pe şoseaua ce mărginea satul, s-a întins ca fulgerul. Nu se împlinise anul, de cînd avusese loc istoricul Congres. Era cald, cîmpul mustea de verde, oamenii trebăluiau în rosturile lor de demult. Şi la un ceas al amiezii au venit la şosea, cu flori de cîmp, şi aşteptau nerăbdători, vizibil mişcaţi, să-l vadă pe noul conducător al partidului. Niciodată nu avuseseră un asemenea prilej. Şi, de ce să n-o spunem ?, unii, printre ei şi bunicul, nici nu credeau că primul om al ţării, cel ales în fruntea partidului, va poposi la ei. Lucru de înţeles. După vreun sfert de ceas, coloana de maşini oficiale s-a oprit. Oamenii s-au apropiat cu flori. Tovarăşul Nicolae Ceauşescu le-a vorbit simplu şi cald, direct şi convingător, le-a dat frumoase şi omeneşti îndemnuri, a strîns mîini bătătorite de sapă şi coasă. Ziua aceea a rămas în sufletele ţăranilor din aşezarea de pe Valea Moldovei ca o sărbătoare. Deşi ei s-au dus din nou la treburile lor. Memoria colectivă, arhiva vie a satului, păstrează nealterat momentul.

În urmă cu cinci ani ne aflam cu treburi gazetăreşti la Combinatul minier Gura Humorului. Între interlocutorii bogaţi sufleteşte, bogăţie dăruită, însă şi amplificată prin experienţa unei vieţi pline de întîmplări profitabile pentru inima unui miner, cu toate că, nu o dată, unele întîmplări sînt destul de aspre, între acei interlocutori — directorul de-atunci al combinatului. Ascultam cu atenţie şi mai notam cîte ceva. Reţin şi scriu aici cîteva din gîndurile sale. „În 1965, eram la Ghelar. Terminasem de puţină vreme Institutul de mine şi mă reîntoarsesem acolo unde fusesem maistru miner. Peste un an, deci, în 1966, cu prilejul unor vizite de lucru în fostele regiuni Iaşi şi Suceava, tovarăşul Nicolae Ceauşescu venea la Leşu Ursului pentru a vedea cum stau lucrurile la faţa locului, pentru a sta de vorbă cu minerii, cu geologii. (Prin urmare, mi-am zis atunci, cînd povestea directorul combinatului, iată ce revelator se leagă amintirile !) A fost, cred, momentul care a marcat începutul unei dezvoltări vertiginoase a mineritului în această parte a ţării. Auzisem de deschiderea minei Leşu Ursului, cum să n-aud, doar sînt dintr-un sat din apropiere, soţia, tot bucovineancă, dădeam pe-acasă... Gîndul de a mă întoarce pe meleagurile mele s-a împlinit. Din mai 1966 şi pînă în 1971, am lucrat la această mină, cea mai mare din combinat, pe urmă, am fost numit director cu producţia pe combinat, care luase fiinţă din 1969, urmare a investiţiilor mari alocate pentru dezvoltarea mineritului sucevean. Iar din 1974, sînt director. (Pînă acum cinci ani — adăugăm, la acest timp prezent —, cînd a fost numit ministru adjunct, apoi ministru). Ideea cardinală care a traversat întreaga noastră activitate a fost aceea, izvorîtă din concepţia secretarului general al partidului, că pîrghia fundamentală de dezvoltare a ţării este valorificarea bazei de materii prime pentru economia naţională. Ca să vă daţi seama ce a însemnat această evoluţie în viaţa minerilor suceveni este elocvent poate să vă spun că, atunci cînd am venit eu la Leşu Ursului, în mine încă se mai foloseau caii. Şi nu numai acolo..."

În altă ordine de idei ,este revelator destinul fostului fecior de bucovineni din Capu Codrului, ţărani-forestieri-mineri, miner şi el, maistru, inginer, director, ministru, este revelator acest destin pentru societatea noastră.

Legăm cele două episoade : întîlnirea ad-hoc de pe şoseaua ce duce către Bucovina, întîlnirea momerabilă pentru ţărani, şi istoria, pe scurt, a evoluţiei unui specialist de marcă, evoluţie ce derivă din aceea a domeniului. Îndelunga aşteptare a ceva cu totul nou în viaţa oamenilor acestei ţări avea să fie generos răsplătită.

Vasile IANCU

Împliniri şi perspective

Şi în cuvîntarea rostită la încheierea lucrărilor Plenarei Consiliului Naţional al Oamenilor Muncii, tovarăşul Nicolae Ceauşescu arăta că Programul-Directivă şi Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului sînt documente istorice care definesc obiective şi orientări strategice realiste, ştiinţific fundamentate, de largă perspectivă, menite să asigure intrarea ţării într-o nouă etapă de dezvoltare, demonstrînd justeţea politicii partidului de aplicare creatoare, independentă, a socialismului ştiinţific, a legilor generale de dezvoltare, la realităţile şi condiţiile specifice din România contemporană, politică ce a căpătat o nouă dimensiune după istoricul Congres al IX-lea al partidului.

O contribuţie hotărîtoare la pregătirea şi elaborarea acestor documente care stabilesc direcţiile prioritare de dezvoltare a patriei în următorul cincinal şi în perspectiva sfîrşitului de mileniu a avut-o secretarul general al partidului, conducătorul care, în vastul proces revoluţionar, unitar şi neîntrerupt, inaugurat de Congresul al IX-lea al P.C.R. a elaborat într-o viziune profund ştiinţifică strategia fiecărei etape de construcţie socialistă, de conturare a unor noi orizonturi muncii poporului pentru edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate, libere şi independente, pe pămîntul patriei.

Pornind de la ideea ştiinţifică potrivit căreia dezvoltarea multilaterală asigură nu numai mersul înainte al societăţii socialiste spre bunăstare, ci şi libertatea şi independenţa patriei, alocarea în continuare a unei părţi însemnate din venitul naţional fondului de dezvoltare, importanţa ce se acordă în Programul-Directivă şi în Teze accelerării procesului de modernizare, înfăptuirii noii calităţi, ilustrează elocvent consecvenţa politicii partidului în a afirma progresul contemporan cît şi raporturile şi valorile specifice noii orînduiri.

În momentul de faţă, cînd aniversăm 24 de ani de la Congresul al IX-lea, se desfăşoară dezbaterea în partid, cu întregul popor a acestor documente de importanţă maximă pentru continuarea operei de construcţie fermă a socialismului în România. Aşa cum sublinia secretarul general al partidului, o dezbatere amplă, de largi pătrunderi spirituale este menită să asigure însuşirea de către întregul popor a fondului de idei şi orientări din aceste documente, cît şi mobilizarea energiilor colectivelor de oameni ai muncii la înfăptuirea concretă a planurilor cu care fiecare colectiv se va prezenta în faţa Congresului al XIV-lea al partidului. Oricît ar fi de consistente din punct de vedere teoretic, aceste dezbateri îşi vor atinge ţelul numai dacă sînt ancorate în realităţile practice ale fiecărui colectiv de muncă şi sînt în stare să extragă din documentele publicate noi căi de acţiune pentru perfecţionarea propriei activităţi şi toate la un loc constituindu-se ca un corolar final al dezbaterii generale şi democratice la care sînt chemate să-şi aducă substanţiale contribuţii cele mai diverse categorii de oameni ai muncii, inclusiv ale muncii spirituale.

Suprema chezăşie a înfăptuirii tuturor acestor înalte deziderate patriotice, de cea mai mare actualitate şi luminoasă perspectivă este realegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu în funcţia de secretar general al Partidului Comunist Român, funcţie cu care a fost investit la Congresul al IX-lea. Vedem în aceasta o expresie a celor mai alese sentimente de înaltă stimă şi preţuire, de neţărmurită dragoste şi profundă recunoştinţă ale comuniştilor, ale tuturor oamenilor muncii, pe care şi-o însuşeşte cu deplină adeziune frontul larg al oamenilor de ştiinţă, cultură şi artă. Adoptarea şi aplicarea de măsuri cu caracter de sporită eficienţă educativă, menite să contribuie, prin efectul lor, la creşterea conştiinţei ideologice, patriotice şi revoluţionare a maselor largi, iată un program vast şi luminos de lucru pentru toţi oamenii de litere şi arte din ţara noastră, mereu mai puternică şi mai înfloritoare sub conducerea hotărîtă şi clarvăzătoare a partidului comunist, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, preşedintele Republicii.

Iuliu MOLDOVEANU

Sub semnul continuităţii

Recent publicate, Tezele pentru al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român oferă o clară perspectivă a drumului parcurs de poporul nostru, din anii constituirii lui şi pînă în prezentul înscris pe traiectoria unei impetuoase înaintări revoluţionare, menită a urca ţara pe trepte tot mai înalte de cultură şi civilizaţie Anul celei de a 45-a aniversări a Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă găseşte România în plină ascensiune pe drumul trasat de cel de-al IX-lea Congres al partidului, moment decisiv pentru ulterioara evoluţie a României. Remarcabila dezvoltare industrială a ţării, afirmarea agriculturii ca ramură de bază a economiei noastre, înflorirea artei şi a ştiinţei, totul stă sub semnul unei semnificative continuităţi, încorporînd gîndul şi fapta celor ce au militat de-a lungul istoriei pentru independenţa şi prosperitatea patriei române, gîndul şi fapta celor care, în anii construcţiei socialiste, dau ţării chip nou, fiecare aşezare urbană şi rurală adăugînd, an de an, propria contribuţie la îmbogăţirea salbei de împliniri ale Republicii Socialiste România. Este rodul gîndirii clar-văzătoare a conducătorului României contemporane, a cărui strategie politică a determinat o impetuoasă dezvoltare a României pe toate planurile, consolidarea statutului acesteia de ţara liberă şi demnă, prezenţă unanim respectată în dialogul popoarelor pentru pacea şi viitorul luminos al lumii. În acest dialog, cuvîntul României, al preşedintelui ei, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a răsunat şi răsună plenar, susţinînd cu o impresionantă consecvenţă principiile colaborării între popoare, ale respectului reciproc, ale dreptului fiecărei naţiuni de a-şi croi propria cale pentru realizarea aspiraţiilor sale.

Bilanţul anilor străbătuţi de la cel de-al IX-lea Congres al partidului demonstrează, în mod strălucit, totala adeziune a poporului la politica internă şi externă a partidului, decizia fermă a naţiunii române de a urca pe noi înălţimi drapelul profundelor transformări revoluţionare, expresie grăitoare a tezei privind „făurirea socialismului cu poporul şi pentru popor". Este gîndul ce ne animă în aceste zile în care trăim cu toţii sentimentul unei legitime mîndrii patriotice, generate de Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. de a propune realegerea, la Congresul al XIV-lea, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, în funcţia de secretar general al Partidului Comunist Român. Erou între eroii neamului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu reprezintă chezăşia viitoarelor biruinţi pe calea creşterii economice şi a dezvoltării culturale a României. Iată de ce, în preajma noului forum al comuniştilor — etapă importantă în devenirea socialistă a României — gîndul şi fapta noastră sînt, mai mult ca oricînd, expresia unităţii de monolit în jurul partidului, al conducătorului nostru iubit — port-drapelul celor mai înflăcărate idealuri ale patriei, în mersul ei neabătut spre comunism.

Alexandru FRIDUŞ

Deplină încredere

Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 27—28 iunie 1989, prin hotărîrea adoptată cu privire la realegerea tovarăşului Nicolae Ceauşescu în înalta funcţie de secretar general al partidului, la cel de al XIV-lea Congres reprezintă un eveniment de o excepţională însemnătate în viaţa şi activitatea întregii ţări. Alături de milioanele de oameni ai muncii de pe tot cuprinsul patriei îmi exprim totala mea adeziune faţă de hotărîrea adoptată la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, văzînd în acesta încrederea fermă în înaintarea patriei pe drumul luminos al socialismului şi comunismului. De numele tovarăşului Nicolae Ceauşescu — cel mai iubit fiu al poporului — se leagă măreţele realizări ale prezentului nostru socialist. Tezele pentru Congresul al XIV-lea şi Programul-Directivă cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991—1995 şi orientările de perspectivă pînă în anii 2000—2010 poartă amprenta gîndirii politice, economice şi sociale a secretarului general al partidului, a spiritului novator inaugurat de Congresul al IX-lea al P.C.R.

Ca profesor, am învăţat şi m-am format în Epoca Nicolae Ceauşescu. Grija mea permanentă este aceea de a sădi în sufletul elevilor mei dragostea pentru limba şi cultura poporului nostru, pentru Partidul Comunist Român, pentru marele său conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Constantin MĂNUŢĂ

HOTĂRÎREA PLENAREI COMITETULUI CENTRAL

(urmare din pag. 1)

rea unui larg şi cuprinzător sistem al democraţiei muncitoreşti-revoluţionare, creşterea rolului clasei muncitoare — clasa cea mai înaintată a societăţii —, perfecţionarea funcţiilor statului, apărarea şi întărirea continuă a proprietăţii socialiste.

Slujind cu inepuizabilă energie şi devotament patriotic interesele vitale ale ţării şi poporului român, cauza edificării socialismului şi comunismului în patria noastră, tovarăşul Nicolae Ceauşescu s-a afirmat cu putere, prin cuvînt şi faptă, ca strălucit promotor al unei noi gîndiri în viaţa internaţională, ca apărător consecvent şi hotărît al aspiraţiilor fundamentale ale popoarelor, impunîndu-se în conştiinţa întregii omeniri ca mare Erou al păcii, înţelegerii şi colaborării între toate naţiunile lumii.

În aceste momente înălţătoare, de vibrantă trăire patriotică, Comitetul Central, comuniştii, întregul popor îşi exprimă într-un singur gînd voinţa nestrămutată ca tovarăşul Nicolae Ceauşescu să fie reales la Congresul al XIV-lea în funcţia supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, de a continua neabătut, sub steagul de luptă al gloriosului nostru partid, strîns uniţi în jurul genialului său conducător, măreaţa operă de edificare pe pămîntul patriei a celei mai drepte şi mai umane orînduiri, a visului de aur al omenirii — comunismul !

Tezaur de vară

Dimineţi de vară românească
Prin cuprinsul vastelor cîmpii
Invăţînd cum să ne dăruiască
Şi mai multă pîine la copii
Dimineţi cum nu-s în altă parte
C-un miros în plete de lumini
Paginile verii dintr-o carte
Scrisă de ţăranii anonimi
Dimineţi de iulie bogate-n
Împlinite bucurii şi dor
Ale ţării noi rostiri curate
Scrise de al verii, înalt, for.

Dumitru GRIGORAŞ

Dragoste de ţară

Am învăţat cu toţi, din tată-n fiu,
Dintr-un ceaslov ştiut pe dinafară
Că din izvorul vieţii veşnic viu
Sîntem datori cu dragoste de ţară.

Mereu, din tată-n fiu, noi te-am păstrat
Ca pe-o comoară sfîntă şi curată
Şi-n cîntece de slavă te-am purtat :
Cît te iubim să afle lumea toată.

Din glia ta ne tragem rădăcina —
De dragoste şi dor mereu crescîndă ;
Nimic nu ne va frînge-n veci tulpina
Că seva din pămîntul tău e blîndă.

Ana RADU-FIŢIGĂU

MESAJUL
TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu prilejul Simpozionului omagial MIHAI EMINESCU

În numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, al Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România, precum și al meu personal, aducem un fierbinte omagiu marelui poet Mihai Eminescu, care, prin nemuritoarea sa operă, a cintat poporul român, trecutul, prezentul și viitorul său, înscriindu-se pentru totdeauna în conștiința întregii noastre națiuni și în patrimoniul culturii universale ca exponent al unor luminoase idealuri și năzuințe de dreptate socială și națională, de afirmare liberă, demnă și independentă a României.

Simpozionul omagial, prin care oamenii de știință și cultură cinstesc memoria poetului național Mihai Eminescu, constituie un puternic imbold pentru toți creatorii de literatură și artă din țara noastră de a-și pune întreaga lor creație — urmînd strălucitul exemplu al marelui lor înaintaș — în slujba poporului, a dezvoltării cuceririlor sale revoluționare, a făuririi socialismului și comunismului, a ridicării României pe trepte tot mai înalte de civilizație și progres.

Poet al poporului său, Mihai Eminescu a lăsat posterității imaginea unui artist legat trup și suflet de pămîntul țării sale, de aspirațiile spre mai bine ale maselor populare, receptiv la problemele majore ale epocii în care a trăit, ale luptei pentru apărarea și afirmarea ființei naționale — care au constituit în permanență izvorul veșnic viu al minunatei sale creații.

Nimeni mai mult decît Mihai Eminescu n-a dat expresie și n-a contribuit într-o asemenea măsură la afirmarea și punerea în valoare a frumuseții limbii române, a spiritului de înțelegere, a legilor dezvoltării lumii. Cît de minunat sună și astăzi genialele versuri din poezia „La steaua": „La steaua care-a răsărit / E-o cale-atît de lungă, / Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ne-ajungă".

În opera lui Eminescu și-au găsit o nemuritoare oglindire paginile cele mai glorioase ale istoriei naționale, profundul patriotism al poporului român, gata să-și apere cu orice sacrificiu viața demnă și libertatea. Cît de minunat răsună cuvintele pline de demnitate prin care Mircea cel Mare afirma — în „Scrisoarea a III-a" — hotărîrea poporului român de a-și apăra libertatea și independența !

„Eu ? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea, tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este".

Prețuind toate popoarele și valorile create de ele, Eminescu i-a urît pe cei care s-au rupt de popor și s-au pus în slujba străinilor. Neîndurătoare, dar profund îndreptățite, izvorîte din cel mai curat patriotism, răsună versurile sale din „Doina": „Cine-a îndrăgit străinii / Mînca-i-ar inima ciinii, / Mînca-i-ar casa pustia, / Și neamul nemernicia !".

Opera lui Eminescu a dat expresie marilor lupte sociale, încrederii în rolul proletariatului, al muncitorimii, pe care a chemat-o — prin versurile sale devenite legendare, din poezia „Împărat și proletar" — la luptă unită împotriva vechii orînduiri : „Zdrobiți orînduiala cea crudă și nedreaptă, / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați ! / Atunci cînd după moarte răsplata nu v-așteaptă, / Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă, / Egală fiecare, și să trăim ca frați !".

Cît de profund legată de creația lui Eminescu, de prezentul și viitorul țării noastre, cît de luminoasă și înălțătoare se arată dragostea lui pentru pămîntul patriei ! „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, / Țara mea de glorii, țara mea de dor ? / Brațele nervoase, arma de tărie, / La trecutu-ți mare, mare viitor !... Dulce Românie, asta ți-o doresc."

Această fierbinte urare a lui Eminescu și-a găsit astăzi deplina împlinire în patria noastră socialistă, liberă și independentă, în care poporul — zdrobind orînduirea cea crudă și nedreaptă, lichidînd pentru totdeauna exploatarea și asuprirea — își făurește în strînsă unitate, sub conducerea partidului nostru, propriul său viitor, socialist și comunist.

Constituie o mare mîndrie pentru poporul român faptul că în anii ce au trecut de la eliberarea țării și îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului — care a inaugurat o perioadă de profunde transformări revoluționare în toate domeniile —, România a obținut strălucite realizări în făurirea societății socialiste, în creșterea potențialului economic și a avuției naționale, în înflorirea științei, artei și culturii, în ridicarea generală a nivelului de trai, material și spiritual, al tuturor oamenilor muncii.

Toate aceste istorice realizări ilustrează cu putere justețea politicii partidului nostru comunist, forța și superioritatea orînduirii socialiste, pe care o edificăm cu succes în România, minunata capacitate a poporului român de a asigura — sub conducerea partidului — progresul și înflorirea continuă a patriei noastre socialiste.

Omagiind astăzi opera luminoasă a lui Mihai Eminescu — ca de altfel a tuturor marilor creatori din toate domeniile — avem datoria să dezvoltăm și să îmbogățim permanent, cu noi și noi creații, minunatul patrimoniu național — tezaur de gîndire înaintată, revoluționară, care, prin conținutul de idei și mesajul profund umanist și patriotic, reprezintă o contribuție de seamă la mobilizarea întregului popor în edificarea noii orînduiri, la formarea și educarea omului nou, înaintat, constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului în România.

Apreciind munca și realizările creatorilor de artă și cultură contemporani, partidul, societatea noastră le adresează acestora chemarea de a realiza noi opere literar-artistice, de toate genurile, care să reflecte pe larg marile înfăptuiri ale poporului român, strălucitele fapte ale constructorilor socialismului care, într-o perioadă istorică scurtă, au ridicat patria noastră la un nivel înalt de civilizație și cultură, transformînd năzuințele și visurile înaintașilor despre un viitor liber și fericit într-o realitate concretă a României de azi.

Așa cum a făcut însuși Eminescu, numai trăind împreună cu poporul, realizînd creații legate de viața poporului, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă de azi pot realiza opere de înaltă valoare, își pot îndeplini nobila misiune ce le revine în amplul și complexul proces al dezvoltării revoluționare a societății noastre, în care tot ce se realizează este destinat înălțării patriei, creșterii bunăstării și fericirii omului, a întregii națiuni, întăririi independenței și suveranității României.

Cinstind memoria lui Mihai Eminescu, să facem totul pentru a asigura înfăptuirea neabătută a programului partidului de construcție socialistă, pentru înflorirea continuă a artei și culturii românești, pentru sporirea forței sale educative, a mesajului său profund umanist, revoluționar, să creăm și să dăm poporului noi și valoroase opere care să slujească progresului și înălțării patriei, ridicării conștiinței socialiste, dezvoltării înaltelor trăsături ale omului nou, înaintat, făuritor conștient al celei mai drepte și umane societăți, al visului de aur al omenirii — comunismul !

NICOLAE CEAUȘESCU

TELEGRAMA ADRESATĂ
TOVARĂŞULUI NICOLAE CEAUŞESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, de participanții la Simpozionul omagial MIHAI EMINESCU

Mult iubite și stimate tovarășe

Nicolae Ceaușescu,

Participanții la Simpozionul omagial dedicat centenarului Mihai Eminescu vă aduc, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu — marele Erou între eroii neamului românesc, ilustru conducător de partid și de țară, strălucită personalitate a lumii contemporane, înflăcărat luptător pentru libertate, independență și prosperitatea națiunii române — un cald și vibrant omagiu, expresia sentimentelor de aleasă stimă, nețărmurită dragoste și fierbinte recunoștință pe care scriitorii, oamenii de știință, cultură și artă, asemenea întregului nostru popor, le nutresc față de exemplara și prodigioasa dumneavoastră activitate consacrată înfloririi patriei, formării omului nou, constructor conștient și devotat al societății socialiste și comuniste din România.

Exprimăm, totodată, cu adînc respect, sentimentele noastre de aleasă considerație și deosebită prețuire tovarășei Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim viceprim-ministru al guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, eminent om politic și savant de largă recunoaștere internațională, căreia îi adresăm, și cu acest prilej, întreaga noastră gratitudine pentru îndrumarea și sprijinul permanent acordate literaturii și artei, activității din domeniul științei, culturii, educației și învățămîntului.

Participanții la simpozion au primit cu profunde sentimente de respect și satisfacție, călduroșul mesaj adresat de dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, prin care se exprimă un fierbinte omagiu și cea mai înaltă cinstire adusă marelui nostru poet, ce a oglindit în opera sa, ca nimeni altul, trecutul, prezentul și viitorul țării, alesele însușiri ale poporului român, aspirațiile sale de dreptate, libertate și înălțare a României, apreciere de autentică simțire patriotică ce ilustrează dragostea și prețuirea pe care noi toți o purtăm Luceafărului poeziei românești.

Evocînd valoarea fără egal a creației eminesciene, în cadrul lucrărilor simpozionului au fost subliniate cu pregnanță grija permanentă și înalta considerație manifestate de conducerea partidului, personal de dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, față de cunoașterea și valorificarea operei, de aprofundarea cercetărilor privind viața și activitatea poetului. Cu deosebită satisfacție, participanții la simpozion au evidențiat că, în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea — moment de însemnătate isorică în dezvoltarea economico-socială și politică a țării, în descătușarea energiilor creatoare ale întregii națiuni — a fost întreprins un vast program de valorificare critică a moștenirii noastre literare, în cadrul căruia s-au înscris la loc de frunte cercetarea și editarea creației eminesciene, operă monumentală a culturii române, tipărită și difuzată în sute de mii de exemplare, asigurîndu-se, astfel, pătrunderea și cunoașterea ei de către întregul popor.

Punînd în lumină înalta valoare națională și universală a creației eminesciene, comunicările prezentate au reliefat, în același timp, semnificațiile majore ale generoasei politici culturale a partidului și statului nostru de păstrare și dezvoltare a tradițiilor umaniste ale poporului român și ale culturii naționale, permanenta preocupare pentru ca, o dată cu progresul remarcabil pe plan economic și social al patriei, să se asigure înflorirea continuă a vieții spirituale și a creației literar-artistice.

Desfășurîndu-se în anul celei de-a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și al celui de al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român — evenimente de mare însemnătate în viața social-politică a țării —, lucrările simpozionului omagial, manifestările consacrate centenarului Eminescu au evidențiat cu putere hotărîrea fermă a oamenilor de cultură și artă ca, asemenea întregului nostru popor, strîns uniți în jurul partidului, al dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, să-și sporească contribuția la continua înflorire a patriei, la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor, la ridicarea nivelului lor de cunoaștere. Acționînd neabătut pentru înfăptuirea strălucitului program ideologic al partidului, avînd permanent drept călăuză tezele, ideile și orientările de inestimabilă valoare teoretică și practică fundamentate în magistrala dumneavoastră operă, ne angajăm să facem totul pentru a spori contribuția oamenilor de cultură și artă la realizarea de noi creații, care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru, în care eroii principali să fie muncitorii, țăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România.

Reafirmăm, și cu acest prilej, deplina aprobare și profunda încredere a tuturor creatorilor din domeniul științei, culturii și artei față de politica internă și externă a partidului și statului nostru, strălucit concepută și înfăptuită de dumneavoastră, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit și respectat fiu al poporului român, care, printr-o activitate eroică și o gîndire vizionară, asigurați mersul ferm al României pe calea socialismului și comunismului, sporirea prestigiului său în lume, afirmarea demnă, liberă și suverană a patriei.

Într-o vie și deplină unanimitate, participanții la Simpozionul omagial Mihai Eminescu folosesc acest prilej pentru a vă exprima dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, dumneavoastră, mult stimată tovarășă Elena Ceaușescu, cele mai calde sentimente de aleasă dragoste și nețărmurit respect, satisfacția deplină și întreaga recunoștință pentru strălucita activitate politică, revoluționară și patriotică pe care o desfășurați, asigurîndu-vă că vom face totul pentru dezvoltarea științei, culturii și artei, astfel ca aspirațiile Luceafărului poeziei românești să-și găsească o minunată împlinire în ampla operă de edificare a celei mai drepte și demne orînduiri — comunismul, visul de aur al omenirii!

PARTICIPANȚII LA SIMPOZIONUL
OMAGIAL DEDICAT
CENTENARULUI MIHAI EMINESCU

Festivalul de poezie „Mihai Eminescu"

În sala Teatrului Național „V. Alecsandri" din Iași, la deschiderea festivă a celei de a IX-a ediții a Festivalului „Mihai Eminescu", manifestare dedicată împlinirii a 100 de ani de la trecerea în eternitate a poetului, au fost prezenți reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, scriitori, critici și istorici literari, oameni de cultură și artă, cadre didactice și elevi, un numeros public. Despre semnificațiile acestui eveniment au vorbit tovarășa **Maria Ghițulică**, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim-secretar al Comitetului județean de partid, președintele Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean Iași, tovarășul **Pavel Florea**, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, **Mircea Radu Iacoban**, secretarul Asociației scriitorilor din Iași. A fost evidențiat faptul că Festivalul de poezie de la Iași, integrat firesc în Festivalul Național al muncii și creației „Cîntarea României", are, de peste două decenii, puterea unei adevărate sărbători spirituale intrată într-o fecundă tradiție în epoca celor mai mărețe edificii materiale și spirituale din istoria multimilenară a patriei, epocă pe care în semn de profund omagiu și cu îndreptățită mîndrie patriotică o numim **Epoca Nicolae Ceaușescu**.

Într-o ambianță de aleasă spiritualitate, au fost decernate premiile Festivalului : premiul pentru debut în poezie (Premiul Asociației scriitorilor din Iași) a fost acordat **Tatianei Rădulescu**, autoarea volumului „Liniștea aerului" ; premiul pentru cel mai valoros volum de lirică patriotică (acordat de revista „Convorbiri literare") — lui **Marin Sorescu** pentru volumul „La lilieci" cartea a IV-a ; premiul pentru compoziții muzicale inspirate din creația eminesciană (oferit de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor și de către Comitetul județean pentru cultură și educație socialistă Iași) — conf. univ. dr. **Dan Voiculescu** de la Conservatorul „Gheorghe Dima" din Cluj-Napoca, pentru piesa corală „La steaua".

Duminică, 11 iunie, la sediul Asociației scriitorilor din Iași a avut loc un simpozion Eminescu. Despre opera eminesciană au conferențiat : Constantin Ciopraga („Ochiul la Eminescu"), Mircea Tomuș („Crearea mitului la Eminescu"), Mihai Drăgan („Eminescu-geniul"). În același cadru au fost lansate volumele : „Meditația economică eminesciană" de Vasile C. Nechita, „Eminescu și universul științific" de I. M. Ștefan, „Prezentul etern eminescian" de George Popa, „Eminescu" de Vladimir Streinu.

★

În aceeași zi, redactori ai revistelor „Viața Românească" și „Convorbiri literare", cît și colaboratori ai acestor reviste, au parcurs un itinerar **„Pe urmele lui Eminescu, revizor școlar** în județele Iași și Vaslui", susținînd o șezătoare literară în localitatea Negrești. Oaspeții au fost întîmpinați de tovarășa **Aneta Slivneanu**, secretar al Comitetului județean de partid Vaslui, tovarășul **Constantin Oancea**, primarul orașului Negrești, **Elena Poamă**, directorul Bibliotecii județene Vaslui, precum și de o echipă a Televiziunii Române. Au participat scriitorii : **Florența Albu, Ion Chiriac, Mariana Codruț, Petre Got, Gheorghe Pituț, Sînziana Pop, Constantin Pricop, Corneliu Sturzu**, plasticienii ieșeni **Traian Mocanu** și **Dumitru Foca**, un numeros public.

★

La șezătoarea literară care a avut loc la Liceul pedagogic din Iași a fost susținut un recital poetic și au fost abordate aspecte ale creației eminesciene, cu participarea scriitorilor Marin Sorescu, Horia Zilieru, Hajdu Győző, Ioanid Romanescu, Mircea Tomuș, Grigore Ilisei, Pavel Florea, Mircea Radu Iacoban. O amplă șezătoare literară, desfășurată în același cadru, a avut loc la Ruginoasa, în spațiul evocator al Palatului lui Alexandru Ioan Cuza, la care au participat Dumitru Turtă, vicepreședinte al Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Iași, prof. dr. doc. Gavril Istrate, Dumitru Ignea, Natalia Cantemir, Marcel Mureșeanu, Florin Muscalu, Nicolae Turtureanu, Dumitru Țiganiuc. La Botoșani, în cadrul unor șezători literare asemănătoare, sub semnul omagiului Luceafărului poeziei românești, au citit din creațiile lor : Marin Sorescu, Horia Zilieru, Ioanid Romanescu, Paul Balahur, Marcel Mureșeanu, Ion Beldeanu, George Damian, Ion Iacob, Lucian Valea și au susținut comunicări : Constantin Ciopraga, Mihai Drăgan, Alexandru Husar, Pavel Florea, Dumitru Irimia, Ștefan Avădanei, Mihai Iordache, Vasile Vasile, Vasile C. Nechita, Valeriu Coșereanu, Lucia Olaru Nenati, Dumitru Ignat, Victor Crăciun, Ion C. Rogojanu, Gavril Istrate, Dimitrie Vatamaniuc, Didona Eminescu, Gheorghiță Geană, Mihai Zamfir, Gheorghe Drăgan, Nicolae Crețu.

★

În zilele de 15, 16, 17, 18 și 19 iunie, un grup de scriitori români și străini a efectuat o călătorie de documentare pe urmele lui Eminescu, în județele Botoșani, Suceava și Iași. La Botoșani, în sala Teatrului „Mihai Eminescu" a fost prezentat un spectacol omagial susținut de Filarmonica din localitate, actori ai teatrului, soliști ai Operei române din București, artiști amatori din Botoșani, din comuna Ipotești.

În ziua de 16 iunie a avut loc un pelerinaj la locul unde s-a aflat casa natală a poetului și la alte obiective memoriale din orașul Botoșani. La Ipotești a fost vizitată casa copilăriei poetului ; scriitori români și din alte țări au susținut un recital dedicat Luceafărului poeziei noastre. A fost vizitat, de asemenea, noul centru memorial **Eminescu**, cu care prilej, Uniunea Scriitorilor din România a decernat unor traducători, exegeți și editori de peste hotare diploma „Mihai Eminescu". Aceeași diplomă a fost conferită cercetătorului Dumitru Vatamaniuc. La bustul poetului și la mormintele părinților au fost depuse coroane de flori. Comitetul județean de cultură și educație socialistă Botoșani a oferit scriitorilor oaspeți medalii și plachete comemorative. Scriitorii participanți la acțiunea de documentare au fost însoțiți de Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului județean P.C.R. și de Gheorghe Jaucă, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Botoșani. La Suceava, grupul de scriitori a fost întîmpinat de Ileana Paranici, secretară a Comitetului județean P.C.R. și de Alexandru Toma, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă Suceava. Au fost vizitate monumente istorice și de arhitectură, precum și instituții muzeale : Dragomirna, Sucevița, Moldovița, Voroneț, cetatea de scaun a Sucevei, Muzeul tehnicii populare din Rădăuți. La Putna, unde, în august 1871, Comitetul de inițiativă, — avîndu-l ca secretar

(continuare în pag. 5)

REP.

Critica ideilor literare

Literatura universală*

Anticipată ocazional și fragmentar de-a lungul epocilor, bine conturată în secolul XVIII, **literatura universală** ajunge în secolul XIX la deplina sa claritate conceptuală și la dezvoltarea maximă a virtualităților sale. Se poate chiar spune că după această perioadă ideea intră în declin. O explicație există : după o fază de lărgire considerabilă a frontierelor literare prin descoperirea literaturilor străine, în general exotice, și de ideologizare a conceptului, sistematizarea noilor cunoștințe literare ia calea pozitivistă a epocii, pentru ca în cele din urmă **literatura universală** să-și piardă dinamismul inițial și să ajungă un obiect de studiu universitar, o disciplină academică între multe altele. Ceea ce nu înseamnă că pînă la această fază **literatura universală** nu constituie o considerabilă îmbogățire a ideii de literatură, căreia îi dă noi semnificații și-i deschide perspective ideologice și teoretice de prim ordin.

Ca în orice alt domeniu, cunoașterea literaturilor străine se înscrie în efortul specific de acumulare și totalizare culturală tipic literaturii. În secolul XIX, el sporește considerabil prin marile progrese ale filologiei și istoriei literare. Dar sensul este mereu același, universalizarea cunoașterii literare : „A te opri la studiul unei singure literaturi înseamnă a rămîne într-o stare de semicunoștințe". Numărul mare de „magazine", „jurnale", „biblioteci", „societăți", pentru studiul literaturii străine, inițiat încă în secolul anterior, constituie o dovadă evidentă.

Într-o primă fază, „universalitatea" echivalează cu descoperirea Europei și a literaturilor sale. Fr. Schlegel fundează o revistă **Europa** (Frankfurt, 1803), concepe o „știință literară europeană", vede literatura continentului ca o „totalitate". Atunci cînd vorbește de **Weltliteratur**, Goethe se gîndea și el, în primul rînd, la literatura europeană, mai bine spus la „literatura vestului", restricție asupra căreia vom reveni. Și pentru Carlyle „literatura străină = lumea europeană". Pentru nivelul conștiinței literare al epocii acest eurocentrism este explicabil. El reprezintă totuși un progres considerabil față de concepția pur națională a literaturii. Ea este negată direct sau nu de reviste ca **Archives littéraires de l'Europe** (1804—1808), de sinteze ca **De la littérature du midi de l'Europe** de Simonde de Sismondi (1819), de cursuri ca **La littérature et les institutions comparées de l'Europe méridionale** de Quinet. Despre „literatura universală" vorbesc în Franța și alții. Articolul-manifest al lui G. Mazzini, **Di una letteratura europea** (1829), este celebru. Expresia intră în uz, o folosesc tot mai mulți autori, contaminată progresiv de terminologia epocii. În timp ce esteticienii și filozofii se referă la „literatura poetică europeană", profesorii de literatură vor scrie tot mai multe „studii de literatură europeană" (occidentală) de simplă acumulare de date. Fenomen și mai notabil : se descoperă unitatea de fapt a Europei, popoarele și literaturile slave și sud-europene încep să atragă atenția.

Deschiderea spre literaturile orientale constituie încă o fază a universalizării literaturii epocii. Fr. Schlegel, pionier și în acest domeniu, afirmă că popoarele Asiei și Europei formează „o mare familie", că „Asia și Europa constituie o totalitate de nedespărțit". De unde necesitatea studiului literaturilor asiatice, în care încep să fie găsite „izvoare", prototipi, teme de circulație europeană. Goethe folosește frecvent (în notele la **West-östlider Divan**) termeni ca „literaturi orientale", „poezie orientală", „poezie asiatică". Conceptul global, nediferențiat, de „literatură orientală" va fi preluat și cultivat mai ales de orientaliști. Eurocentrismul este pus în discuție, manualele de literatură introduc capitole de literatură chineză, indiană, ebraică etc. Evoluționismul și pozitivismul își extind raza vizuală și la popoarele primitive de pe alte continente.

Originalitatea și importanța ideii este mai ales de ordin ideologic. Asistăm la formarea primei ideologii literare internaționaliste efective din lume („Republica literelor" are un caracter predominant cultural), care cristalizează și dezvoltă toate anticipațiile și intuițiile anterioare. Notele esențiale sunt următoarele, exprimate direct sau prin implicații mai ales de Goethe la bătrînețe :

a) Literatura universală presupune comunicarea și circulația liberă, în intensificarea continuă a valorilor literare de pretutindeni : „ușurința comunicațiilor", „multiplicarea și rapiditatea relațiilor" **(Verkehr)**. „Cine vrea să înțeleagă pe poet / Trebuie să meargă în țara poeților" (Goethe). Expresia franceză corespunzătoare este „circulația literară", „comerțul internațional", „liberul schimb". El se realizează, în ordinea literară, în primul rînd prin traduceri (un important articol al D-nei de Staël din 1816).

b) Literatura universală presupune și stimulează cooperarea, influența reciprocă, schimburile literare internaționale. Ea promovează o literatură deschisă, care să ducă la cultivarea raporturilor amicale („pași prietenești"), „corectării" și toleranței reciproce **(dulden lehrnen)**. Idealul literaturii universale este „schimbul multilateral" **(ein wechselseitiger Austausch)**. „Influențele" literare străine sunt recunoscute și studiate (în Franța promotorii sunt Villemin, J. -J. Ampère, Philarète Chasles), în Anglia (Carlyle — reluat și comentat de Goethe). „Cine nu cunoaște decît o literatură nu cunoaște decît o singură pagină a cărții..." (Mazzini).

c) Literatura universală încurajează competiția și spiritul de emulație dintre literaturile naționale. Fiecare are un rol de jucat (Goethe subliniază apăsat această „misiune" a literaturii germane, pe scena vastă a lumii). D-na de Staël făcuse aceeași teorie **(De l'émulation)**. Concurență constructivă deci, în spirit de prietenie, în termenii lui Mazzini de „fraternitate" universală. Personalitatea națională nu se pierde, nu se estompează, ci este stimulată să dezvolte o formă de colaborare creatoare.

d) Literatura universală constituie bunul comun al întregii umanități (Goethe, Eckerman, 31 ian. 1827). Literatura este o „proprietate publică și o bogăție națională și chiar universală". Toți pot să aibă acces la ea fără bariere și restricții de nici un fel. Traducerile și colaborările aparțin „tuturor literaturilor din lume". Lectura se universalizează.

Ideologia literară a literaturii universale are în mod evident un substrat pur ideologic. Se repetă, în esență, starea de spirit a secolului XVIII într-un limbaj mult idealizat și adesea mesianic. Acum se lansează energic principiul valorilor umane universale dincolo de orice frontiere, sisteme și tradiții naționale. Un ecumenism spiritualist animă și gîndirea lui Mazzini. Idealul european de unitate se exprimă mai ales în termeni laici, „spiritul european" (Fr. Schlegel) fiind formula cea mai tipică. Simbolul este „Panteonul" tuturor literaturilor, animate de o „gîndire comună", de o „Idee", de „dogma Literaturii Europene". Libera circulație, selecție, emulație și concurență constituie principiul de bază. Barierele artificiale sunt chemate să dispară. O legătură universală este posibilă prin poezie. Egalitatea dintre literaturi (și deci culturi și popoare) este și ea proclamată : „Toate popoarele de sub același cer să se bucure în veselie de aceleași daruri" (Goethe).

Substratul este organizarea politică de tip federalist, literatura fiind în același timp principiu, model și agent unificator. Ne reîntîlnim, pe de o parte, cu „vechiul" și mereu activul principiu al „Republicii literelor" devenite acum „universale". „Marea republică literară europeană" se vrea o realitate. **Weltliteratur** și **Weltrepublik** sunt gîndite sau declarate solidare. Ultima noțiune are și un sens politic și chiar comercial. La începutul secolului sunt lansate și primele proiecte de federalizare panslaviste : **Unio in Litteratura inter omnes slavos, sive verus Panslavismus** (J. Voltiggi și J. Herkel, 1803, 1826). „Republica mondială" coincide cu ideea „civilizației universale", combate prejudecățile dogmatice. Coexistența pașnică a literaturilor și dorința lor de cooperare reactualizează pe de altă parte cele mai bune tradiții internaționaliste iluministe : „Națiunile trebuie să-și fie ghid unele altora și toate ar greși dacă s-ar lipsi de luminile pe care și le-ar putea împrumuta reciproc". Spiritul de colaborare, de sinteză ar spori de asemenea : **„Welt-Literatur** de care vorbea Goethe, cu alte cuvinte concilierea punctelor de vedere opuse". Contribuția acestei categorii de ideologi literari, de evidentă actualitate, este în general ignorată. Meritele lor precursoare sunt însă considerabile.

Un nou raport între național și universal în literatură devine în felul acesta posibil. Este una din contribuțiile importante ale secolului XIX, realizată prin diferite formule de sinteză. O convingere foarte răspîndită este regenerarea literaturilor prin influențe și „excitații" reciproce. Este teza tuturor partizanilor cunoașterii literaturilor străine. Nu este vorba de un transplant mecanic, ci de alteritate necesară, ca formă de stimulare, diferențiere, confruntare și înțelegere sporită. Literatura europeană nu distruge spiritul național ci-l acordă cu al altor popoare. Tot acum se naște și formula — care va fi preluată și de ideologiile literare uniformizante ale secolului XX — „Poezie națională în formă, europeană în conținut". Precursoare este din nou D-na de Staël, care scria despre Lessing : „Maniera sa de a vedea era germană, cea de a se exprima europeană". Tot în această perioadă literaturile — în special cele tinere, „noi", sau pur și simplu marginalizate — spaniolă de pildă, se vor în același timp „naționale" și „europene", vor să ocupe un „loc", un „rang" în „literatura europeană". Reflexul literaturii române în secolul XIX, în plin elan pașoptist, va fi riguros identic. În sfîrșit, trăgîndu-se toate concluziile în sens utopic ale lui **Weltliteratur**, se imaginează o literatură mondială unică a viitorului, în care vor dispare toate diferențierile și nivelarea va fi totală. Ideea apare uneori și anterior, dar ea își găsește expresia cea mai completă și mai lapidară în **Manifestul comunist** de Marx și Engels (1848).

Urmarea este regîndirea în adîncime a ideii de literatură universală și de universalitate literară. Ea cunoaște o dublă redimensionare, cantitativă și calitativă, cumulativă și esențială, care va rămîne.

În primul sens, universalitatea se vrea antiprovincială, antiizolaționistă, expansionistă, internaționalistă în spațiu. Încă înainte de Goethe se deplîngea „jalnicul provincialism". **Weltliteratur** este mai mult decît europeană, occidentalizată, vocația sa este antieurocentrică (Goethe cînd afirma această idee avea în mînă un roman chinezesc). Sunt mulți care înțeleg de pe acum literatura universală în acest sens cumulativ, de „depozit" al tuturor literaturilor lumii. A o „construi" în sens goethean **(allgemeine Weltliteratur)** înseamnă a o explora și a o cultiva în toate direcțiile. În Lumea Nouă astfel de idei sunt redescoperite în mod firesc. Poezia pentru Whitman este compusă din „vocile națiunilor care cîntă" **(in song)**. Poezia lumii, asemenea „globului însuși", formează o totalitate circulară.

În al doilea sens, literatura universală trece drept expresia sufletului universal, al fondului comun al umanității de pretutindeni. Noțiunea („universul uman") continuă umanismul universalist al secolului XVIII, în forme, poate, mai radicale. Perspectiva este în orice caz mult mai sistematizată și mai largă. Literatura universală constituie un „simptom natural". Observația etnografică-sociologică pozitivistă consolidează aceeași definiție : toate literaturile lumii sunt produsele umanității și ale grupărilor sale sociale. Ele formează o „unitate" în sens antropologic „marea masă a literaturii permanente a rasei umane") și moral, prin același fond comun de sentimente și idei, fiind vorba de o singură literatură. Unitatea literelor moderne în înțeles spiritual („unitatea geniului modernelor") constituie o realitate tot mai evidentă.

Unitatea de esență a literaturilor de pretutindeni deschide în același timp drum teoriei universaliste a literaturii : literatura universală. Literatura pur și simplu. Concepția literaturii ca un „tot", ca un „mare tot" **(ein grosse Ganzes)** și deci ca o „totalitate" coreentă, organică, interdependentă funcțional, o anticipă. Din punct de vedere fenomenologic, ea se prezintă ca o „totalitate imobilă". În plan estetic, literatura de pretutindeni relevă aceeași calitate, participă la aceeași esență literar-artistică. Poezia este deci una și aceeași peste tot, ea scrie un singur poem modulat la infinit. Mai toți romanticii și esteticienii idealiști ai epocii s-au dezinteresat, din **acest punct** de vedere, de realitatea intrinsecă a literaturii naționale, sau identifică cele două **Geister** (național și universal). O estetică a „gustului" universal, „comun tuturor oamenilor", un loc geometric între gustul particular și cel universal, duce la aceleași concluzii. Unele literaturi sunt, par, sau se vor privilegiate. Literatura franceză, de pildă, se proclamă de pe acum, cu toată convingerea, „universală". Și nu odată. O sinteză între concepția universalistă esențială a literaturii pe epoci și zone culturale poate fi întîlnită într-o formulă ca „literatura universală a Renașterii", de pildă.

S-a observat destul de puțin că literatura română a epocii cultivă, descoperă sau redescoperă în felul său, prin absorbție și reformulare, mai toate aceste idei. În orice caz, schema de bază : literatura universală ca sumă, unitate de literaturi și esență literară universală unică este prezentă. Bate la ochi, mai întîi, voința de sincronizare, de integrare în literatura occidentală, europeană, de vindecare a complexului de inferioritate prin neparticipare. Pentru Alecsandri, poezia noastră populară este „una dintre cele dintîi în Europa". Mai toți pașoptiștii publică intens în franțuzește, mitul consacrării franco-pariziene acum se naște. Nu este însă cultivată numai literatura „apuseană", ci (prin T. Cipariu și alții) începe să atragă atenția și „literatura orientală". Planurile heliadești de biblioteci universale se inspiră din idealul unității literaturii moderne. Toate națiunile sunt doar fațetele unei singure „prisme" a umanității (M. Eminescu, **Geniu pustiu**). Cînd studiul literaturii populare începe să fie pus pe baze pozitive, spre sfîrșitul veacului (prin M. Gaster și Hasdeu), se descoperă că literatura are peste tot același substrat antropologic, că anumite reprezentări literare aparțin unui fond „primitiv comun", deci universal.

Adrian MARINO

* Fragment din **Biografia ideii de literatură**, în pregătire (Editura Dacia). În volum, toate referințele necesare.

Lecturi particulare

Realitate și artă

Caragiale e la modă. Este citit, jucat, adaptat și, mai ales, este stăruitor comentat, în gazete și cărți, se vorbește deschis sau cu subînțeles despre geniul său.

Acceptînd că poate intra în discuție calificativul suprem, să spun că nu l-am pus niciodată în legătură cu faimoasele sale Momente și schițe. Cu tot farmecul lor încă proaspăt, am văzut în ele un deficit de imaginație, de ficțiune artistică, fără de care, mi-am zis, genialitatea — ca să fiu în ton — care va să zică nu există. Mache și Lache, și ceilalți, atît de pestriți și totuși atît de asemănători, vin prea direct din stradă, sînt prea cotidieni, prea reali, prea ocupați de destinul lor în relativ, pentru a se simți bine în absolutul artei. De altfel, pornirea lor comună este de a persifla absolutul, de a vedea în el un moft între atîtea alte mofturi. Transfigurarea, cîtă e, i-a tipizat, i-a făcut rigizi și mecanici, un fel de maniaci ai derizoriului, reduși la o singură dimensiune, aceea pe care o percepi imediat, ascultîndu-le flecăreala. Dincolo de această flecăreală ei nu există. Mor odată cu încetarea ei.

S-ar putea să mă înșel, dar grandoarea operei caragialiene se face simțită abia în teatru, pentru că acolo „flecăreala" e unicul mod de exprimare artistică (deci nu un tertip) și, totodată, o componentă a unei complicate construcții.

Comparația pe care o fac e, poate, abuzivă și nelalocul ei. Mai ales că nu sînt greu de dovedit rigoarea construcției la dimensiuni mici, migala orfevrierului, din proza scurtă.

Problema e dacă arta aceasta „aplicată" aparține cu adevărat și în întregime scriitorului. Înclin să cred că nu-i aparține decît într-o mică măsură, pentru că aproape totul îi vine de dincolo, din real.

Am înțeles foarte bine că așa stau lucrurile cu ani în urmă cînd am petrecut două ore extraordinare în trenul Ploiești-Tîrgoviște, nevenindu-mi să cred urechilor într-atît era de pezent, de nealterat și actual, nenea Iancu. Aveam senzația că veselii călători îl știu pe de rost și îl recită frenetic într-o reprezentație sui generis pe calea ferată, care, să nu uităm, pe ruta respectivă trece prin Haimanale.

Am priceput atunci că bătrînul fusese mare pișicher, știuse unde să caute, am înțeles că, într-adevăr, faimoasa lui berărie n-a fost numai o slujbă, dar și un veritabil „șantier de documentare".

Confirmarea celor de mai înainte am avut-o ceva mai încoace, tot în tren, de la Sinaia spre Ploiești, în ziua unei mari finale sportive. Era pe la 4 după-amiază, mulți navetiști, se discuta, bineînțeles, meci. Într-un grup de trei, doi „experți" fac pronosticuri. Al treilea — om aproape de 50 de ani, calificare medie, ceva între mic funcționar și mic specialist — tace. După o argumentație solidă, unul din cei doi conchide că „îi batem". La care, omul care tăcuse și ascultase dezbaterea exaltată a cunoscătorilor zice : „Da' de unde știți că-i batem ? Ce ăia e morți ?" Luați prin surprindere, specialiștii își zic, probabil, că nu e, iar scepticul continuă imediat : „Si p-ormă, cu ce mă pricopsesc eu că bate ăia sau bate ăilalți ?... Ei — azi la Barcelona, mîine în Franța, poimîine în Germania, iar eu toată ziua Comarnic-Breaza, Comarnic-Breaza".

Și eu am crezut la un moment dat că unul din defectele excepționale ale lui Mitică e acela că n-are sentimentul universalului, pe care îl reduce cu îndîrjire și dispreț la micul cotidian, devenit mai important decît universul însuși, și credeam că acest defect i-l dăruiește, cu mult har, autorul.

M-am înșelat. Omul meu în carne și oase, resemnat și filozof în ale pricopselii, îmi dovedea că nenea Iancu iar a luat ceva de-a gata. De fapt, geniu avea realitatea din jurul său, meritul lui e că a înțeles asta și că nu s-a încăpățînat să transfigureze acolo unde nu era cazul.

Dar dacă e adevărat că, așa cum spune un mare scriitor, a înțelege înseamnă a egala, atunci, da, cu siguranță, și Caragiale a avut geniu.

Daniel DIMITRIU

Sfîrșit de secol

Dimineața de luni

Într-o carte frumoasă, Valeriu Cristea face elogiul după-amiezei de sîmbătă. De fapt, și alții iubesc acest moment al săptămînii, considerat mai plin de farmec chiar și decît duminica. De ce ? Pentru că duminica are un defect : este „începută". Sîmbătă după-amiază duminica stă încă tuturora în față, intactă, ca un cadou nedesfăcut.

Eu iubesc alt moment al săptămînii : dimineața de luni. „Plecarea la seceriș", descrisă cu un fior mitic de Marin Preda în Moromeții, are un posibil echivalent citadin în „plecarea la serviciu", luni dimineața. Pînă și apa de la robinet curge altfel, cu o turbulență voioasă, în zorii primei zile a săptămînii. Prin spațiul indecis dintre noapte și zi, ca printr-o ceață albastră, tramvaiele își croiesc drum trezindu-se în mers din greul lor somn de fier. La ferestrele blocurilor luminile se aprind și se sting după alergătura febrilă a locatarilor dintr-o cameră în alta. Iar pe străzi...

Pe străzi se desfășoară marele cros, la care ia parte toată lumea, fără excepție. Ca și cum o muzică puternic ritmată, neauzită decît de fiecare în parte, le-ar regla mișcările, oamenii se grăbesc într-un fel de consens unanim. Seamănă toți prin scop, dar diferă prin stil — în aceasta constă frumusețea. Un tînăr cu adidași aleargă cu pași prelungi și elastici, ca pe stadion și reușește să prindă în ultima clipă autobuzul care tocmai pleacă din stație. O femeie masivă, nefiresc de verticală în timpul goanei, cu sînii grei oscilîndu-i în sus și-n jos, participă și ea la cursa colectivă. Un bărbat între două vîrste, precedat de o femeie frumoasă, încă tînără, poate soția lui, se străduiește să țină pasul cu ea și să nu gîfîie. Un bătrîn scund și uscățiv, înarmat cu sticle de lapte goale (are și el serviciul lui) se grăbește ca un somnambul, lăsat puțin pe spate. Picioare scurte sau lungi, încălțate în șoșoni lipăitori sau în pantofi cu tocuri înalte, drepte ca două fuse sau îndoite de la genunchi execută, deopotrivă, același dans avîntat. Este un moment de comuniune sufletească realizată fără cuvinte. Și nu are nimic din uniformitatea dezolantă a unui marș militar, pentru că fiecare, în această alergare de luni dimineața spre serviciu, rămîne el însuși. Bătrînul și tînărul, grasul și slabul, urîta și frumoasa tind să se identifice cu un model, fără să reușească. Parcă îi cheamă și îi solidarizează ceva misterios, o speranță.

Marți dimineața scena se repetă, dar cu o anumită doză de scepticism. Miercuri... Pînă sîmbătă după-amiaza bucuria acțiunii se consumă aproape complet. Duminica, în mod sigur, nu mai avem treizeci și șase — treizeci și șapte de grade...

Dar vine de fiecare dată, fără greș, renașterea. Ca o trîmbiță de aur sună deșteptătorul. Este luni dimineața.

Alex. ȘTEFĂNESCU

retrospective

Restituiri spirituale. Un nou tur de orizont

Nu scriu pentru prima oară despre procesul de restituire a valorilor noastre spirituale din trecut. O fac întotdeauna cu plăcere cînd e să amintesc de înfăptuiri și cu amărăciune cînd sînt nevoit să pomenesc dificultățile. Poate că așa e peste tot, bucuria amestecîndu-se indicibil cu insatisfacția. Numai că aici amărăciunea e sporită de sentimentul că, printr-un efort mai susținut și mai comprehensiv, capitolul insatisfacțiilor putea fi mult diminuat în proporții.

Dar să procedăm oarecum sistematic și în acest necesar tur de orizont. Călinescu se plîngea, în prefața la **Istoria** din 1941, de inexistența edițiilor științifice (perfect creditabile) din opera clasicilor, în absența cărora efortul exegetic e mult împovărat și adeseori nesigur. Și avea dreptate. Cu excepția celor cîteva ediții, cu adevărat extraordinare, inițiate și apărute la Editura Fundațiilor a celor — și mai puține — din colecția craioveană „Clasicii români comentați" (pe care însă Călinescu le ironiza pentru că ofereau ediții științifice în „opere alese") nu aveam, pînă spre 1950, edițiile trebuitoare. Oricît ar părea de ciudat, procesul a început chiar în anii cincizeci, cînd, la ESPLA, s-au pus temeliile unui vast program de editare a clasicilor în ediții monumentale, în cîteva colecții („Opere", „Scriitori români") bine gîndite și cu o arhitectonică interioară echilibrată între ținuta filologică a textului și cea de comentare în aparatul critic (variante, receptare, adnotare). Primele ediții apărute (Gr. Alexandrescu, Miron Costin, I. L. Caragiale) în acei ani, prin impresionanta lor ținută, ne instalau deodată și speram definitiv într-un spațiu al modernității și seriozității în materie de tehnica edițiilor. Speranța de atunci, la început, s-a demonstrat a fi îndreptățită. E drept că adnotările (comentariile și studiile introductive) erau bine cariate de sociologism vulgarizator, că tabuuri stupide operau selecții arbitrare în lumea clasicilor, dintre care unii (Maiorescu, de pildă, și aproape toți interbelicii importanți) erau excluși, unii putînd reintra în circuit după chinuitoare operații de „reconsiderare critică" Dar începutul se făcuse, temeliile puse erau rezistente și toți nădăjduiam că perspectivele vor fi senine. Nădejdile s-au dovedit a fi îndreptățite. După 1963, cînd studiul lui Liviu Rusu despre Maiorescu a apărut în „Viața românească", zările s-au deschis iar, după 1965, deschiderea s-a consolidat. Azi putem spune, cu mîndră satisfacție, că tabuizările mutilante de orice fel, pentru universul celor dinaintea noastră, au dispărut pentru totdeauna și că opera tuturor scriitorilor de merit poate fi restituită și reintegrată în circuitul valorilor.

De peste trei decenii echipe bine pregătite de editori ostenesc cu rîvnă, pricepere și devotament. Practic a fost „acoperit" tot spectrul, vreau să spun toate perioadele istoriei noastre literare, culturale și științifice. De la operele primilor poeți, prozatori și cărturari care au scris în limba română (nu în slavonă, latină, greacă sau medio-bulgară, cum forțează spațiul „începuturilor" unii prea zeloși comentatori) și pînă tîrziu spre 1944, toate operele de primul și al doilea raft au fost și continuă a fi editate în ediții demne de acest nume. Și ele sînt de profil variat, în colecții diferențiate, de la cele pentru marele public (mai ales școlar), cu aparat critic minimal, pînă la cele impunătoare, prin aparatul critic ce le însoțește, adevărate monumente culturale. La Editura Minerva, asupra căreia apasă tot greul edițiilor, apare și o colecție „Restitutio", închinată exclusiv republicării scrierilor autorilor de rang secund (de fundal, aș spune) care completează și întregește peisajul epocilor literare. Dar ceea ce constituie o mare bucurie e că de aproape un deceniu zona restituirilor s-a lărgit considerabil, cuprinzînd — în sfîrșit — în sfera ei și opera cugetătorilor (filosofi, sociologi, istorici, esteticieni). Pentru că, nu-i așa ?, cultura spirituală e un ansamblu coerent în care literatura beletristică viețuiește în armonie cu aceea a gînditorilor reprezentativi din ramurile (disciplinele) cărturărești. Cîteva colecții, devenite repede prestigioase, „Biblioteca de filosofie a culturii românești" a Ed. Eminescu, „Filosofie românească" și „Biblioteca de estetică" ale editurii Științifice și Enciclopedice au programat cele mai importante restituiri din opera cugetătorilor din trecut. Alte apariții, de mai mare însemnătate, (de pildă opera istoriografică a lui Xenopol, Iorga, Pârvan, aceea socologică a lui Gusti, Petre Andrei, Ralea, principalele scrieri ale lui Hasdeu, istoriile literare ale lui Iorga, Sextil Pușcariu, Ovid Densusianu, Ștefan Ciobanu, Călinescu) au apărut, la diverse edituri, în afara unor colecții. De menționat ar fi și colecția, extraordinară, „Documente literare" de la Editura Minerva (vreo 70 de titluri în două decenii) care publică dosarele de existență ale unor scriitori și oameni de cultură (corespondență, acte) constituindu-se în izvoare de referință de prim ordin pentru cunoașterea vieții și a operei lor. Efortul, să recunoaștem, e colosal și demn de admirat. Mai pot fi semnalate și absențe (unele grave) în toate domeniile (zonele) istoriei literare și culturale. Fiecare dintre aceste regretabile absențe (lipsește, de pildă, o ediție critică Arghezi, V. Voiculescu, Ion Barbu, Mateiu I. Caragiale, nu au reapărut lucrările de filosofie a istoriei ale lui Xenopol) are motivația ei. Dar, orcît de serioase ar fi, ele acuză situații subiective condamnabile (cum ar fi refuzul moștenitorilor lui Arghezi de a pune la dispoziție, spre cercetare și folos, arhiva de manuscrise, documente și corespondență a poetului) care ar trebui curmate hotărît.

Acest tablou, succint, al înfăptuirilor nu e deloc înfrumusețat sau idealizat. E o realitate luminoasă prin ea însăși care nu are nevoie de ecleraj artificial. Dar aș risca, sigur, să-l întunec, dacă nu as aminti, fie și tot succint, dificultățile reale pe care nu am izbutit să le învingem, blocîndu-se sau întîrziindu-se, astfel, un efort care putea fi mai împlinit riscînd chiar să-l compromită în viitor. Situația cea mai îngrijorătoare o creează subțierea amenințătoare a contingentului de editori (li se spune, cu un termen îngrozitor, îngrijitori de ediții). Ca să fim drepți, cei mai buni editori, cei ce au făcut să apară cele mai importante ediții, au trecut de mult de vîrsta mijlocie. Ei provin, cei mai mulți, dintre foști sau actuali redactori de editură specializați în editarea clasicilor, cercetători la institutele de istorie literară, și, cazuri mai rare, profesori la catedrele de literatura română din învățămîntul superior. Aceștia au cam obosit și dau clare semne de abandon. Tinerii care se alătură acestui efort sînt puțini, putînd fi numărați pe degetele, cel mult, a două mîini. Această muncă e grea, presupunînd varii cunoștințe (filologice, de istorie literară, istoriografie politică, estetică, filosofie, sociologie) nu aduce, de obicei, nu știu ce strălucire. Cei mai mulți dintre acești tineri se îndreaptă spre eseu, articole sau cărți, care sînt, oricum, mai considerate. Din păcate, facultățile nu pregătesc studenți pentru editarea clasicilor și tehnica edițiilor. Dacă redresarea nu se produce aici rapid, riscăm, în termeni previzibil, ca editorii să se împuțineze aproape pînă la dispariția lor.

Se întîmplă apoi că tehnicile moderne nu și-au găsit loc în acest sector. Bibliografiile (de periodice) lipsesc aproape cu totul și pentru a depista colaborările unui scriitor în presă sau ecourile operelor sale tot acolo editorul e obligat să foileteze multe periodice ale vremii. Pentru ca, apoi, alt editor, să ia munca de la capăt, într-un lanț sisific al cărui final nu-l putem încă întrezări. Iar periodicele de la Biblioteca Academiei s-au hărtănit de atîta frecventare, sînt microfilmate și tot mai greu consultabile. Munca editorilor e la noi, și din această cauză, una efectiv eroică. Și nu mulți au stofă de eroi.

Din păcate, datorită unor cauze greu de detaliat aici, unele ediții au un ritm de apariție prea lent, încît e dificil de apreciat cînd se vor încheia. Edițiile Blaga, Sadoveanu, Lovinescu, Chendi se vor încheia probabil mult după anul 2 000, dacă vor rezista, fizic, editorii. Și am citat numai cîteva ediții foarte bune sau numai bune. Altele nu se află în situații mai bune și puține au șansa încheierii în timp util. Motivele acestei lentori sînt unele obiective, precum cele înfățișate mai înainte. Altele se datoresc înțelegerii exagerate a alcătuirii aparatului critic. Unii editori transformă secțiunea receptarea critică într-o exhaustivă critică a criticii sau lărgesc peste măsură sectorul de variante (cum s-a întîmplat, de pildă, cu aparatul critic al primului volum din ediția Cezar Petrescu). Adesea, prin astfel de procedee, textele scriitorilor devin aproape... pretexte pentru un compact aparat critic, care e atît de voluminos încît depășește în dimensiuni secțiunea scrierilor publicate. E, fără îndoială, o anomalie. Intervin, însfîrșit, și alte cauze de ordin tehnic-financiar care, toate la un loc, și fiecare în parte, sînt cauze frenatorii. Nu uit apoi că se mai întîlnesc în unele ediții mutilări ale textelor semnalate prin nenorocitele croșete, adevărată năpastă într-o ediție. E drept că în ultima vreme croșetele au devenit tot mai rare. Dar mai există (le-am găsit, de curînd, pînă și în volumul de publicistică al operei lui Bolintineanu), compromițînd fatal ediții bine pornite. De cele mai multe ori aceste mutilări ale textelor se datoresc fie comodității editorilor, fie insuficientei lor pregătiri în materie de istorie literară sau istoriografie politică. Adesea mutilările sînt evitate atunci cînd editorul, competent și responsabil cu munca lui, știe să alcătuiască note științifice care explică adecvat cutare atitudine regretabilă a unui scriitor. Astfel de cazuri de fericită soluționare a dificultăților știu cu zecile, dovedind că răul obicei al croșetării textelor poate și trebuie stăvilit cu desăvîrșire.

Nu mi-am propus să epuizez chestiunile ce se cuveneau discutate. E numai, cum spuneam, un circular tur de orizont care, sper, oferă un tablou concludent al unui sector cultural mult bogat în înfăptuiri dar și grevat de mari dificultăți ce s-ar cuveni depășite.

Z. ORNEA

Contexte

Fragmente din romanul unei conștiințe

Că viața fiecărui om poate constitui substanța unui roman e o convingere sau poate numai o iluzie ce datează probabil de cînd s-a născut romanul. Se știe însă că de la viață, de la biografie pînă la roman drumul este lung, între ele interpunîndu-se, cu necesitate, în afara talentului epic, care e subînțeles, nu doar experiența, fie ea și excepțională, a unui individ ; sînt necesare cel puțin două experiențe aflate într-o strînsă legătură : cea a existenței unei mari colectivități de oameni și cea a practicii scrisului mai multor generații de romancieri, căci, avea dreptate Alejo Carpentier, romanul presupune un efort continuu și o constantă experimentare a tehnicii. Cînd Marin Preda și-a intitulat una din marile sale cărți Viața ca o pradă, **a simțit, fără îndoială, că cititorul avizat și inteligent va înlocui** pradă **cu** roman. **Dacă și-o intitula** Viața ca un roman, **pe lîngă faptul că n-ar fi exprimat nici pe departe ideea profundă a cărții, ar fi comis și o tautologie, fiindcă, deși memorii, cartea e un veritabil roman. Apoi, cine altcineva decît prozatori pur sînge de talia lui Preda știe mai bine că nici o viață nu e un roman decît atunci cînd a devenit roman ?**

Elena Văcărescu, spirit european, cu un destin și o biografie pe măsură, și-a intitulat totuși memoriile pe care a început să le scrie abia cu cîțiva ani înainte de moarte (și din care nu a lăsat, din păcate, decît fragmente) Romanul vieții mele. **Mereu inspirata poetă și esesista de invidiabil rafinament intelectual nu a ezitat să aștearnă în fruntea scrierilor sale memorialistice acest titlu banal și măreț totodată. Opera fiind incompletă, nu putem judeca pînă la capăt, dar avem toate motivele să credem că acesta este titlul cel mai adecvat. Ei bine, din fragmentele ce au apucat să fie scrise, Aneta și Ion Stăvăruș ne-au oferit, la rîndul lor, într-un volum tipărit la Editura Dacia, niște... fragmente. Imaginea acestor admirabile fragmente din fragmente m-a făcut să mă gîndesc și mai mult la titlul atît de promițător. Mai ales că privesc întotdeauna cu serioase reticențe fragmentele de roman. Redactor fiind aproape două decenii, am solicitat prozatorilor, în nenumărate rînduri, cîteva pagini din cutare roman aflat în lucru sau sub tipar, ceva, nu-i așa, rotund, ceva care să aibă, pe cît posibil, cap și coadă. Dar un ciob tot un ciob rămîne, fie el și dintr-un vas policrom (autentic) de Cucuteni. Valoarea lui se dezvăluie întreagă numai după ce arheologii și restauratorii au reconstituit vasul, reîncorporînd ciobul în ansamblul construcției. Pentru a umple golurile, cititorului** Memoriilor **Elenei Văcărescu, așa cum au apărut ele la Dacia, îi stau la îndemînă numai imaginația și libertatea totală pe care aceasta o implică...**

Ca în orice proză de o asemenea factură, personajul-oglindă al acestor fragmente de roman este naratoarea însăși și el reflectă o galerie de figuri despre care s-ar putea spune că sintetizează în ceea ce are mai reprezentativ umanitatea veacului al 19-lea și a primei jumătăți a secolului nostru. Să numim o parte din ele. Dintre români : Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Titulescu. Dintre străini : Victor Hugo, Herédia, Leconte de Lisle, Nietzsche, Bergson, Paul Bourget, Gabriele D'Annunzio, Eleonora Duse, Edouard Herriot, Paul Valéry, la care trebuie neapărat să adăugăm lumea literară, artistică și politică a trei celebre saloane pariziene unde îi întîlnim, între alții, pe Renan, Labiche, Dumas fiul. Dar tot ce a trăit sau a cunoscut autoarea, nemijlocit sau indirect, stă sub semnul amintirii și moștenirii Văcăreștilor, creatori ai unei mari tradiții culturale românești, legați printr-un sacru Testament, **scriitoarea străduindu-se și reușind cu strălucire să fie demnă de străvechea spiță a cărei descendentă este : „Aș putea spune gîndindu-mă la mine :** straniu destin. **Fiecare își închipuie, cînd este vorba de viața sa, că destinul i-a fost deosebit, straniu etc., dar trebuie s-o și dovedească. Pentru mine este ușor : fără noroc ; nu, fără noroc și totuși mult noroc. La tot pasul cale închisă, și totuși, undeva, o deschidere neașteptată spre largi orizonturi. Avantaje încă din leagăn : părinți admirabili, origine străveche, dar vai ! părinți zbuciumați de lipsuri ! Prestigiul lăsat moștenire din străbuni ca și lipsurile în care ne zbăteam, în străinătate faptul că nu purtam unul din acele titluri care serveau drept treaptă ierarhică unui mare număr dintre compatrioții mei. Imposibil de spus ce eram cu adevărat..." Ascensiunea, constată însăși cea în cauză, a fost, totuși, „rapidă, uluitoare chiar" și ea i-a fost înnobilată mai presus de orice blazoane, de „un dor veșnic, o sete de acțiune, o ardere continuă pe care aș numi-o patriotism..." Intr-adevăr, ambasadoarea sufletului românesc, cum au numit-o ilustre personalități ale culturii noastre interbelice, pe tărîmul spiritualității europene ori pe cel al politicii și diplomației : la Societatea Națiunilor de la Geneva, la Conferința de pace de la Paris, din 1946, ca membru al delegației noastre, sau ca participantă în aceeași calitate în Trianonul anului 1920, unde s-a semnat Tratatul care făcea „să se reîntoarcă acasă copilul drag, această Transilvanie dorită de întregul neam și care, la rîndu-i, n-a trăit decît din dorul pentru noi", a fost însuflețită, de-a lungul a peste 5 decenii, de un patriotism exemplar în tot ceea ce a întreprins. Discursul de primire în 1934 la Academia Română este, din acest punct de vedere, o mărturisire de credință căreia aproape nu-i găsesc egal. Textul acestui discurs are ceva din inflexiunile verbului sadovenian, din tensiunea meditației filosofice a lui Blaga și din retorica avîntată și elevată a lui G. Călinescu : „Născută din cel mai curat pămînt românesc, crescută generații după generații în volbura veacurilor românești, cu am respirat adierea parfumată a primăverilor noastre, am înfruntat crivățul zăpezilor noastre (...) Eu cred în puterea acestor influențe elementare. Sîntem alcătuiți în armonie intimă cu înaintașii noștri și cu natura în care înflorim".**

Găsesc în Memoriile **Elenei Văcărescu o rememorare a unei vizite a lui Eminescu la Carmen Sylva. Un portret credibil, dar credibil tocmai pentru că nu risipește nimic din misterul în care poetul ne apare învăluit nouă celor ce trăim astăzi, la un veac de la moartea sa : „Mi-am dat foarte bine seama — relatează augusta gazdă, ea însăși poetă delicată — că din tot ce i-am oferit în timpul vizitei, ceașca de ceai pe care i-am servit-o eu însămi a fost singurul lucru ce i-a făcut plăcere — ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de o muritoare". Cea mai importantă mărturie însă privește vocea poetului, care m-a obsedat și mă obsedează cu atît mai mult cu cît aproape două decenii am ascultat, din binecuvîntate necesități redacționale, aproape în fiecare săptămînă, înregistrări magnetice cu glasurile marilor scriitori și oameni de cultură români, iar nu de puține ori și străini. Ca mulți alții, am încercat să-mi imaginez, nu o dată, cum era vocea lui Eminescu, cum își rostea neasemuitele poeme. Mărturia la care mă refer sună astfel : „Avea vocea răgușită, dar duioasă, ca a turturelelor spre toamnă".**

Aștept toamna pentru a putea visa iarăși la vocea Poetului.

Constantin COROIU

Festivalul de poezie „Mihai Eminescu"

(urmare din pag. 3)

pe Eminescu — a organizat marea manifestare comemorativă, scriitorii au vizitat muzeul și au participat la un moment artistic omagial susținut, în jurul bustului poetului, de artiști amatori din localitate.

*

Vizita în județul Iași a început la Muzeul memorial „Alexandru Ioan Cuza" de la Ruginoasa. În continuare, s-a făcut un popas la teiul lui Eminescu din Copou și s-au vizitat Casa Pogor (Muzeu al literaturii), bojdeuca lui Ion Creangă, din Țicău, noul memorial Creangă, recent inaugurat, precum și alte obiective interesînd istoria literaturii și culturii române. În sala Teatrului Național „Vasile Alecsandri" a fost prezentat spectacolul „Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi". În sala de festivități a Asociației scriitorilor din Iași, oaspeților le-a fost înmînată placheta comemorativă „Eminescu — Creangă". Pe parcursul vizitei în județul Iași, grupul de scriitori români și străini a fost însoțit de Alexandru Crihană, secretar al Comitetului județean de partid Iași.

La vizitele de documentare în județele Botoșani, Suceava și Iași au participat D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R.S.R., Constantin Țoiu și George Bălăiță, vicepreședinți, Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, Mircea Radu Iacoban, secretar al Asociației scriitorilor din Iași, Spasska Kanurkova — Bulgaria, Xu Wende — China, Pavel Buncak — Cehoslovacia, Jean Louis Courriol — Franța, Rashida Al-Egaly — Irak, Sumiya Haruya — Japonia, Tasko Sarov, Slavko Almăjan, Ioan Flora — Iugoslavia, Helmuth Frisch — R.F.G., Brutus Ostling, Ion Milos — Suedia, Nadina Brewer, Adam Sorkin — S.U.A., Kazimierz Jurczak — Polonia, Kemal Ozer — Turcia, Motri Umivajani — Thailanda, Brenda Walker — Anglia, Leons Briedis, Juri Kojevnikov, Stanislav Semcinski, Grigore Vieru, Nicolae Dabija — U.R.S.S., Lucian Avramescu, Vasile Baran, Denisa Comănescu, Dumitru Vatamaniuc, Teofil Bălaj, Sorin Petrescu, Ion Cocora, Horia Zilieru, Ștefan Mihăilescu.

Scriitori din alte țări depunînd coroane la mormintele părinților poetului (Ipotești).

CRONICĂ LITERARĂ

Omul și individul

Recitesc, într-o ediție populară, micul roman al lui Ibrăileanu, de la a cărui întîie tipărire s-au scurs, iată, nu mai puțin de cincizeci și șase de ani, și sînt impresionat de extraordinara-i modernitate. Rare sînt cărțile în care viața să palpite cu atîta intensitate! Formula **Adelei** e „veche". Romanul personal, analitic și cazuistic, are tradiții respectabile în literatura europeană. Modelul unanim recunoscut al genului, **Adolphe**, apăruse încă din 1816. Ibrăileanu nu este un înnoitor deși critica a vorbit, la apariția acestui „jurnal", de noutate. Nu e prin structură inovator, ci un mare iubitor de tradiții, cărora li se devotează, încercînd a le pune în lumină calitatea de ferment. Pentru el, tradiția este terenul ferm, unde seismele sînt excluse și erorile excepționale. Tradiția e domeniul adevărurilor verificate, al certitudinii, al lipsei de risc. A inova înseamnă a brusca tradiția, a i te opune, a lucra pe cont propriu, împotriva a ceea ce făcuseră înaintașii ori alături de ceea ce făcuseră ei, a fi — cu alte cuvinte — singur, neconfirmat de nici un precedent. Ibrăileanu n-are gustul aventurii pe cont propriu, al experienței cu rezultate incerte. Îi trebuie, în tot ceea ce întreprinde, cel puțin un exemplu, pentru că exemplul conține o aventură consumată, ale cărei condiții și urmări pot fi cîntărite. Necunoscutul îl paralizează tocmai pentru că e necunoscut. Mirajul „petelor albe", hrana de toate zilele a exploratorilor, îi e străin. A străbate ținuturi noi e, în ochii săi, o nechibzuință, cîtă vreme nu știi ce te așteaptă și, mai ales, dacă ești pregătit să suporți apariția noului. Cît despre Ibrăileanu, el nu se simte niciodată pregătit pentru așa ceva, drept care, ori de cîte ori noutatea îi iese în cale, o respinge cu gesturi categorice. Vrea să fie bine echipat pentru drumurile spiritului, așa cum se echipează pentru excursiile estivale. Drumurile lui, mereu bătătorite, le decide echipamentul, verificat pe pielea generațiilor anterioare.

Nu există în literatură formule inactuale. Actualitatea o asigură mintea și sufletul ce le adoptă, ființa ce se adăpostește înlăuntrul lor. Iar sufletul și mintea lui Ibrăileanu se simt la ele acasă în romanul autoscopic de tipul jurnalului. Nici o altă specie a scrisului nu le garantează atîta libertate și atîta franchețe. Nici o alta nu le surprinde mai firesc mișcările în curioasa lor dialectică. Nici o alta nu păstrează spovedania mai pură. Și nici o alta nu eliberează omul în asemenea măsură de imponderabilele, copleșitoarele poveri interioare. Scrierea romanului a fost pentru Ibrăileanu o eliberare, cea mai mare înaintea eliberării supreme. N-a izbutit să anihileze răul cuibărit în sine. Însă a reușit să-l descrie și să-l numească. Iar numirea lui este cea mai mare izbîndă a omului care scrie.

Adela povestește despre o încercare a puterilor: Codrescu vrea, în fond, să știe dacă, la patruzeci de ani, este apt să mai trezească iubirea femeii și deopotrivă, dacă e suficient de puternic pentru ca să-i reziste. Și iese biruitor din încercare. Pare, din unghiul comun, un ins lipsit de voință, căci nu-și mărturisește mistuitoarele sentimente, dar — de fapt — e înzestrat cu o voință de excepție. Mereu tentat să cedeze atracției Adelei, izbutește să păstreze pînă la capăt aceeași distanță față de ea. Pasiunea doctorului crește de la un ceas la altul, de la o zi la alta, dar departarea fizică dintre personaje rămîne intactă. Codrescu stă în propria cochilie, nemișcat, refuzînd să ceară ceea ce dorește cu sălbăticie. A pune nemișcarea exclusiv în seama intelectului, a crede că impasul cunoașterii e cauza lui necesară și suficientă ar însemna să simplificăm prea tare lucrurile. Fără un suport mai adînc, scepticismul și pesimismul rămîn simple atitudini culturale, de care omul se poate dispensa în împrejurări extreme. „Filozofia teoretică" nu e, decît prin excepție, sursa „filozofiei practice". Diogen-Laerțiu, ținut la căpătîiul doctorului ca o biblie, abundă în asemenea neconcordanțe. Or, ceea ce frapează la Emil Codrescu este perfecta corespundere a celor două planuri. Între comportament și ideile profesate, contrazicerile sînt mărunte și nesemnificative. Acest neașteptat acord ne îndeamnă a considera că atitudinea sa teoretică, departe de a reprezenta o aluviune culturală, reflectă o particulară alcătuire a ființei și o distinctă experiență existențială. Împrejurările vieții n-au făcut decît să întărească aplecarea lui naturală spre pesimism și inacțiune. Că, accentuîndu-se, aceasta din urmă a sfîrșit prin a marca toate actele personajului, dirijîndu-i gîndirea, orientîndu-i preferințele și comportamentul, e destul de limpede. Dar „virusul" care a provocat devastatoarea boală era demult în sufletul doctorului. Încercările biografice i-au șubrezit numai alcătuirea, creînd condiții propice pentru dezvoltarea bolii. Sorgintea culturală a „oblomovismului" de care suferă Codrescu este doar o speculație critică. Nimeni nu se îmbolnăvește din lecturi. Numeroasele sinucideri de după apariția **Suferințelor tînărului Werther**, citate adeseori pentru a se ilustra puterea modelatoare a literaturii, n-au fost numai urmarea lecturii romanului lui Goethe. Lectura acestuia a fost doar ocazia definitivelor gesturi, picătura ce a făcut să se reverse lichidul din pahar. Ea a dat prilejul manifestării unor predispoziții ce existau demult în persoanele cutremurate de pilda eroului de roman. Maladia lor era veche și romanul n-a făcut decît să o scoată la lumină, accelerîndu-i evoluția. Nimeni nu se îmbolnăvește din lecturi. Nici măcar Don Quijote. Oricît de stereotipe și ridicole, romanele cavalerești n-ar fi izbutit să-l „smintească". „Sminteala" dospea în el însuși, aștepta momentul pentru a da pe de lături, iar scrierile cu pricina au avut tocmai această funcțiune. La fel și Codrescu. Lecturile sale, cum și bagajul referințelor culturale din jurnal, denotă un singur lucru, că cercul preferințelor sale, suficient de restrîns, răspunde perfect dispoziției interioare. Nimic nu e întîmplător, inclusiv trimiterile la filozofii cinici, la Baudelaire și Leconte de Lisle, la Turgheniev și Tolstoi. Căutăm în afară ceea ce există deja înlăuntru. Niciodată invers.

Romanul lui Ibrăileanu relatează un test de psihologie. Supusă experienței, femeia pleacă în cele din urmă deoarece nu-și află locul alături de bărbat. Căci viața ei, viața adevărată, durează cît interesul eroului. Codrescu o asemuiește pe Adela cu o floare. „O floare mare", zice el și adaugă îndată că apropierea „este mai mult decît constatarea unei asemănări exterioare. E intuiția unei identități profund naturale". Însă florile sînt fiicele căldurii și luminii, orientîndu-și chipul spre mișcătoarea sursă a acestora. Sursa vieții femeii este bărbatul. Lumina și căldura indispensabile de la el emană, dorința de a-i sta în apropiere nefiind altceva decît dorința de a exista. Și dacă eroul nu face nimic pentru a o menține în preajmă, eliberînd-o de vitala povară a gravitației, femeia se pierde în neant. Nu doar regretul despărțirii, dar și această înțelegere a statutului femeii, de satelit al principiului viril, îl îndeamnă pe Codrescu să perceapă plecarea Adelei drept extincție. „Am impresia că a murit".

Ce se va întîmpla mai departe cu el, cu bărbatul, cu soarele? Va continua să ardă ca și pînă acum, luminînd și încălzind pustietăți, ori se va stinge de la sine, cum orice funcțiune exersată în gol? Interesant e că plecarea Adelei nu o privește exclusiv pe ea însăși, ci marchează hotărîtor și existența doctorului. Și viața lui depinde de prezența femeii, e condiționată de ea. Prezența Adelei stimulează vitalitatea bărbatului, după cum absența ei generează „tăcere și nemișcare", „întunecime și dezolare". Tocmai el, stăpînul, independentul, biruitorul prin excelență, Bărbatul, se vede limitat, determinat, subordonat de aceea destinată a se roti în juru-i, a-l asculta, a-l sluji! Însă Codrescu nu e un bărbat oarecare. Atributele virilității nu sînt, în cazul său, de ordin în primul rînd fizic. O inferioritate dureroasă răzbate din rîndurile ce pomenesc de „omul de doi metri", atrăgînd feminitatea aidoma unui magnet, sau de „satirul bătrîn", cunoscut la mănăstire, ce provocase entuziasmul Adelei. Iar sentimentul acut al apropiatei senectuți nu face decît să o sporească pînă la dimensiunile umilinței. „Mai bine un măgar tînăr decît un leu venerabil", adaptează el circumstanțelor clasicul adagiu. Handicapat în plan fizic, personajul cîștigă, în schimb, orice competiție cu semenii în ordinea facultăților gîndirii. Ai spune că întreaga lui virilitate se concentrează în rațiune. Dezarmant în fața vieții, el o stăpînește prin reflecție. Este, tot, o inteligență în exercițiul funcțiunii, un creier ce analizează, compară și trage concluzii. Diminuat, ascetizat, abstractizat, redus la simpla ipostază de spectator, corpul adăpostește, de fapt, o extraordinară forță vitală, singura intactă, nesecatele-i energii compensînd cu asupra de măsură lipsa celorlalte. Inert dinaintea realului, activismul său e eminemente lăuntric. Cîtă vreme mișcarea gîndurilor nu dă semne de oboseală, Codrescu reprezintă superlativ genul masculin, este imaginea rezumativă a acestuia. Numai că funcțiunea cugetării nu e, la el, permanentă, necontingentă, ci — dimpotrivă — circumstanțiată. „Foaia de temperatură" care este jurnalul prezintă, de aceea, un aspect neuniform. E descriptiv la început și la sfîrșit, ca să devină analitic abia în spațiul dintre aceste „coperți". Descripția exteriorului are cîștig de cauză înainte de întîlnirea Adelei la Bălțătești și după plecarea ei definitivă. În rest, spiritul analitic al doctorului, fixat asupra peisajului interior, domină cu autoritate. Lumea există atunci pentru el numai întrucît îl contrariază, declanșînd mecanismele gîndirii. Este stimulul ei, catalizatorul ei. O lume concentrată în persoana Adelei, care sintetizează diversitatea fenomenală. Jurnalul instruiește tocmai asupra acestei mutații. O privire inițial senină, amuzată, neimplicată, înregistrînd la rece spectacolul realului, tratîndu-i multiplele fețe cu egală atenție, e înlocuită printr-o alta, participativă, preferențială, parțială. Ochiul se concentrează asupra femeii, iar gîndirea cîntărește, cu balanță de farmacie, observațiile. Gîndirea e îndoială și trăsătura de căpetenie a femeii este aptitudinea de a ține treaz dubiul, de a-l întreține și a-l amplifica. Codrescu reflectează numai în legătură cu Adela, stimulat de ea. Ca urmare, dispariția femeii e, pentru bărbat, catastrofală, căci îi condamnă rațiunea la inactivitate. Despuiat și de ultimul însemn al virilității, doctorul va fi destinat unei existențe pur vegetative. Va vedea, va auzi, va simți pe mai departe. Însă nu va mai putea trece de aparența senzațiilor. Adormită, gîndirea nu-i va mai fi de nici un ajutor. Nuanțele, subtilitățile îi vor fi de acum înainte străine. Văduvit de spirit, corpul va supraviețui Bărbatului care fusese, pînă îi va veni rîndul să se piardă și el în neant.

Încercarea la care s-a supus personajul a reușit. Țelul a fost atins și el, Omul, are toate motivele să fie mîndru de sine. Dar individul irepetabil, Codrescu, doctorul? Să fim sinceri și să recunoaștem că nu prea are de ce să se bucure. S-ar cădea, din contra, să plîngă în hohote. Pentru că, în această încercare hotărîtoare, tocmai el, pieritorul, a fost sacrificat în numele unei abstracții. Încă o dată, pentru a cîta oară?, numenul a triumfat cu prețul numelui. Pusă în cumpănă cu o idee, frumoasă, ademenitoare, nobilă, viața s-a pomenit despuiată de drepturile ei legitime. Ce contează, nu-i așa?, o biată viață, cînd e în cauză modelul Omului? Ce importanță are că un Codrescu oarecare nu s-a putut împărtăși din bucuriile vieții? Esențial e că monumentul Omului, la a cărui înălțare a pus și el umărul, sfidează timpul! Ca și cum, pentru vitregitul doctor, maiestatea statuii ar putea fi o compensație! De parcă plinătatea vieții ar putea fi suplinită prin altceva! Alți oameni, din viitorime, vor avea poate răgazul să contemple perfecțiunea liniilor nemuritoare. Însă Codrescu nu se va număra printre ei. Viața lui, ca și a noastră, e unică și neîmplinirile din cuprinsul ei rămîn neîmpliniri în perpetuitate. Nu există idee care să țină locul vieții, care să acopere prețul ei. De aceea singurul umanism veritabil, iată principalul gînd sugerat de lectura acestui mereu proaspăt roman, este acela care așază omul individual deasupra ideii de om.

Al. DOBRESCU

G. Ibrăileanu, Adela, **Editura Albatros, 1989**

CARTEA DE CRITICĂ

Literatura la mașina de scris

„Două pagini despre bunele obiceiuri, două pagini despre mine la masa de scris. Fără metafore. Pagini simple, directe. Desene după natură. Desene în mers, în goană. Pe mal, duminică dimineața, în fața unui șevalet, a unui deal pe care-l văd fixat între șuruburi, cafeniu și albastru, dincolo de umărul lui D. Tot astfel și acum, în fața șevaletului, la mașina de scris, doar eu și cele două pagini de sinceritate. Cum să o scot, cum să o aduc la suprafață. De ce, probabil n-o să fiu niciodată în stare să scriu proză: pentru că nu pot să spun **Grigore Ionescu ieși din casă și dădu colțul.** Nu pot, adică, să pun prea mulți intermediari între mine și lume. Asta în literatură. Iar la persoana întîi, istorisirea mea sună la fel de fals ca într-un jurnal, ca într-o confesiune provocată". Am citat rîndurile acestea din paginile de început ale cărții lui Mircea Mihăieș, **De veghe în oglindă.** Cartea aparține, deopotrivă, unui critic artist și unui prozator ce se refuză ori se amînă și este una dintre cele mai frumoase din cîte au apărut în ultimii ani. Mai puțin capitolul final, **Trestiile lui Midas,** în care se încearcă o poetică a jurnalului — după părerea mea stufoasă, îmbibată de bibliografie pînă la saturație, dar fadă ca un dandy și tot atît de lipsit de personalitate. La Mircea Mihăieș, cultura se absoarbe prin fiecare por, se digeră și reapare strălucitoare în citat, în parafrază, în frază dar nu ca împrumut, ci ca secreție a personalității. Aceasta în cazul eseurilor, libere, subiective, injuste, ambigui. Cînd este preluată ca informație, în vederea sintezei, cultura își arată chipul sărac și gol, trudnic pînă la zădărnicie. Poate că sînt prea aspru cu acele pagini (finale) teoretice. Poate că le-aș fi acordat prețuirea pe care o merită dacă le-aș fi citit sub semnătura unui alt autor. În cazul acesta, însă, ele sînt strivite de paginile de dinainte, sînt anulate nu atît prin forța ideii, cît prin pregnanța expresiei.

Fragmentul pe care l-am reprodus explică, în mare măsură, demersul critic (?) din cartea lui Mircea Mihăieș. „De ce, probabil, n-o să fiu niciodată în stare să scriu proză", se întreabă, nu știu dacă retoric, autorul. Răspunsul parafrazează pe Valéry: „pentru că nu pot să spun **Grigore Ionescu ieși din casă** și **dădu colțul".** În felul acesta face Valéry critica romanului: fraza cea mai stupidă i se pare a fi „Marchiza a ieșit la ora cinci". În **Monsieur Teste,** Valéry încearcă să provoace „romanul". Mircea Mihăieș abandonează. **Monsieur Teste** nu este **romanul.** Romanul, iată, nu se poate scrie fără credința stupidă că epicul este o acumulare de insignifianțe; ca să scrii proză, trebuie, într-adevăr, să poți să spui, fără rușine, nici de cultura proprie și nici de colegii de breaslă: „Grigore Ionescu ieși din casă și dădu colțul".

Ce se întîmplă cu „Jurnalul", depozitul acesta inform de proze, refugiul, acesta, în sinceritate sau nu, azilul speranțelor epice? Apoi: „Iar la persoana întîi, istorisirea mea sună la fel de fals ca într-un jurnal, ca într-o confesiune provocată". Așadar, nici Jurnalul, atît de fals în mărturia lui, atît de ipocrit în convenția „intimității", trădată de toți scriitorii, atît de narcisist, de egotist. Dar cartea lui Mircea Mihăieș se ocupă, în exclusivitate, de literatura personală, de această odioasă specie care nu este nici mărturisire și nici literatură. Nu este mărturisire pentru că nu ajunge să fie „spovedanie" (ca-n Dostoievski, fără rușine, fără grijă de persoana proprie și fața de urmași) și nu este literatură pentru că Timpul, în relație cu Sinele, nu construiește, ci se descrie în haosul primordial, în splendoarea incoerenței, în cel mai stupid arbitrar. Ce scapă Jurnalului este tocmai Durata, ca **formă** a Timpului. Ce mai rămîne din literatură, după ce forma este abandonată pe un maidan al semnificațiilor?

Și dacă Jurnalul este tocmai acest maidan, ce-i mai rămîne cititorului din Jurnale, decît să le denunțe zădărnicia, marginalitatea, vanitatea, ipocrizia? Mircea Mihăieș scrie pagini superbe despre jurnalele lui Stendhal (Henry Beyle), Baudelaire, Maiorescu, Tolstoi, Gide, Musil, Virginia Woolf, Kafka, Mateiu Caragiale, Gombrowicz, Pavese, Camus, Radu Petrescu. Selecția vorbește de la sine. Cititor de jurnale, cum mă aflu, îmi pot da seama că tipologia este ca și acoperită prin acești autori, nu întotdeauna cei mai interesanți, cît reprezentativi. Ori aceasta și urmărește Mircea Mihăieș: să facă, în negativ, tipologia unui gen care-l exasperează prin tentația pe care i-o produce. Și nu întîmplător se și explică în sensul acesta. Nu degeaba ridică baricade în fața prozei și în fața literaturii de grad secund (jurnalul). El își ascunde, ca fumătorul care vrea să se lase de fumat, pachetele de țigări, în locuri numai de el știute, adică acolo unde nu le va găsi niciodată, pentru motivul simplu că nimeni altcineva nu le cunoaște locul.

Autorii Jurnalelor comentate de Mircea Mihăieș sînt, cu excepția lui Maiorescu, și scriitori. Au o operă, care trece înaintea literaturii biografice (autobiografice). Între toți, singur Radu Petrescu își egalează opera cu însemnarea parazită ei. Tolstoi oferă, în paginile Jurnalului, un personaj uluitor, dar acela este, probabil, cel mai dostoievskian dintre toate personajele literaturii ruse, mai dostoievskian decît eroii lui Dostoievski. Scriitori de primă mărime, fiind, nici unul dintre ei nu este tratat ca atare. Jurnalul nu este privit ca anexă a operei, nu i se adaugă spre a o lumina; trăiește o viață proprie, în care Mircea Mihăieș nu simte nevoia să amestece performanța. Chiar dimpotrivă. Trimiterea la operă se face numai în măsura în care Jurnalul o cere. Disjuncția de **eu**-uri, operată de Proust, este împinsă în dramă. **Eul** biografic (și autobiografic, prin Jurnal) este fațada tristă a literaturii. **Eul** profund este lăsat cu desăvîrșire în seama operei. Ea, opera pare să-l fi produs, nu opera este produsul acelui **eu.** Autorul acestei cărți, scriitor pînă în vîrful unghiilor, își trăiește propria dramă la persoana a treia. Luciditatea la care face apel dă viață unui eseist absolut remarcabil, dar ucide un prozator cel puțin pe măsură. Fațetele „ratării" (și aici Mircea Mihăieș are perfectă dreptate!) nu se citesc, la microscop, pe secțiuni din scriitorii cu adevărat ratați, ele se văd cu ochiul liber în Jurnalele scriitorilor mari. Teroarea care-l împinge pe Mircea Mihăieș în afara domeniului prozei nu este fraza citată mai înainte, ci spectrul Marii Ratări, din care se nasc marile cărți ale lumii. Și analiza pe care Mircea Mihăieș o face Jurnalelor dovedește tocmai lucrul acesta: Opera, o dată desăvîrșită, nu-l scutește pe autor de conotațiile vanității, de abisurile fricii, de mizeriile scrisului.

Scepticismul acesta este de natură pur cioraniană. Stilul (admirabil) al cărții lui Mircea Mihăieș, se pliază necontenit pînă la parodie, pînă la pastișă (o, cît de ipocrită pastișă!) la stilul autorilor comentați. El lasă impresia că vine din lăuntru, cu simpatia consubstanțialității, pentru a se detașa, pentru a demasca, pentru a arăta cu degetul, cu superioritatea rîsului demonic. Mihăieș nu pătrunde un spirit spre a-l înțelege, ci masochist, spre-a recunoaște Răul care ne macină pe toți, cei care stăm în fața mașinii de scris, și-n primul rînd pe el, autorul celei mai perfide autobiografii din cîte s-au scris.

Să recurgem la texte. La aceste „efemeride" strecurate în comentariul sobru, ambiguu, alunecos. La Stendhal: „Pînă și calea spre celebritate e tot prelungirea spectacolelor de salon". Și despre Baudelaire: „O ingenuitate pe care n-o atinge nimic, pentru că și ea, ca și naivitate, cu strategiile ei inconștiente, mereu prezentă, mereu absentă, s-a înălțat mult deasupra paginii, deasupra existenței, oprindu-se doar sus. **Prea sus"** (s.a.).

Să continuăm? Despre Tolstoi: „Cum adică? Să intre și orgoliul derizoriu între ingredientele marelui spirit? Intră". Fraza aceasta mi-o amintește pe aceea, la fel de cinică, a principelui Varga, din **O sărbătoare princiară:** „Poate fi omul atît de ticălos? Poate". „În asemenea clipe", glosează Mircea Mihăieș pe marginea Jurnalului lui Gide, „parcă l-ar citi („sans tremblement") pe finul, elegantul, fluentul France: făcînd figurație în corul celor care apalaudă **triumful eufemismului.** Adică al artificiosului. Destule motive ca să te sinucizi. Spiritul pur se contemplă în marea lui sterilitate. Devenind productiv, geniul începe să fie bîntuit de mediocritate și amenințat de prostie. Jurnalul lui Mircea Mihăieș, cel atît de scîrbit de Jurnale, e scris cu cerneală simpatică, printre rîndurile în care vorbește despre Jurnalele altora. Și proza lui, proza, atît de detestată pentru candoarea, ingenuitatea, naivitatea (prostia?) ei, tot aici își are locul. **„Un domn înalt, subțire...",** capitolul dedicat lui Kafka, e pură pagină de proză. Numai să schimbăm termenii, să ieșim din convenție. Să înlocuim trimiterile la opera lui Kafka, să-i schimbăm numele, să excludem, cumulate cuvinte, orice trimitere la realitatea culturală, și vom descoperi, iarăși!, printre rînduri (de data aceasta chiar în locul lor!) o nuvelă. Cu gradație epică, e drept tratată nu la nivelul epidermei, ci ridicîndu-ne pînă la straturile rarefiate ale conștiinței ori coborînd în apele subconștientului. Nu în accidență, dar nici în esență. Ci undeva, în zona de neutralitate literară, în care o bună parte a prozei secolului XX și-a stabilit domeniul.

Seducătoare, cartea lui Mircea Mihăieș este, pe alocuri, monotonă. Acest du-te-vino între limbajul propriu și limbajul în care intră cum ai ocupa o locuință, dar temporar, nu doar devine previzibil, ci și obositor. Critica aceasta, repet, artistă, aduce limbajele care să înfruntă la starea de promiscuitate. Refuzul se produce după o mare intimitate, repulsia nu vine din conștiință, ci din senzație. Fără să fie impresionistă, dimpotrivă, revendicîndu-se de la rigoarea absolută a scepticismului, această critică sfîrșește, ironică fiind, prin a-și pierde distanța. Ea ne vorbește pentru **aici,** fiind **acolo,** își revendică dreptul la dezrădăcinare, stînd, înfiptă pînă la brîu, în mîlul Operei. Mircea Mihăieș se ferește de complexul Literaturii trăindu-l pînă la capăt, persecutat de un ridicol de care se lasă, pînă la urmă, înghițit. Dar ridicolul acesta e chiar ridicolul scriiturii, în măreția și în zădărnicia ei. **Trestiile lui Midas** (astfel se intitulează ultimul capitol al cărții) foșnesc necontenit: „Regele Midas are urechi de măgar". Criticul își ascunde (de cine? de „bărbier", de „critică"?) secretul, cu rușine, cu oroare: este scriitor.

Val CONDURACHE

Mircea Mihăieș, De veghe în oglindă, **Ed. Cartea românească, 1989.**

editorială

„În opera lui Eminescu și-au găsit oglindire paginile cele mai glorioase ale istoriei naționale, profundul patriotism al poporului român, gata să-și apere cu orice sacrificiu viața demnă și libertatea."

NICOLAE CEAUȘESCU

În cadrul seriei „Românii în istoria universală" a apărut, sub îngrijirea lui Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu, **Eminescu : Sens, timp și devenire istorică**. Volumul, proiectat și realizat în cadrul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol", cuprinde trei părți. Prima, **Antologie**, cuprinzînd texte eminesciene, e subîmpărțită în **Publicistică** (secțiune de articole ordonate cronologic, după data apariției) și **Varia** („reunind pagini din creația literară, precum și fragmente din manuscrise, corespondență și traduceri") ; a doua, **Un uomo universale**, reproduce scrieri despre Eminescu aparținînd lui Titu Maiorescu, A. D. Xenopol, N. Iorga, G. Călinescu, Mircea Eliade și Constantin Noica ; în sfîrșit, a treia, **Creația eminesciană în perspectivă istoriografică**, e alcătuită din studii originale privind bogatele corespondențe dintre opera lui Eminescu și istorie. Multe din contribuții ar merita o discuție în amănunt. Pentru că spațiul nu-mi va permite să mă opresc decît la foarte puține din aspectele atinse în această masivă culegere (peste 400 p.), menționez deocamdată măcar titlurile și autorii materialelor (parcurgîndu-le, cititorul își poate face o idee despre direcțiile cercetărilor) : Al. Zub, **Eminescu : patosul veracității** ; D. Vatamaniuc, **Istoria națională în însemnările din manuscrise și în proza artistică** ; Damian Hurezeanu, **Analist al civilizației române moderne** ; I. Saizu, Gh. Buzatu, **Rostul românilor în istoria universala** ; Pompiliu Teodor, **Scena politică austro-ungară și românii. Opinii eminesciene** ; Ștefan Lemny, **„Mic curs de istorie națională" în viziunea eminesciană** ; Mihai Drăgan, **Conștiința națională și culturală la Eminescu** ; Ștefan Afloroaei, **Metempsihoză și timp abisal** ; Lucian Nastasă, **Preocupări de etnopsihologie** ; Dan Petrovanu, **Surse pentru însemnări și fișe eminesciene cu caracter istoric** ; Dan Gh. Teodor, **Eminescu și etnogeneza românească** ; Al. Husar, **Eminescu și Transilvania** ; Mihai Iacobescu, **Eminescu și istoria Bucovinei** ; Liviu Antonesei, **Generația „Criterion" și receptarea lui Eminescu** ; Gheorghe I. Florescu, **Repere ale receptării universale** ; Sorin Antohi, **Utopia lui Eminescu** ; Mihaela Carp, Ion Saizu, **Moartea poetului reflectată în presa timpului** ; Leon Eșanu, **Aniversarea poetului în contextul anului 1940** ; D. Ivănescu, **Eminescu în documente de familie** ; Constantin Mălinaș, **Îndreptări și completări la bibliografia edițiilor, Eminescu în limba română** ; Cornelia Mâță, **Preocupări biblioteconomice la Eminescu reflectate în Arhiva B.C.U. „M. Eminescu" — Iași.**

★

Scopul acestor studii este, bineînțeles, acela de a pune în evidență legăturile operei eminesciene cu disciplina pe care în cvasi totalitatea lor semnatarii materialelor o slujesc. Momentul este al unei reconsiderări a imaginii scriitorului și efortul autorilor se inserează, chiar dacă ei nu urmăresc acest lucru, în limitele acestuia. Publicarea articolelor și a unei mari părți din însemnările rămase în manuscrise constituie astăzi, la ora cînd ne apropiem de încheierea ediției inițiate de Perpessicius, o temelie solidă pentru noile studii eminesciene. În **Generația „Criterion" și receptarea lui Eminescu** Liviu Antonesei amintește fazele prin care trece mitul poetului național. „Imediat după moartea poetului s-a constituit o primă imagine colectivă asupra acestuia, imagine devenită grabnic clișeu, mai ales datorită perpetuării sale prin intermediul instituției școlare și a relativ redusei proporții a operei aflate în circulație. Este imaginea geniului bolnav, a poetului ce a trăit în suferință, ba chiar și în mizerie materială, a romanticului solitar ș.a.m.d. Păcatul acestei imagini nu este atît inexactitatea sa în amănunte, cît mai ales fabuloasa sa parțialitate". G. Călinescu este, așa cum subliniază și autorul studiului, cel care a înțeles pe deplin pericolele reducției și li s-a opus edificînd un nou Eminescu. Prin „Viața lui Mihai Eminescu" și „Opera lui Mihai Eminescu" el se ridică activ, nu prin... declarații, împotriva clișeului, iar Eminescu pe care îl propune este diametral opus celui tradițional. Dacă cei dinainte vedeau în Eminescu geniul bolnav, rătăcind printre oamenii „normali", absorbit în viziuni neînțelese și rupt de realitate, Călinescu ne pune în fața unui Eminescu sănătos, cu rădăcini solid înfipte în solul care l-a născut. Relevînd importanța acțiunii călinesciene pentru fixarea mitului, și socotind că asociația Criterion este „ultima mare manifestare culturală colectivă din epoca interbelică", Liviu Antonesei caută să surprindă modul în care criterioniștii receptează această mutație. Sînt examinate cărți și articole de Mihail Sebastiam, E. Ionescu, Mircea Eliade, Noica, Cioran. Deși tratat întotdeauna cu deferență, Eminescu n-a fost totuși, trebuie să constatăm, (cu excepția lui Mircea Eliade) figura centrală în scrierile eseiștilor grupați în anii 1932—34 sub semnul Criterionului; ei sînt interesați de personalitatea, de opera lui Eminescu mai mult tangențial, în legătură cu alte probleme pe care le atacă. (Constantin Noica va reveni, e adevărat, peste ani, consacrîndu-i studii cuprinzătoare). Oricum, criterioniștii mergeau ei înșiși pe linia trasată în cultura noastră de Eminescu, iar modelul receptării criterioniste, așa cum ne este prezentat de Liviu Antonesei merită atenție. În legătură cu Eminescu tinerii eseiști din anii treizeci se opresc așadar la: „complexitatea fenomenului Eminescu ; caracterul de excepție al poetului ; reprezentativitatea lui pentru spiritul românesc ; buna așezare în cultură ; omul deplin al culturii românești ; om universal ; deschiderea către tot ; spiritul filosofic ; funcția emulativă în cultura românească ; caracterul răsăritean al spiritului lui Eminescu ; enciclopedismul și poligrafismul lui Eminescu ; necesitatea eliminării imaginii melodramatice asupra lui Eminescu ; accesul la esențial ; polaritatea pesimism-angajare în existență ; specificul romantismului eminescian". Din această sinteză Eminescu apare deci ca un fenomen complex, de o primordială importanță pentru destinul culturii noastre, un factor al identității naționale pe care tinerii criterioniști, care tocmai se pregăteau să elaboreze „limbajul în care vor conversa cu Europa" (M. Vulcănescu) l-ar fi integrat în mod hotărît în formula acestui limbaj. Modelul reprodus anunță, totodată, o mutație, succesivă aceleia datorate lui Călinescu. Războiul și evenimentele care l-au precedat n-au fost prielnice emulației culturale, așa că putem numai întrevedea cîte ceva dintr-o posibilă perspectivă căreia nu i-a fost dat să fie deplin realizată. Elementul principal al acesteia îl constituie plasarea scriitorului într-un dialog real cu valorile culturale ale lumii. Primul pas pe această direcție fusese făcut de Călinescu, mai tinerii săi contemporani privesc cultura nu ca pe un soclu al creației literare, ci ca pe substanța însăși a creației integrale a scriitorului nostru național. Poetul nu se mai află singur în prim plan, alături de el stă gînditorul, publicistul care, în simple articole de ziar abordează grave probleme de filosofie, istorie, economie. Deschiderea culturală pe care o relevă caietele lui Eminescu va fi copios comentată, în zilele noastre, de Constantin Noica. Dar dezvăluirea conținutului acestor caiete nu e nici ea lipsită de primejdii. Așa cum altădată o parte a criticii îl redusese pe Eminescu la imaginea (devenită repede populară) poetului romantic, rupt de lume, plutind în norii visării geniale, de data aceasta o pleiadă de comentatori văd în scriitor pe inventator și găsesc în caiete descoperiri și anticipări în principalele domenii ale științei. Studierea corectă a manuscriselor eminesciene care tratează probleme de istorie, filosofie, economie etc. a fost începută tot de Călinescu. Dar pînă astăzi n-a fost înlăturat cu totul amatorismul. Elaborarea ediției naționale avea nevoie de critici ca regretatul Dan Petrovanu, care și în prezentele **Surse pentru însemnări și fișe eminesciene cu caracter istoric** restituie originalele folosite de poet. Cercetarea excerptelor eminesciene nu numai că dezvăluie sursele necunoscute ale acestora, ci relevă și modul în care lucra Eminescu, relațiile sale cu viața culturală a timpului, munca serioasă de documentare, pregătirea temeinică a articolelor. Imaginea unui Eminescu care dă răspunsuri inspirate, „impresioniste", netinînd cont de ce se scria în legătură cu problemele pe care le analiza, care „inventa" după necesități teorii ș.a.m.d. e pe cale a fi spulberată pentru totdeauna și mulțumită muncii exemplare a unor cercetători ca Dan Petrovanu. Datorită acestora, de-aici înainte vom putea așeza fără ezitare pe Eminescu în contextul epocii. Calitatea de intelectual a lui Eminescu — în sensul modern al cuvîntului, aceea de om care susține o cauză, care se pune conștient în slujba ideilor la care aderă — cîștigă în greutate. „La Eminescu toate influențele străine, culese din toate părțile, s-au unit între dînsele, păstrînd caracterele pe care le aveau, dar și adaptîndu-se perfect fondului propriu al tradiției românești" spunea Nicolae Iorga.

★

În noua etapă a studiilor eminesciene urmează a fi desprinse conceptele, sistemul de valori elaborat în susținuta activitate publicistică a scriitorului. Disociațiile din studiul lui Al. Zub — **Eminescu : patosul veracității** — converg spre o asemenea elaborare. Fără a intra în amănunte mi se pare, de pildă, importantă constatarea „realismului sănătos" ce particularizează dialectica adevărului la Eminescu. „Presiunea realității, spune cercetătorul ieșean, merge la Eminescu pînă la a deosebi net între cei care «iau în sens absolut ideile citite» și cei pentru care — ca în cazul său — «adevărurile sociale, economice, juridice nu sînt decît adevăruri istorice», recuperabile prin efort cognitiv și demne de a fi utilizate în construcția istoriografică". Realitatea ne dovedește că adevărul e „fluctuant, dificil, schimbător", iar Eminescu „știa că schimbarea continuă e legea lumii, că adevăr social veșnic nu există, că adevărul de azi va fi mîine supus îndoielii, că ideile înseși, prin definiție mai stabile, nu cunosc imobilismul".

În această dialectică a adevărului se înscriu studiile conținute în substanțiala culegere realizată de colectivul Institutului „A. D. Xenopol".

Constantin PRICOP

Eminescu și istoria*

Universitatea din Iași publică un nou volum * al III-lea, dar al 7-lea tom, din **Românii în istoria universală**, remarcabila serie proiectată și realizată în cadrul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol". Un volum masiv, 1 080 pagini, excelent și ca realizare grafică, un monument ridicat de istoricii ieșeni marelui Eminescu la un veac de la trecerea în neființă.

A prezenta un astfel de volum e o iluzie. Poți încerca, dar ce șanse ai să treci dincolo de o enumerare de nume (și numele nu le poți lăsa deoparte, acestora datorîndu-li-se volumul) ? Fiecare dintre autori a știut să pună în lumină o latură de viață, o parte din opera eminesciană, să lămurească o idee, să împlinească o cunoaștere mai mult. Știm totul despre Eminescu ? Uneori poți fi tentat să răspunzi afirmativ. Dar ești într-o profundă eroare. Creatorii volumului de față nu ne-o arată, ne-o demonstrează. Ei scriu cu modestie : „Volumul, ne face plăcerea să credem, reprezintă o treaptă necesară pentru apropierea față de adevăratul Eminescu. Și, ne întrebăm, continuă ei cu mare dreptate, ar fi posibil să nu fie mai multe trepte atunci cînd, în fond, este vorba de a pătrunde și de a străbate vastul spațiu întruchipat de Poet, care încă astăzi, la un veac după moartea sa, se dovedește a fi continentul Eminescu și — de ce nu ? — Planeta Eminescu ?".

Ceea ce îi interesează pe autori este dimensiunea istorică a creației eminesciene. Cel care a fost „cea mai înaltă încorporare a inteligenței românești", cum îl numea Titu Maiorescu, „omul deplin al culturii românești", după Constantin Noica, nu era istoric în sensul profesional al termenului. Dar a avut simțul acut al istoriei. El o propune românilor ca o meditație dintre cele mai profunde asupra sensului, timpului și devenirii lor istorice. Și aceasta îi preocupă pe Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu, îngrijitorii volumului, să ne aducă în atenție. „Poetul a fost, deopotrivă, un pasionat al istoriei, gîndind dramatic sensul devenirii, fie sub impulsul avid al cunoașterii în sine, fie din rîvna de a-și înțelege propria epocă și de a scruta viitorul".

Prima parte a volumului reia din publicistica eminesciană ceea ce e mai interesant sub unghi istoriografic. Începutul se face cu **Echilibru**, ultimul și cel mai bun articol al lui Eminescu din cele trei publicate în „Federațiunea" în 1870 pentru care i se și intentează un proces de presă lui Ioan Poruțiu, redactorul responsabil al ziarului, sub motiv că articolul cerea autonomia Transilvaniei și „fărîmarea dualismului". Cel din urmă articol este **Ziua de mîine** din „Fîntîna Blanduziei" din 1 ianuarie 1889, cel care încheie, de altfel, activitatea scriitoricească a poetului. Între ele sînt 185 de articole. Ele puteau fi oricînd mai multe, mai cu seamă din anii 1878, 1879, în volum sărac reprezentați, în activitatea jurnalistică eminesciană însă extrem de reprezentativi, inclusiv sau mai ales sub aspectul preocupărilor sale istoriografice. Ele puteau fi mai multe și în ideea că majoritatea publicisticii eminesciene e impregnată de cugetări, fapte și referiri la destinul istoric al neamului nostru. Dar, firește, îngrijitorii **volumului** au procedat corect. Ei nu puteau relua aici toată publicistica poetului. Pentru alte detalii oricînd se poate apela la edițiile de opere și mai ales la ultima, la ediția natională pusă la cale de Perpessicius, din care, de altfel, sînt majoritatea articolelor de fată. Îngrijitorii nu se opresc însă doar la publicistica eminesciană. Ei apelează și la scrierile literare, la unele din ele, cu o inspirație istorică ; ca și la unele cugetări, traduceri și scrisori cu referiri directe de istorie sau despre istorie, toate grupate într-un capitol aparte **Varia.** După această parte a volumului — o bază de discuție pentru exegeți —, urmează o alta, care adună cîteva texte devenite clasice sub unghiul interpretării operei istorice a lui Eminescu. Cel dintîi text e al lui Titu Maiorescu, **Eminescu și poeziile lui**, actual și astăzi prin remarcabila lui știință de a descifra sensurile vieții și operei eminesciene. A. D. Xenopol, care și el l-a cunoscut foarte bine pe Eminescu, revine cu cuvîntarea comemorativă din 1929, în care apropie destinul poetului român de cel al lui Alfred de Vigny. Savantă, foarte documentată, ca de obicei cu observații pătrunzătoare este participarea lui G. Călinescu cu o parte din **Opera lui Mihai Eminescu. Cultura Eminescu în timp și spațiu. 14/ Istoria.** Lui Mircea Eliade i se republică articolul său din 1943 **„Latina gintă e regină"**, în care plecînd de la Camoens și Eminescu, două genii ale latinității, discută, la un înalt nivel intelectual, de „geniu latin". Tot el semnează **„Deasupra tuturor gloriilor efemere"**, acea pagină, mică capodoperă din 1985 : „În dragostea neamului românesc pentru cel mai mare poet al său, se deslușeste setea de nemurire a comunității întregi. Un neam supraviețuieste nu numai prin istoria sa, ci prin creațiile geniilor sale". Cu totul strălucite studiile lui Constantin Noica : **„O lume ca nelumea"** sau : **Lumea culturii și Eminescu, Ce cuprind caietele lui Eminescu** și **Un uomo universale.** El ne amintește că „toți marii poeți ai lumii au fost — nu știm bine pentru ce — mari oameni de cultură, și că poezia lui Eminescu este floarea aleasă a unei grădini, iar nu a cîmpului".

Cu C. Noica se încheie partea dedicată textelor clasice în interpretarea lui Eminescu. Ea putea continua însă. Lipsește Nicolae Iorga cu al său capitol XII din **Istoria literaturii românești** intitulat **Expresia integrală a sufletului românesc : Mihail Eminescu** sau măcar cu o conferință ca aceea din 1929 : Eminescu — **El, generația lui și generația noastră** sau un articol ca acela din „Convorbiri literare" din 1939 : **Eminescu creator de generații.** Lipsesc și alte texte semnificative. Amintim : **Ce ne învață Eminescu**, articolul lui C. Rădulescu-Motru din 1939, excelentul studiu **Ziaristul** din „Revista Fundațiilor Regale" din 1939 al lui Șerban Cioculescu sau al lui Camil Petrescu, **Eminescu și esențele** din aceeași revistă, actual oricînd. Și enumerarea poate continua. Dar, ca și în cazul articolelor lui Eminescu, nici articolele și studiile despre Eminescu nu pot fi toate redate într-un singur volum. Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu au ales ceea ce au crezut de cuviință (selecțiile oricînd pot stîrni și alte puncte de vedere) pentru a ilustra marea pregnanță a lui Eminescu în cultura română prin mărturia unor reprezentanți ai ei de frunte. N-au stăruit și pentru a lăsa loc unui mănunchi de studii, grupate sub titlul **Creația eminesciană în perspectiva istoriografică**, care fără pretenția de a epuiza tematica, a supus analizei, din variate unghiuri de vedere, valoarea istorică a operei eminesciene, precum și mesajul ei în posteritate. Este partea cea mai interesantă și cea mai așteptată din acest volum. Al. Zub, dezvoltînd studiile sale anterioare despre **Viziune și desfășurare istorică la Eminescu** și **Sensul duratei istorice la Eminescu** și alte considerații din **De la istoria critică la criticism**, scrie acum, cu deosebitul său talent analitic, despre patosul verocității la Eminescu, locul pe care l-a acordat marele poet respectării și slujirii adevărului, lege supremă a oricărei întreprinderi intelectuale. Și Damian Hurezeanu continuă, la același înalt nivel, preocupări mai vechi, înfățișîndu-ni-l pe Eminescu — analist al civilizației române moderne, unghi din care el propune o perspectivă și un mod de a gîndi și a percepe fenomenul românesc. Despre preocuparea lui Eminescu de a ridica pe noi coordonate locul și menirea românilor în istoria universală scriu I. Saizu și Gh. Buzatu, demonstrînd că, în stabilirea rostului românilor în lume, Eminescu a plecat de la adevărurile fundamentale ale epocii sale : un context internațional extrem de precar pentru destinul statului și poporului român și afirmarea tot mai puternică pe toate direcțiile cardinale, a principiului naționalității. Întîlnirea poetului cu istoria, ne atrage atenția Ștefan Lemny, în studiul său **„Mic curs de istorie națională" în viziune eminesciană,** s-a realizat mai cu seamă pe terenul general filozofic al domeniului, prin întrebările sale despre destin și durată. Mihai Drăgan scrie despre conștiința națională și culturală la Eminescu, constatînd, cu un real talent de analist, în ce măsură putem vorbi, o dată cu Eminescu, de mitul scriitorului național. Într-un memorabil studiu, Ștefan Afloroaei analizează timpul cosmic, timpul istoric, cel mitic și cel abisal în opera emniesciană. Sorin Antohi propune o nouă contribuție, **Utopia lui Eminescu,** întreprindere grea, plină de riscuri, dar necesară și salutară în înțelegerea sintetică a operei eminesciene. Din nou despre preocupările de etnopsihologie ale lui Eminescu scrie foarte avizat Lucian Nastasă. Regretatul Dan Petrovanu indică numeroase surse pentru însemnările și fișele eminesciene, cu caracter istoric, rămase în manuscrisele poetului, continuînd sau amendînd cercetările lui G. Călinescu, Marin Bucur și Magdalena D. Vatamaniuc. Excelent studiul lui Gheorghe I. Florescu, **Repere ale receptării universale.** Asemănător ca travaliu științific, investiție de timp și pasiune a cercetării este documentatul, pînă la exhaustiv, studiu al Mihaelei Carp și Ioan Saizu, **Moartea poetului reflectată în presa timpului.** Pe aceeași cale, de cercetare asiduă a tot ceea ce e legat de Eminescu, este studiul lui D. Ivănescu, **Eminescu în documente de familie,** studiu laborios, de arhivă, care demonstrează o dată în plus că rostul „literaturii documentare", de care vorbea G. Călinescu, atunci cînd se referă la viața și opera marelui poet, își păstrează necontenit actualitatea. Ne-o dovedește și cercetarea foarte atentă a Corneliei Mâță, care pune în lumină preocupările biblioteconomice ale marelui poet reflectate în arhiva B.C.U. „M. Eminescu" din Iași, după cum și îndreptările și completările la bibliografia edițiilor Eminescu în limba română, întreprinse de Constantin Mălinaș.

Foarte necesare studiile închinate relației Eminescu și românii transilvăneni și bucovineni (nu știm de ce lipsesc românii basarabeni și aromânii, atît de prezenți în opera eminesciană). Pompiliu Teodor scrie despre politica austro-ungară și românii transilvăneni, Al. Husar despre Eminescu și Transilvania. Foarte documentat, cald, adunînd mai toate datele de care se poate dispune este Mihai Iacobescu în studiul său **Eminescu și istoria Bucovinei.** Se știe, dintre toate provinciile românești aflate atunci sub dominație străină, Bucovina a fost „provincia nedezlipită de sufletul poetului" și asupra istoriei sale poetul s-a aplecat cu dragoste și profundă înțelegere.

„Cu excepții de fond neglijabile, în ultima sută de ani, nu a existat om de cultură român care, într-un fel sau în altul, să nu se regăsească în Eminescu". Sînt rînduri cu care Liviu Antonesei își începe foarte bunul său studiu asupra receptării lui Eminescu de către generația „Criterion". Sînt, în același timp, rînduri cu care punem capăt prezentării noastre. Pînă la urmă n-am putut ocoli o enumerare de autori și contribuții. Prezentarea noastră nu vrea să fie însă decît o invitație, o caldă invitație, la lectura unei cărți cu adevărat excelente.

Ion BULEI

* **Eminescu : Sens, timp și devenire istorică**, volum îngrijit de Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu, Iași, 1988.

Iași, statuia lui Mihai Eminescu

Recitind

Recitind iar și iar Eminescu
s-ar putea să fie-n preajma ta
un filosof iubind sărbători fără
grabă. Cîntec de meduze pe vaste
întinderi sub stăpînirea cuvîntului.
Stea crescînd din stea și astfel
apropiindu-se. De fapt, ce vedem
noi a fi rază este o lentă procesiune
de ființe mărunte purtînd torțe.
Luna luminează cu mările pline, luna
luminează cu popoarele ei. Adaugi
umbra ta umbrei sale și pămîntul
se-înalță. Adaugi gîndul tău
gîndurilor sale și crește speranța.
Și azi mă mai mir, cum de nu vede
nimeni că brațele teiului poartă
un glob pămîntesc ?

Horia GANE

Frunza de tei

Un strop de apă pe-o frunză de tei,
Ce perlă tînără care, febrilă, de-un veac
Se alcătuiește-ntre-ele ;
Din adînc vibrînd, așa cum străbat
Eternele zile, Luceafărul serii
Din veri de-odinioară
Prin pielița de struguri scăldată de ploaie,
Tremură-n el crengile boltite ale umbroaselor
Alei de pădure, căruțe din Țara de Sus și Ardeal
Trec domol rîuri sate și drumuri
Zvîcninde artere temporale sau fire din părul
Zbîrlit al femeilor ce încearcă fidelitatea,
Tărăgănate cîntece făcînd semne-ndelungi
Apar strălucind toate ca bucurii
Strop de apă dintr-un tremurînd pe-o frunză de tei
Ori e perlă de-acum? Vremea care-l izbește
L-a făcut glob de diamant ?
Ard în adîncu-i scînteietor doi ochi ca noaptea
Și vă privesc, vă tot privesc...

Arpád **FARCAS**
(În românește de
Lidia VACÎRU)

O, Creangă, dulce Creangă

Cît de sfioasă ai intrat în viață, mamă
de-am simțit adormire dulce
în umerii tatălui meu ostenit ?!...
Ai pășit pe-o limbă de cireș
cum se pășește pe poiana
plină de spaime mici a unui abecedar.
Și s-au aprins stelele morții
Și stelele băteau ca inimile pisicilor.
Și cerul tot curse în respirația mea
ca o rostire esențială.
Ai pășit ca o secundă, mamă, ca
o secundă pe muchia
fluturilor anonimi din Humulești.
Erai tăcută. Călcai moale printre
flori de cireș, felinare, lumînări.
Și-ai adus blîndețe din poiană, mamă, de-mi
picură și azi miere din marginile lumii ?!...
De-atunci nici nu știu
În ce limbă pot cînta mai bine :
O, Creangă, dulce Creangă !...
Erai atît de singură, mamă
și de puțină
încît povestea din floarea de cireș
înflorea de invidie. Povestea curge și
astăzi peste lume.
Și nu-și va găsi odihnă nici
în cer, nici în pămînt.
Cuvintele, sărbătoare a cireșilor plîngători,
Începură a rîde către toată viața noastră. Și
cuvintele se zbiceau în Abecedar.
Și mîinile mele tremurau albastre, înfloreau !

Dan DAVID

Nicolaie PASCU : „Mihai Eminescu" — proiect de monument

Gheorghe Schwartz

Războiul piraților

Momentul de ruptură, care a întrerupt brusc programul zilnic atît de riguros, reprezentînd, poate, explicația activității și vieții celui de Al Nouăsprezecelea, l-a constituit războiul piraților. Participarea Grifonului la acest eveniment este precizată de absolut toți autorii cunoscuți și anonimi ce s-au ocupat de viața lui. Implicarea personajului este foarte diferită de la variantă la variantă, anacronismele sînt numeroase și, acceptînd eroul primordial, adică acela ce s-a născut în anul 97 î.e.n. la Roma și nu magul plutind incert în istorie sau vrăjitorul medieval, scribul va încerca să reconstituie cea de a treia perioadă din viața Grifonului, astfel încît lucrurile să fi fost verosimile cel puțin privite de la o generație după acele evenimente. La vremea succesului rapid al lui Pompei împotriva tîlharilor mărilor, Al Nouăsprezecelea avea abia treizeci de ani. „Noul Phytagora", alchimistul, scamatorul, magul, vrăjitorul, Messia, omul la a cărui voință se supuneau popoarele, animalele și obiectele, astrele chiar, bătrînul cu plete cărunte și barba impozantă, ce ne privește mereu cu bunătate de pe reprezentările plastice tematice n-a fost la vremea părăsirii coloniei sale decît un tînăr înalt, blond, cu ochi albaștri. E drept, e greu să suprapui peste secole un renume ca al lui unei asemenea vîrste... În realitate, însă, veacurile gem de iluminați tineri, de multe ori chiar copii, apți de a pune în mișcare grupuri mari de oameni. Prestigiul vîrstei se cîștigă adesea doar din a treia sau a patra repovestire....

De ce a plecat în războiul piraților? Răspunsurile — în cazul care-și mai pune cineva întrebări — au fost argumentate fie cu fapte de biografie, fie cu scopul de a-i mări celebritatea. În fond, cele două categorii se interpătrund. Se spunea, de pildă, că încă la venirea din Africa la Roma, Grifonul ar fi fost răsplătit cu **coroana classica**, cinste de care se bucura acel marinar care a sărit primul în cadrul acostării pe puntea vasului dușman. Asta înseamnă că misteriosul incident petrecut la traversarea mării, cînd corabia ce-l aducea înapoi pe Al Nouăsprezecelea și pe adepții săi a fost atacată de pirați, ar fi conținut și un episod de luptă, în care eroul, bineînțeles, s-a remarcat din plin. Experiența aceea ar fi lăsat urme atît de adînci încît Grifonul n-ar fi ezitat să participe personal și la distrugerea definitivă a flagelului pirateriei.

Al doilea argument invocat se referea la rezultatele palide ale lui Ultimus în eforturile lui de a se opune piraților, pe vremea cînd fusese trimis de Senat în Asia Mică, fiul ținînd să retușeze astfel amintirea părintelui.

Și se mai pomenea, nu în ultimul rînd, despre relațiile strînse dintre Al Nouăsprezecelea și Pompei, una dintre problemele cele mai delicate ale vieții eroului. Atunci cînd se vorbește despre comunitatea „Noului Pythagora" din perioada ei romană, se citează fără ezitare și numele lui Pompeius Magnus, acesta fiind considerat, de regulă, cel mai celebru discipol al Grifonului. Așa se motivează atît toleranța largă de care s-a bucurat secta, faptul că a putut, timp de zece ani, să-și desfășoare nestingherită activitatea, că nimeni nu s-a alarmat atunci cînd Al Nouăsprezecelea a utilizat cea mai mare parte din imensele donații acceptate pentru a-și extinde proprietatea pînă la asimilarea unui cartier întreg al capitalei ; așa s-ar explica bunăvoința de care s-a bucurat din partea Senatului cineva ce nu-și ascundea în programul propăvăduit zilnic în fața a mii și mii de oameni ambițiile instaurării unui regim utopic al unor asceți înțelepți ; așa i s-ar fi îngăduit să atragă într-un sector nu numai neproductiv, dar și necombatant o mare parte dintre cetățenii și așa prea puțini pentru a face față noilor și noilor fronturi ce se iveau pretutindeni. Oamenii Grifonului nu numai că nu luptau, nu numai că nu creau bunuri materiale, însă trebuiau să fie și hrăniți și, la o eventuală primejdie, și apărați. Fără sprijinul atotputernicului Pompei, toate astea ar fi fost de neconceput, își justifică numeroși exegeți argumentația.

Pe de altă parte, spun tot ei, sufragiile necondiționate de care se bucură în fața lui Pompei trebuiau să aibă și ele o bază suficient de largă de unde să se întruchipeze atît de viguros. Ambiția, abilitatea politică și norocul în războaie au găsit în el, e adevărat, omul ideal, însă toate acestea au creat și în jurul lui propria-i legendă, la care faptele din arsenalul Grifonului se potriveau atît de bine. Mai ales că Pompei nu a fost deloc indiferent la narațiunile colportate în jurul izbînzilor sale. În Africa, de pildă, a fost în stare să vîneze lei și elefanți numai pentru ca să se poată spune că și cele mai semețe fiare sălbatice trebuie să se teamă de oștile conduse de el. Despre orgoliul său istoricii ne-au lăsat numeroase exemple. Dar — și aici intervine un lucru foarte ciudat — cei ce s-au ocupat de viața lui Pompeius Magnus nu amintesc niciunde despre Grifon, relația dintre cele două personaje fiind amplu comentată doar de primii povestitori și de către exegeții moderni ai vieții celui de Al Nouăsprezecelea. Nici o reciprocitate în această relație, de parcă toate serviciile făcute de Grifon protectorului și discipolului său ar fi trebuit uitate de cei ce se ocupau doar de politicianul și comandantul victorios. Explicația ar fi simplă, putîndu-se crede că, la un moment dat, Grifonul ar fi devenit o povară pentru renumele lui Pompei, motiv suficient ca distinsul conducător să se dispenseze de el și de amintirea lui. Iar dacă a fost și ceva compromițător între ei, ceva ce a trebuit să fie apoi tăinuit, lucrurile ar fi putut fi cu atît mai vîrtos exploatate cîțiva ani mai tîrziu de către Caesar, după despărțirea sa de Pompei. De ce au continuat și partizanii învingătorului de la Farsale să tacă dacă au avut la îndemînă un argument atît de neplăcut pentru adversarul lor? Iată una dintre întrebările la care scribul nu are răspuns. Oricum, cu timpul nerecunoștința biografilor lui Pompei se va răzbuna în dispariția acestuia din legenda Grifonului. La început, însă, isprăvile „Noului Pythagora" gem de fapte miraculoase, de minuni săvîrșite cu mare ușurință în tabăra generalului, de constante izbînzi ale binelui împotriva unui rău niciodată nimicit, ci întotdeauna doar făcut inofensiv pentru a i se mai da o șansă de a trece la calea cea dreaptă. Mîntuirea Grifonului nu se înfățișa niciodată înfricoșătoare, ea se releva, dimpotrivă, drept un implacabil gest firesc de bunătate.

Se amintește îndeobște că războiul împotriva piraților, tărăgănat și amînat atîta vreme și sfîrșit doar în cîteva zile de către Pompei, ar fi fost urmarea unei opinii de masă care pretindea Senatului această expediție, altfel Roma riscînd să fie încetul cu încetul izolată pe mare de provinciile ei, de aliații de peste ape, dar și de nenumăratele surse de aprovizionare și comerț de care era atît de dependenta. Biografii Grifonului susțin că nemulțumirea generală împotriva corsarilor ,adusă la paroxism, ar fi fost și urmarea unei opinii îndelung pregătite de către cel de Al Nouăsprezecelea.

Tîlharii mărilor s-au organizat foarte bine în acei ani, devenind un fel de „popor" printre numeroasele popoare dușmane, ei ajungînd la cifre alarmante, avînd ierarhii clar stratificate și practicînd pirateria ca pe o meserie oarecare cu ajutorul căreia își întrețineau familiile. Da, tîlharii mărilor își aveau cetățile lor, unde exista o viață socială, unde le trăiau femeile și copiii, unde oamenii își făceau vizite reciproce, se distrau și sufereau, doar că resursele lor materiale proveneau din jefuirea corăbiilor surprinse pe mări și, uneori, din atacarea țărmurilor și luarea de ostateci. Analiștii se rezumă la a povesti numai tactica adoptată de Pompei în lupta sa, modul cum a reușit să împartă mările în mai multe sectoare, pacificîndu-le apoi sistematic, cum a atacat la urmă grosul tîlharilor, zdrobindu-i pe ape și curățind cuiburile unde s-au aciuat. Ceea ce lipsește din aceste relatări este amănuntul. Nici episoade picante nu prea întîlnim. De ce n-a fost o faptă atît de măreață povestită cu migala obișnuită? Se știe doar că Pompei s-a purtat blînd cu învinșii săi, că i-a colonizat în locurile depopulate, legîndu-i astfel de pămînt și oferindu-le un nou mod de viață, nemaiobligîndu-i să se întoarcă la acte de forță pentru a-și asigura pîinea. Așa ne povestesc istoricii, trecînd apoi la întoarcerea victorioasă acasă și la noile însărcinări primite de comandant.

În viața Romei campania lui Pompei a durat cîteva zile, în biografia lui Pompei ea n-a fost decît un episod. În poveștile despre Grifon, războiul cu pirații este zugrăvit cu nenumărate detalii, amintindu-se numeroase ciocniri, numele comandanților de vase, cel al căpeteniilor dușmane, porturi a căror localizare a devenit pentru noi astăzi dificilă, insule și cetăți imposibil de regăsit. De fiecare dată, atunci cînd situația o cerea, Grifonul intervenea personal în dispută, rar folosindu-se de vreo armă tradițională, de cele mai multe ori învingîndu-și dușmanii doar prin concentrarea voinței asupra voinței lor. Bunătatea lui este proverbială, inamicii nu sînt sacrificați, ci făcuți să eșueze în golfuri pustii sau pe recife golașe, de unde sînt apoi salvați în funcție de comportarea lor ulterioară și de modul în care au știut să treacă prin asceză la învățătura comunității. Pentru aceasta ,de cele mai multe ori, în naufragii sînt însoțiți și de cîțiva ucenici de-ai „Noului Pythagora", cei ce încearcă să-i călăuzească în transformări. Bătăliile abundă în anecdotic, Grifonul face o minune după alta, o sumedenie de ciocniri parcă nici nu au alt scop decît de a-i prilejui noi și noi dovezi de năzdrăvănie. În cărțile timpurii despre cel de Al Nouăsprezecelea, Pompei nu joacă decît un rol cu totul abstract în război : incident după incident, bătălie după bătălie, victoria este hotărîtă de darurile extraordinare ale Grifonului, apt de a-și manifesta puterile în aceeași zi în cele mai diferite colțuri ale lumii. Pentru că, să nu uităm, Grifonul este și jumătate leu, iar animalul acesta a fost întotdeauna legat tradițional de apă... Izbînda pe mare, deci, i se cuvenea, ca să ne exprimăm așa, chiar și heraldic.

După atîtea izbînzi, după atîta glorie cîștigată, Al Nouăsprezecelea, în loc să se întoarcă la Roma pentru a-și savura succesul, pleacă împreună cu un mare număr de discipoli într-un loc pustiu, pentru a întemeia acolo o nouă colonie de soiul celor înființate pe vremuri în deserturile Africii, în Alexandria și, mai tîrziu, la Roma. De acum totul devine legendă, referirile se întrec în fantasmagorii, încercările scribului de a-l urma pierzînd orice teren ferm. În general biografia celui de Al Nouăsprezecelea rămîne deschisă, performanțele lui următoare, descrise într-o succesiune amețitoare, nu mai țin cont defel de viața autorului lor. Acesta nici nu mai conta, doar isprăvile lui mai păreau importante. Singurul amănunt biografic ce se repetă în mai toate variantele este acela că Grifonul este la un moment dat grav jignit de niște oameni * și ar fi plecat pentru un timp nelimitat, adică pînă ce va constata, peste ani sau peste veacuri, că lumea s-a făcut mai bună și că merită să mai încerce s-o educe. (Ceea ce presupune cel puțin două etape : întîi o resurecție a binelui în lipsa sa și abia apoi o a doua fază, cînd va interveni el decisiv...)

Ar mai fi de stabilit cît a durat perioada dintre sfîrșitul războiului cu pirații și dispariția Grifonului și unde a trăit el în acest răstimp. (Prin cîte a trecut și cîte a făcut în vremea respectivă știm prea mult, așa cum am spus, din noianul descrierilor). Locul ultimei sale colonii trebuie situat în funcție de momentul relatării. El se plasează într-un punct tot mai exotic, după primele descrieri : la început la Soloi, apoi printre nabathei, în India, mai tîrziu (de unde legenda revine cu noi semnificații), într-o insulă neidentificată. În context, odată cu resurecția personajului în evul mediu, el se retrage undeva în imediata apropiere a patriei povestitorului, dar cu două-trei generații înainte de a-și nara acesta legenda. (De obicei, în pădurea din apropiere, în mlaștinile de după deal sau în peșterile din vecinătate, locurile cu pricina învăluindu-se din clipa aceea în mister și nimeni nemaifiind dispus să se apropie singur noaptea de ele. Asta în vreme ce amintirea Grifonului continua să fie cea a unui personaj eminamente pozitiv, făcînd întotdeauna numai bine... Venită din nefiresc, iată că și caritatea poate înspăimînta !)

A doua problemă, în legătură cu cît a rămas în acel loc, se pune din nou diferit : pentru relatările tîrzii, războiul cu pirații își pierde atestarea, el devenind o poveste în poveste. În scrierile primilor analiști, dispariția Grifonului s-a întîmplat destul de repede după victoria lui Pompei. Al Nouăsprezecelea fiind cel ce l-a convins pe comandantul militar să se poarte neobișnuit de blînd cu învinșii săi, pirații nu numai că n-au fost răstigniți ca toți tîlharii, dar au beneficiat de o nesperată împroprietărire cu pămînt și de drepturi de care nici un bandit prins nu s-a bucurat vreodată. (Sau poate că unul da, dar o colectivitate atît de numeroasă în nici un caz). Oriunde ar fi dispărut, din locul acela va trebui să reapară, deși, în răstimpuri, Grifonul, se spunea, și-a mai făcut reapariția în diferite puncte de pe glob, oameni învățați străduindu-se ani de zile să demonstreze că un anume fenomen sau un anume individ n-au reprezentat decît ipostaze ale eroului. Cu ajutorul puterilor lui s-au explicat întîmplări, căutîndu-li-se întotdeauna o anumită logică specială a desfășurării. Ceea ce înseamnă că, în tot amalgamul de istorii năzdrăvane, nu de puține ori chiar trăznite, atribuite fără nici o reținere celui de Al Nouăsprezecelea, ar fi existat totuși o ordine interioară, ceva ce le dădea o marcă anumită. Dar oricare ar fi fost aceasta, scribul nu mai este în stare s-o identifice. Pentru el numeroasele apariții și dispariții, transformări de obiecte și înzestrarea lor cu calități străine, recorduri de viteză și forță, precum și — mai ales — impunerea voinței asupra altora nu se alcătuiesc decît în anecdote distincte, în care, nu de puține ori, eroul se comportă după gustul unui autor, iar altădată după cel al altuia. Doar respectul focului, potențele nelimitate folosite numai în funcție de dicteul convingerilor morale și deznodămîntul messianic fac din Grifon un personaj unic, recognoscibil de la variantă la variantă și de la epocă la epocă. (Cu toate că, răsfoind atîtea epoci, pentru scrib cuvîntul „unic" ar trebui eliminat din orice formulare...).

Dintre diferitele lui dispariții, scribul va alege una, cea care i-a plăcut mai mult : în Insulele Laccodive se află o grotă ce-i poartă și azi numele. Legenda povestește că acolo a trăit Grifonul împreună cu mai mulți discipoli de-ai săi. Un rege din India ar fi aflat de puterile-i năzdrăvane și l-ar fi chemat pentru a-l folosi într-un război interminabil cu suveranul vecin. Dar Grifonul n-a fost nici pînă atunci pe continent și a refuzat și invitația regelui respectiv. Acesta, jignit, a trimis armata să-l aducă la el cu forța. Ostașii, însă, neputîndu-și explica ulterior nimic, s-au întors fără a-și aminti de ce n-au executat ordinul. Au fost pedepsiți cu moartea pînă la unul și trimiși alții în locul lor. Ca să-i cruțe, Grifonul i-a făcut să plece departe de India. Atunci le-au fost executate familiile. A treia armată venită să-l aducă viu sau mort la regele de pe continent, n-a găsit decît cadavrele întregii colonii. Ca să fie crezută, această oaste a luat cu ea leșurile, le-a dus regelui și le-a ars în fața lui. Peste un timp, călătorii povesteau din nou că Grifonul și oamenii lui se află pe insula de unde le-au fost aduse trupurile neînsuflețite. Atunci a plecat regele însuși, pentru a se convinge cu ochii săi. L-a întîlnit într-adevăr pe misteriosul personaj și a fost invitat în peșteră, cu condiția să vină singur. În timp ce ei stăteau de vorbă, au năvălit și oștenii regelui, stricînd înțelegerea. L-au prins pe Grifon și l-au dus în capitala regatului. Fiindcă a refuzat să îndeplinească orice din ce i s-a cerut, a fost executat public.

„Un om ce nu se poate opune să fie prins și ucis nu are puterile care l-au făcut renumit, a concluzionat regele, iar în lipsa acelor puteri, nici n-am nevoie de el !"

Lucrurile s-au liniștit pînă ce s-a răspîndit zvonul că și suveranul vecin a trecut prin exact aceleași întîmplări pînă ce l-a executat la rîndul lui pe Al Nouăsprezecelea.

„Nu-i nimic, și-a spus regele, în felul acesta a murit și mai inexorabil !"

Doar că de ostrovul unde și-a stabilit Grifonul colonia nu s-a mai putut apropia nimeni, toate ambarcațiunile erau aruncate înapoi de furtuni teribile și, din cînd în cînd, un vulcan azvîrlea spre cer trombe de foc.

De departe, prin aparate optice, în locul care ar fi trebuit să fie pustiu se vedeau mișcîndu-se oameni.

Peste cîteva sute de ani, călătorii care au reușit să acosteze pe insulă, au găsit în fața grotei un bolovan uriaș, bolovan ce n-a putut fi dat la o parte nici pînă astăzi. Localnicii din arhipelag pretind că atunci cînd gura peșterii va fi eliberată de către Grifon, oamenii vor avea deschisă calea spre tărîmul unei vieți veșnice și fericite. Dar pînă atunci nimeni nu trebuie să mai încerce să pătrundă în grotă. Și, deși s-au găsit în apropiere obiecte demne de tot interesul, nici o expediție arheologică n-a fost încă autorizată să cerceteze insula.

● FRAGMENT DIN ROMANUL „ECCE HOMO"

---

* fie de locuitori din Soloi, unde s-ar fi retras cu un grup de foști pirați convertiți, în loc să fie înșirați pe cruci de-a lungul drumurilor, după uzanță, fie de regele uneia sau alteia dintre țările ce s-au grăbit să-i ofere ospitalitate, fie de o femeie căreia i-a făcut un mare bine, lista putînd continua.

Ion Țăranu

„O persoană curioasă“

Au trecut două zile. S-ar putea zice fără a exagera că trecuse o viață, acea viață neștiutoare, plină de visătorie și mai degrabă stearpă. În orice caz, pentru cei ce ar ricana că e prea mult, să spunem că trecuseră torențial ultimele ceasuri ale adolescenței. In cele zece zile cît am rămas atunci în infirmerie, ah, zilele au fost parcă necuprins de întinse, cele mai lungi și mai pline de imprevizibile întîmplări și de nesăbuințe din partea mea și din viața mea. Mai ales primele două, vai ce zile au fost! Și, vai, ce noapte a urmat! După ce a trecut am binecuvîntat și am blestemat rînd pe rînd noaptea aceea. Fiindcă nu m-a ocolit, fiindcă m-a ales am slăvit-o și toată viața o voi visa, pentru că a fost tot ce am avut mai împărătesc. Fiindcă a trecut prea repede o voi blestema mereu. Pentru că am fost cît de cît sfios și reținut m-am felicitat. Pentru că am fost rău și ironic cînd a fost nevoie iar m-am felicitat. Pentru că n-am știut să fiu cel mai duios, cel mai tandru m-am pălmuit. De fapt, de schimbat nu se mai putea schimba nimic. Dacă stau și mă gîndesc acum, tîrziu, după atîția ani, n-am avut alt merit în afară de acela de a fi jucat firesc rolul pe care Maica Întîmplarea mi l-a oferit, ea întîmplarea alegîndu-mă anume pe mine să mă aflu atunci în infirmerie. Dar oare chiar numai întîmplarea? Ar însemna că ea devine uneori sensul vieții, este tot una cu el, adică Dumnezeu însuși. Înseamnă că omul cînd spune cuvios „dacă va vrea Dumnezeu“, eu, cel care am văzut minunata sa întruchipare, voi surîde superior: „dacă va vrea Măria Sa Întîmplarea“.

A fost ce-a fost și eu, dacă stau să mă gîndesc acum, n-am provocat nimic, am intrat în rol, rolul ce mi l-a dat Maica Întîmplare care, chiar atunci, s-a nimerit să fie cu ochii pe mine.

Persoana nu era un bărbat sau un tînăr și nici un zvăpăiat, cum mi-l incondeiase doctorul, ci o fată. O ființă cu niște ochi care nu spuneau nimic rău, pe moment. O ființă care m-a făcut prizonier pentru toată viața. Singura ființă care mi-a săturat sufletul fără a mi-l sătura vreodată, care mi l-a făcut măreț — frumos și de nerecunoscut nici pentru mine, care mi l-a tocat și mărunțit, totul după pofta inimii ei, fără ca eu să mă pot împotrivi cît aș fi vrut. De încercat însă încercam și adesea în contratimp. Dar asta a fost mult mai tîrziu.

Fiecare pesemne că are evenimentul lui cosmic. Al meu acesta e. O țineam în brațe sau poate nici n-o mai țineam. Țin minte că tăceam. Țin minte că mă întrebam dacă este aievea, dacă a fost aievea? Nu știam dacă doarme sau doar este un joc de-a somnul. Dacă era aievea, era peste orice închipuire. Alaltăieri, iată, ne certam cu Lică Pocati și el avea toate atuurile iar acum... Acum eu eram cu ea și ea era a mea.

Acum două zile îmi spuneam că este îngrozitor să te îndrăgostești fără nici o șansă. Un cunoscut de-al meu s-a ținut de un coleg de școală să-i prezinte o vecină de care-i plăcea de nu mai știa pe ce lume este. Fata a acceptat să-l vadă; cunoscutul avea un muian de criminal. „Nu-mi prea convine de tine, să știi“, i-a trîntit fata și pe loc a rupt-o la fugă. Cînd nu știi că fetele trîntesc în nas astfel de bombe, mai ai curaj să speri. Dar cînd ești avertizat, ți se leagă limba, dinții, mințile refuză să lucreze, sîngele-ți îngheață. Dacă și asta zice: nu-mi prea convine de tine!

Acum dormea, poate, dar sigur se va trezi. Ce puteam eu să-i dărui pentru ceea ce ea... Dar parcă asta am mai spus. Sau n-am mai spus?

★

La scurtă vreme după ce a ieșit doctorul Elian, închizîndu-mă cu cheia, aud din nou scrîșnet de broască. Am crezut că a uitat să-mi mai zică ceva. Pesemne și-a adus aminte de tînărul pe care mi-l dădea în seamă... Trebuia să mă găsească „adîncit“ în lectură și, bineînțeles, cînd s-a deschis ușa nu aveam ochi decît pentru romanul dactilografiat al doctorului.

M-am trezit că-mi smulge cineva manuscrisul. În fața mea se afla Pocati. Cînd văzu ce citeam rînchează plin de o satisfacție disprețuitoare.

— Te cultivi la nebunie. Nu e rău. Aici se află adevărul și tu știi prea bine că acesta este, nu? (Și-mi izbi cartea între ochi ca pe o varză).

Se aștepta să-i sar în beregată, dar mi-am adus aminte că doctorul îmi indicase să-l ispitesc copios pe Păcăleț, să scot cît mai mult de la Lică. Deci, cît am fost în stare, m-am prefăcut bucuros de vizită.

— Lică Pocati! Bă, Lică! Bine c-ai venit! Mi-e urît singur aici, bă! Și cartea asta e plină de aiureli. (Și i-am tuflit-o în față și eu, rîzînd mînzește, să se înțeleagă ceva cam așa, adică: „În numele trecutului nostru, îți iert măgăria de la întîia întîlnire“). Pocati însă nu a rimat nicidecum la efuziunea mea. Mă crezu probabil mai găgăuță decît eram. (Pentru că încă eram, ceva — ceva deslușise el bine). Nu mai crescuse mult de cînd ne-am despărțit și nici pumnii parcă nu-i crescuseră mai zdraveni. Se rotunjise bine, dar îi stătea mai rău.

Pocati arăta de cum l-am cunoscut mult-mult peste vîrsta lui. Părea la chip un om mare rătăcit printre adolescenți. Ne-a atras atenția prin niște fire, niște picățele de rugină pe albul ochiului. Fruntea îngustă, încă de pe atunci era brăzdată cu șănțulețe. Avea pleoapele roșii, parcă opărite și ochii nestatornici, gonind în toate părțile, la intervale imprevizibile, parcă tot îi mirosea a ceva necurat. Părul negru, țepos și figura măslinie îți spunea că avea în sînge ceva de grec sau de italian. Nasul subțiratic și alungit de vîrf în sus îi da un aer de pehlivan, cum s-a și dovedit. Fiindcă avea pe naiba în gît, reușea să imite rostirea tuturor, și-o făcea cu o plăcere deșuchiată. Noi plesneam de rîs iar el abia dacă zîmbea, cu un aer flegmatic. În esență nu se schimbase prea mult. Păstra aceeași repeziciune neașteptată, acea obrăznicie menită să îngenuncheze rapid ori să paralizeze adversarul, fiindcă își făcea, își căuta ca pe o bucurie grozavă motive de a descoperi adversari cărora să le bage frica în inimă. Deplin neschimbați îi rămăseseră ochii sîngerii, cărămizii, mult ieșiți din găoacea lor, nefiresc de rotunzi, s-ar fi zis bovini. Scăpăra în ei o pîndă de lup, avea pîndă în ochi cît zece; cît timp am stat în infiermerie nu i s-a potolit o secundă pînda asta.

Văzînd că nu ripostez, arboră un zîmbet călduț-acrișor-superior.

— Mă istețule! La rău timp ai căzut tu aici. Ai auzit că „avem“ musafiri alături, nu?

— Da, am zis eu brusc constipat, un felecău cam sărac la minte sau cam așa ceva, un tovarăș...

— Mă fleacă, mă flecistețule! Să n-o faci pe prostul cu mine. Ești în plus aici și ești în plus de cînd te-a adus mami-mâta pe lume. Scurt. Aici va fi o trebușoară în care n-ai voie să-ți bagi nasul tău gros. (Și mă trase de nas, mai degrabă mi-l învîrti ca pe comutator).

Mi s-a făcut negru în fața ochilor. Am uitat de orice înțelegere cu doctorul o clipită și am dat să-l pun la locul lui, cu toate că știam că dacă te-ai luat la păruială cu el ți-a dat dracul foc la dinamită. Lică simți unde mă trage gîndul. Mă țintui iute, căci era liber și era în avantaj, în timp ce pe mine mă prinsese vremea în pat ghemuit ca un bursuc. Rînjind cu un soi de bunăvoință deasupra mea îmi poruncì să mă astîmpăr pînă nu mă ia în unghii. Era tot ce puteam face mai înțelept; îl țineam minte ce poate.

— Pocati, gata! Cel mai bun cedează, nu? Românul cedează, cel puțin pentru o vreme, știi! Tu ții minte că așa am cedat și cu „jucăria“ și pînă la urmă Stîngu a ajuns să mă apere și să mă aibă ca pe un prieten.

Cel mai bun eram adicătelea eu. Chestia cu românul era din partea mea un șfichi, o pleasnă pe inima lui. El a luat-o ca pe o încercare de a-i gîdili orgoliul din vremea cînd se da de alt neam, deci de a-i smulge bunăvoința...

— Să știi că tot n-am mai întîlnit cuvîntul acela, surîse el ca de o glumă bună.

Mă eliberă și s-așeză pe patul vecin.

Mi-am făcut socoteala cam așa: are tot interesul să-mi dea impresia că da, e de acord, să nu ne încolțim, fiindcă el n-a venit de dragul meu aici. (Despre ce era vorba cu „întîlnitul cuvîntului“? La începutul șederii noastre în orfelinat, lui Pocati i se năzări că nu e italian cum îi ziceam noi, că nu e român, că nu e grec în nici un caz. Cînd era mic auzise el ce erau ai lui și uitase, dar era sigur că nu italieni, nu ciprioți, nu armeni. Ne tot promitea că o să-l întîlnească și așa o să aflăm și noi cuvîntul acela. În nici un caz n-ar fi admis să fie considerat macaronar, pentru că lor le plac broaștele, ori el nu le poate suferi).

— Nu i-am mai văzut pe Nimigeni, unde sînt Dinicu și Silvicu?

— Sînt, sînt unde trebuie, sînt pe aproape... Oricînd la ordin... Să nu te omoare pe tine griia de ei.

Abia mă slăbise din strînsoare, și, deodată-ca și cum descoperise ceva suspect la mine, se repezi și mă imobiliză iar.

— Două chestii să lămurim de la început. Am ghicit după cît timp ai tocat cu Bunelul Haral-Lambă că ți-ai dat drumul la guriță despre Groz.

— Pocati, lămurim și trei chestii, cîte vrei, dar tu nu uita că au trecut niște ani la mijloc. Dacă scap, și scap! îți scot ochii. De data asta îmi reușește, am exersat. Te ascult, dar treci la locul tău. Jos mîinile de pe mine. Număr: Unu!

Oho, Pocati nu se așteptase la nici o replică, s-a tras pe patul lui.

— Te previn din capul locului că nu mai este nici Stîngu, nici Oțelea, nici Aliman, nimeni. Taraful meu e mare-tare acum. Vrei să ai zile bune, să rămîi în orfelinat, trebuie să bagi la bilă cîteva vorbe. Vrei să rămîi și să discutăm? — mă fixă el ca și cum ar fi vrut să străvadă în cele mai adînci tainițe ce gîndesc cu adevărat. Ca să nu zăpăcim timpul de pomană.

— Dă-i drumul, bineînțeles, că vreau, am stabilit eu.

— Și bineînțeles că vrei să ajungem la o înțelegere?

— Bineînțeles! (La drept vorbind, în clipele acelea mi se limpezise perfect care era situația exactă. Eram conștient că n-aveam altă cale decît să-l ascult fără a mai lungi vorba).

— Eram la Groz, deci. Tot ceea ce a scris aici Bunelul este bun scris și pe el trebuie să-l convingi că acesta este adevărul.

Am dat să zic ceva, dar el cu ochii ieșiți strigă la mine: „N-am terminat, cînd vorbesc ascultă, nu scoți o vorbă pînă nu“... Însă eu, fără să mă sinchisesc de criza lui am precizat scurt:

— Exact așa cum i-am și spus! (Nici vorbă, informația era liniștitoare, îl mințeam cu bună știință de la început).

Uitînd că-și ieșise din minți fără rost, la aflarea veștii, figura lui rotundă și negricioasă se lumină, fericindu-mă pentru gînd. Iar prin mine fericindu-se el la rîndul lui, ca și cum ar fi privit într-o oglindă. Înșelînd înșelarea aș zice că e chiar frumos... Pedepseam și pedeapsa era luată ca o faptă superbă, binevenită, exact ce era mai necesar.

— Și doctorul, și doctorul?!!

— De unde nu părea să creadă, fiindcă unele nu se legau și mi se justifica de parcă n-ar fi scris el, la urmă era mîndru, oho, peste poate de cartea lui.

— Peste toate... Vezi că ne înțelegem. Ce-a fost mai de nevoie o făcuși de la tine. Îi dai așa mereu, ai grijă să nu se dezumfle.Asta e ocupația ta principală. De cea de-a doua chestie, mă ocup eu. Ai auzit că „avem“ o domnișoară alături.

Trebuie să recunosc și acum cît de sărăcuță, cît de cuminte era percepția mea despre cuvîntul persoană. (Probabil că n-am știut să-mi țin masca pe figură). Nu știu de ce dar în mintea mea se instalase ideea că în treaba aceea care cam mirosea nu s-ar fi amestecat decît un tînăr exaltat, un zărghit, un hei-rupist; din cauza asta, credeam eu, doctorul îl și blagoslovise mereu cu **persoana-n sus, persoana-n jos.** Îl vedeam poate și ca pe un bărbat ce vrea să se ilustreze, nicidecum ca pe o femeie și cu atît mai puțin ca pe o fată. Și atunci am înțeles că sînt cel puțin neatent. Acesta eram eu atunci.

— Hai n-o fă pe prostul în continuare că mă faci iar să-mi pierd buna părere despre tine, mă admonestă Pocati, fulgerîndu-mă cu ochii lui sîngerii. Gagica a făcut ce-a făcut și-a venit să mă cunoască. Ne-am mai întîlnit noi pe la liceu, am mai vrăjit-o eu. E interesată și ea, a auzit de undeva și ea de Groz. E interesată și de d-astea... Să ții minte, minunea aceea întîia, care ați pus-o voi la cale, cu luatul durerii de cap cu mîna am dat-o pe seama mea... Așa că nu-i mai repeți și tu. Inţelegi, nu?! De unde să știu că o să mai revii la noi?

— Află că n-am pus-o la cale, a fost exact așa.

— Dar exact așa i-am zis și eu că a fost, ca o minune. Și gagica e înnebunită. O să mă ocup eu de ea, de toate poveștile... Tu să nu te bagi, doar să aprobi. Cît mai mult să o faci pe niznaiul, pe... mă-nțelegi...

Ca să fiu drept, afacerea asta a lor nu mă privea de loc, am socotit eu. Cel mult putea să-mi ofere un spectacol. La Școala medie de mecanizare mi se oferiseră ocazii minunate să mă amuz de la distanță de toate istoriile de dragoste ale colegilor. Veneau la mine băieți care abia de scoteau cîteva interjecții cînd erau cu o fată, dar cu toate astea se lăudau față de toți că „vorbesc cu una prea grozavă“. Veneau și-mi povesteau ce-au făcut, cum au încercat să le sărute, cum le-au pipăit, cum le-au mîngîiat, pe tipe, și cum au fost plesniți cînd au ajuns la sîni; veneau și mă rugau să le „compun“ scrisorici de împăcare sau de mare dragoste. Devenisem un fel de bombardier cu scrisori de amor, scriam cîteva pe seară. Primeam confesiunile băieților. Tot eu primeam și răspunsurile fetelor, foarte impresionate de subita calofilie și reverență din epistole, de brusca schimbare a adoratorului.

De data asta nu era cazul fiindcă eu nu mă puteam măsura cu Pocati. Lică avea o ușurință uluitoare în vorbire, te amețea. Treiera o zi întreagă tot ce-i cădea în urechi cu o voluptate de țață care își bagă nasul în toate treburile. Așa că, în final, i-am promis că îl voi ajuta. Trebuia să tac, asta îmi cerea. Numai atît. Trebuia să-mi dau drumul la clanță cînd avea să-mi ardă el un ghiont și să mă evaporez cînd îmi făcea el semn cu ochiul. Lică spuse că făcuse rost de un cifru al cheilor de la uși, dar asta nu trebuia să știe gagica. Răsturnă atîtea informații, sfaturi și avertismente de-a valma că mai tîrziu mi-am dat seama că mă găsea nepregătit, deși avusese cumva grijă să mă prevină... „La început o să mergem împreună la dînsa, stabilise planul Lică. Eu o să trag cu papagalul și tu să adeverești. Mai încolo, fii sigur că o să mă roage ea să vin singur“.

La sfîrșitul înțelegerii noastre am simțit că mă ia cu fiori de ce mi-a fost dat să aud. Dacă nu conveneam atît de ușor, Pocati m-a informat — cu același nechezat răutăcios de la începutul întîlnirii — că ar fi făcut ceva cu Leuțu (încă nu se gîndise ce anume) și burticica mea ar fi înghițit patruzeci de injecții antirabice. Iar în vremea asta ar fi trebuit să șed lat în pat.

Aflasem tot ce trebuia să știu și încă multe pe deasupra. Că gagica era moartă după el, că o face pe mironosița, că pune niște întrebări de te dă peste cap.

— Dacă a venit ea aici la tine, n-a venit s-o facă mult pe mironosița, deci e de bine, îl liniștеam eu. Înseamnă că e chiar moartă după tine.

De așa ceva Pocati nu se îndoia cîtuși de puțin. Îmi spuse cum i-a comunicat deja mai de mult că va lua cretă să-și facă temperatură, cum se pusese pe capul doctorului să bage în dezinfecție infiermeria fetelor, ca ea să fie transferată aici... Era atît de sigur pe sine, devenise atît de vorbăreț, se schimbase atît de mult la încheierea vizitei sale încît parcă m-a făcut să uit pe moment măgăria lui; ba eram înclinat și să-l absolv. „A vrut să cîștige ușor, de aceea m-a băgat în viteză mai tare. Și cum într-o colonie de orfani tactica cea mai obișnuită de-a te face ascultat este de-a intra dur în om, de-ai băga frica în oase, a repetat lecția pe care o știa. Asta a învățat, asta practică! Toți care au rămas aici trebuie să se fi smintit, pesemne, într-atîția ani de cînd se muncesc zilnic să-și țină locul, unul deasupra altuia“. Așa încercam să-l justific în răstimpul acela de acalmie.

★

— Sari peste scena primei întîlniri. Mi-a spus-o Ana.

— Nu, nu, nu! Asta îmi face o grozavă plăcere. Și simt că n-am să mă mai întind de data asta, cum am pățit cu doctorul. Dacă aș înșira în cîte feluri am fost ispitit să scriu despre întîia vedere a **Persoanei,** ah, cerule!

În aceeași zi Ana a fost adusă de moș Chirilă în cealaltă infirmerie, sala de izolare, care era într-adevăr cea mai retrasă. Pocati aflase de la bătrîn de venirea domnișoarei. Doctorul hotărîse în ultimul moment să fie de acord cu încercarea absolut nebunească a unei fete de șaisprezece ani de a scormoni cauzele crimei și eventual de a da de urma ucigașului lui Groz. S-a mai liniștit știind-o dată în grija altui „nebun“ căruia îi inoculase microbul detectivității. Eu mă socoteam urît — urît pe atunci. Așa ceva pentru mine era mai grav decît a fi nebun. Deci doctorul mă supraestima.

★

În vremea asta Pocati a mers la suplimentul de ora cinci. Săltase trei porții de prăjituri și ni le aduse. O invită să ia gustarea în infiermeria mare, întrucît era mai liniștită. Salonul ei se afla dispus către stradă și traficul ne-ar fi deranjat.

— Uite că m-a împins diavolul și aici, intră ea în salonul meu, rîzînd oarecum stingherită, dar era vizibil că era în stare de tulburare. Nu credeai că se poate?

— Numai Dumnezeu te-a adus, o curtă Pocati. (Se făcuse alb de emoție).

— Ana, s-a recomandat ea; mi-a întins mîna firesc și eu am ținut-o mai mult într-a mea, cu bună știință.

— Albu, mă cheamă, Alexandru Albu.

Avea ochii ei castanii, senini și mă măsurau curajos. „Oare ăsta ce hram poartă?“ — asta i-a fulgerat din prima clipă, fiindcă doctorul nu o prevenise că mai exista un internat în Salonul mare. Tenul acela măsliniu, pielea ei electrică, parfumată erau uimitor de proaspete. Nasul nu era prea frumos; „nu e mare, dar pare cam mărișor“. Mă bucuram că părea ceva nelalocul lui la prima vedere, deși cea dintîi impresie era încîntătoare. Și sprîncenele erau cam mari. Mă subjugase cu ochii ei foarte mari, foarte bine conturați, cu pomeții, cu fruntea, cu gura. Fruntea era ca o palmă de lumină, dreaptă, un perfect patrulater, destul de înalt, mărginită de un păr cum nu mai văzusem pînă atunci negru-albăstrui, ca de pisică. Sau poate văzusem, dar nu-mi reținuse atenția nici o fată. Și gura poate era un pic mare, iar buza de jos era foarte mobilă; în clipa aceea văzînd că i-am uitat mîna într-a mea dădu un semn de îmbufnare. Buza aceasta părea să-i comande întreaga fizionomie: se strîngea a hotărîre, se alungea în surîs. Barba-i era adusă o idee înainte, deci încăpățînare...

★

Am vrut să cred că **aceasta** era legătura. **„Nu pentru Pocati a venit, ci pentru mine“,** mi-am zis neînchipuit de sigur. Ce minunat că era o fată! E bine să afle tocmai această fată că eu nu am trădat cu nimic, dar absolut cu nimic cele încredințate de **Ordinul Cavalerilor** cînd am cerut să plec în lumea mare... „Dar dacă e vreo iscoadă?“ M-a trecut un fior rece. „Dacă doar la atîta îi duce mintea pe ai mei, nu mai este nici o speranță de salvare“.

Abia așteptam să plece Pocati, să mă încredințez, să simt semnul de recunoaștere... Mîinile acestea gingașe cunoșteau desigur codul de recunoaștere... Aveam să-i comunic atîtea ciudățenii acestei domnișoare prin care urma să restabilească comunicația cu Ordinul.

Trecuseră cîțiva ani; aproape toți cei cu care altădată intrasem primii în căminul „Sfînta Omenie“ își aduceau aminte bine de mine. Dar, culmea, nu erau interesați de fel nici unul cum îmi petrecusem tot acest amar de timp cît nu ne văzusem. „N-o să-i vină a crede“. Și dacă de la ceilalți nu m-aș fi așteptat la cine știe ce interes, pentru unul dintr-ai mei credeam că venirea mea va însemna o bucurie; anume ținusem mîna ei într-a mea să primesc un semn, dar nimic! Eu nopți întregi numai reîntîlnirea asta o visam și o așteptam. Iar acum sînt onorat cu o persoană de legătură, **o persoană curioasă,** cum o numise doctorul din cînd în cînd.

Se petreceau la începutul anilor '50 prin satele pe unde colindasem răsturnări de necrezut. Foarte mulți dintre gospodari refuzau să intre la gospodăria colectivă, se încăpățînau să rămînă cu ogoarele lor așa cum le moșteniseră, mai slabe sau mai rodnice, cu vitele lor de soi prost, numai să nu se ducă la muncă, la sunatul goarnei, Zvonurile negre se întreceau care mai de care. Cea mai grozavă ponegrire și mai mult luată în seamă de țăranii cutremurați de silă era asta: un colectivist cînd moare nu este așezat în sicriu ca oamenii, creștinește, ci înghesuit într-un sac. Sătenii erau covîrșiți de dări în anii aceia, totuși nu se dau înscrisului la colectiv. [...]

Pe de altă parte acceptam că trebuia să fiu acolo. „Sînt aici pentru a vedea toate astea. N-o să treacă cine știe cît și se va afla, va veni sorocul să dau seamă. Pentru ce am fost eu trimis aici dacă nu pentru a vedea? Dar de ce nu vine mai curînd legătura, de ce oare întîrzie? Unde se va fi pierdut? Nu, nu s-a pierdut. Dacă așa a spus Aliman, să aștept în liniște semnalul, la timpul potrivit voi fi chemat. Dar dacă nu m-a găsit? Dacă, dacă m-au căutat și neaflîndu-mă și-au pierdut orice nădejde de-a mai conta pe sprijinul meu? Iar ei au nevoie de ajutorul meu, vai cît au!

Și dacă la mijloc nu a fost decît o născocire a lui Aliman, un joc frumos cu un nume frumos, Ordinul „Cavalerii Soarelui“?

FRAGMENTE DIN ROMANUL: „CAVALERII SOARELUI“

Scrisoare de la munte

In dorul de mare să-ți treacă
prin față un munte frumos
și-ascultă cum bradul din teacă
spre ceruri o sabie-a scos,

pe-amiaza și briza înaltă
să fluture visul de ieri,
cînd stăm la un pește pe baltă
în somnul pătruns de tăceri.

In dorul de Deltă și mare,
urcăm spre 'nălțimea de brazi,
purtînd pe un gînd depărtare,
pe altul un gînd de amiaz'.

In dorul de 'nalt și senin,
îmi scald la izvor amintiri
și-n susurul apei devin
străjerul sfioasei păduri...

Dacă...

Dac-am lăcrimat pe-o seară,
adunînd parfum de tei,
pe o bancă de ocară,
umbrind tainic pașii mei,

dac-am sărutat pe-o noapte
cele-ndepărtate stele
și m-am învelit cu șoapte,
în simțirile rebele,

dacă am zîmbit pe-o floare
de-mprumut, mireasmă-n gînd,
și-am crezut întru visare,
pe-un trecut, rememorînd,

dacă am crezut în toate,
și în bune și în rele,
dacă am iubit o noapte,
visînd drumuri între stele,

toate le-am făcut trăind
cu speranța nemuririi
și-am rămas și-acum iubind
frumusețea amintirii...

Scrisoare de gînd

Destin furat de aventură
în slujba legilor nespuse,
te-ai rătăcit pe-o-ncrengătură
de ramuri și iubiri apuse.

Ai adulat trăiri festine
pe hobotirile de seară,
m-ai tălmăcit între destine
pe-o floare de cais amară

și m-ai redat, tăcut, himeric,
în veșniciile de-aseară
ca să rămîn mereu, homeric,
lăuntric, pe o primăvară,

cu prada lănțuită-n mine
și-o judecată aprioric,
într-o sintagmă de stamine
și un imens festin angoric,

căutător și cu speranțe,
plin de-așteptări și de iubiri,
retras în ultimele instanțe,
ca verbul primelor iubiri...

Destin furat de mreje-n cînt,
mă las ursitei, pe-un apus,
acolo unde eu nu sînt
și unde n-am nimic de spus.

Constantin MATEI

Urme pe zăpadă

Un posibil început de roman

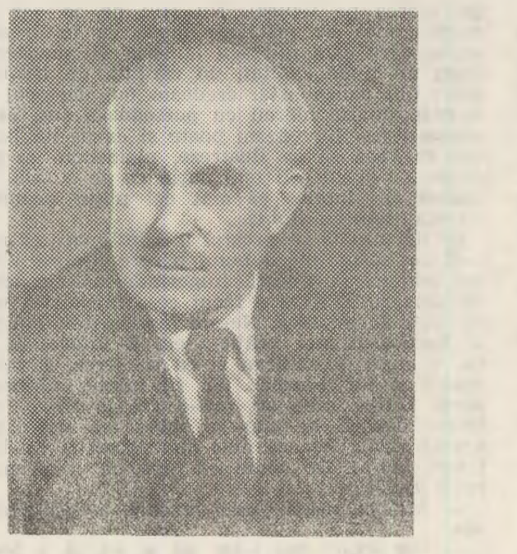
După ce crainica repetă că rapidul are o întîrziere de jumătate de oră, intru în bar, trăgînd după mine niște gînduri obosite, de sfîrșit de ziuă, și o ușoară aromă de flori de tei, abia simțită în mirosul tuturor gărilor, ce ar putea fi uleiuri arse, metale coclite sau apă uscată pe mozaicuri. Aici mă învăluie fumul de țigară, damful alcoolurilor proaste și forfoteala cuvintelor. Sînt tentat să dau înapoi, dar, pînă la urmă, îmi sprijin un cot de marginea tejghelei din plastic cu aluminiu. Barmanul are mișcările unui fost sportiv de performanță și ceafa lui transpirată se leagănă ca o pendulă în oglinda enormă, înconjurată la spatele său de rafturile de sticlă. Îi cer o cafea și un suc, ca imediat ceafa lui să încremenească la mijlocul oglinzii și ochii săi să-mi arate un dispreț cam compătimitor, poate și pentru faptul că vorbele mele îl surprind cu mîinile întinse spre femeia din dreapta mea, să-i servească apa minerală și coniacul. Cînd toarnă sucul în pahar, mă trezesc justificîndu-mă prostește, știi, sînt cu mașina, numai de aceea..., și el zîmbește de parcă mi-ar spune, las-o baltă, nu-mi fac eu planul cu figuri ca dumneata. Cît zîmbește astfel, rămîne iar nemișcat și ceafa lui, în oglindă, lucește ca un animal unsuros, între mine și femeia care își soarbe încet coniacul, cu țigara aprinsă între degete. Este abia trecută de douăzeci de ani, îmi zic, și încep s-o studiez pe furiș. Linia fermă a gurii, nasul cam mic pentru ovalul feței, albastrul ochilor și părul ei lung, de culoarea florilor de tei, îmi dau aproape certitudinea că nu-mi este necunoscută. Sorb din cafea și mă grăbesc să împing scîrbit ceașca spre barman, apoi îmi aprind țigara, în speranța că voi scăpa de izul rămas în gură, ca al spălătoarelor de vase, și mă întreb unde am mai întîlnit eu femeia aceasta, în vreme ce bărbatul din stînga mea, o matahală, mai cere un coniac, înjurîndu-i pe cei de la căile ferate, care nu se îngrijesc ca măcar trenurile rapide să nu întîrzie. Barmanul îl servește prompt, sfătuindu-l, cu o mină de înțelept plictisit, să nu-și piardă răbdarea, fiindcă viața noastră, tovarășe, nu-i oare o așteptare? Nu-i mai iau în seamă și mă uit în oglindă. Fumul țigării ei, sus, peste capul barmanului, se unește, ca într-o spirală, cu cel de la țigara mea. O istorie de cincizeci de ani, îmi zic, întîlnindu-se cu una de douăzeci de ani. Este prea mult, bătrîne, continui apoi, ești prea obosit pentru asemenea povești, totuși constatarea nu mă convinge, gîndul își urmează drumul, faptul că se află aici singură, înconjurată numai de bărbați, mă transformă într-un fel de protector. Sigur, este o ființă fragilă, extrem de vulnerabilă și, poate, copleșită de suferință. Dar este de ajuns să-i întîlnesc privirea, ca toate presupunerile mele să se spulbere, albastrul ochilor și părul ei mi-l aduc brusc în memorie pe Sebastian Tamilia. Sînt gata să-i acopăr cu palma mea mîna care a strivit țigara în scrumieră și s-o întreb, cum o mai duci, Maria? însă ea aruncă pe tejghea o bancnotă de hîrtie mototolită și se îndreaptă spre ușă. Iată unde am ajuns, zice matahala din stînga mea, femeile beau cot la cot, cu noi, așa-i barmane? Nu mai aud răspunsul barmanului, mă răsucesc și eu spre ieșire. Pe peron, femeia nu mai pare atît de tînără, poate lumina roșiatică de aici i-a redat adevărata vîrstă. Oricum, eu continui s-o numesc tot Maria, pentru ochii și părul ei, pentru curajul de-a intra singură într-un bar de gară, plin de bărbați, să bea un coniac. Oare nu aici s-a întîlnit pentru prima dată Sebastian cu Maria? Nu i-a spus el, doar după cîteva minute, după ce-a văzut-o acolo fumînd și bîndu-și coniacul, domnișoară, nu poți să te numești decît Maria? O întrebare aduce alte întrebări, fiecare cuvînt devine un fapt, fiecare frază o istorie, și, chiar dacă aceste istorii se unesc într-o spirală ca fumul țigărilor din oglinda barului gării sau le despart prăpăstii, ele au aceeași rădăcină, se hrănesc din aceeași sevă, ca frunzele copacului, cele care se desfac primăvara amintesc de celelalte, căzute în șirul nesfîrșit al toamnelor... Toate acestea și încă multe altele sînt pregătit să i le spun soției, dar, cînd coboară din rapidul întîrziat, nu sînt în stare să scot nici o vorbă, o sărut, o iau în brațe și mă rotesc cu ea, înconjurat de geamantane, învăluiți de mirosul tuturor gărilor, sîcîiți de coatele călătorilor, de privirile ironice ale unora dintre ei. Cînd rotirea s-a terminat, cîteva cuvinte ajung pînă la noi, ca niște pietre aruncate — ce ziceți de șubrezii ăștia?

În mașină, mă întreabă dacă am auzit. Îi răspund că fiecare se simte șubred atunci cînd vrea. Îi simt mîna pe umăr, mi-l strînge ușor, spunîndu-mi că în lipsa ei teii și-au permis să înflorească. Da, zic, două săptămîni de acum încolo aerul, dacă teii l-ar putea colora, ar avea culoarea părului tău, și ea îmi replică puțin neliniștită, dacă nu cumva am băut. Nu, zic, nu este asta, m-am hotărît să mă întîlnesc cu Sebastian. Nu, răspunde, nu are ce, au trecut mulți ani de cînd tot hotărăsc această întîlnire, că ea nu mai are încredere în astfel de cuvinte. Simt din nou mîna ei strîngîndu-mi ușor umărul. Ce să-i spun, că mi-a fost teamă, că încă îmi mai este, că pentru fiecare om lucrul cel mai greu a rămas neschimbat, să-l întîlnească pe el însuși.

Corneliu ȘTEFANACHE

Ion BUZDUGAN: „Mituș"

Haralambie Țugui

Hora supremă

Alexandru Ioan Cuza,
domnitorul ales de popor,
care împreună cu toți cei asemeni
lui Ion Roată
a ridicat și purtat pe umeri
pietroiul Unirii mai greu decît munții,
uimind imperialii jinduitori din veac
de-a ne ști sub stăpînirile lor,
toate amarnice, asupritoare...

Nu s-a sinchisit de sultan,
nici de țarul tuturor Rosiilor
nici de auguștii de la Viena și Berlin,
Ci au urmat fără temere
numai îndemnul marelui Viteaz.

Iar Neamul, întregul, grăia prin el.
adunîndu-și puterile,
vrerea și dorul de-a fi la un loc.
Atunci s-a cîntat hora supremă a României,
vibrînd prin inimile ce mereu ascultau
glasul întîiului Întregitor, cutezătorul.

Acum, în fiecare noapte cînd privesc
prin fereastră
de la masa mea de cuvinte și insomnii,
parcă zăresc aievea din turlele
„Trei Ierarhilor"
două flăcări pîlpîind pînă-n cer:
fruntea lui Cantemir, ochii senini ai lui Cuza.

De primăvară

Poemele frunzelor, poemele florilor
sub cerul țării cu înalte lumini
de speranțe și doruri !... Nici un cuvînt
al pămîntului și neamului aceste primăveri
nu vibrează mai tandru ca ele.

Ni le rostește cu drag și iubire pămîntul
cel dulce și sacru, al nostru din adîncuri
de obîrșii.

În ele ne spălăm frunțile de zgura zilei ;
din șoaptele lor ne ascultăm părinții și moșii,
semn că totdeauna fost-am nemuritori.

Cu pleoape și ochi de copil neprihănit
ne izvodim visul cel mai suv și frumos:
bunăcuviința, dragostea pentru oameni,
sfînta căldură a adevărului și dreptății,
fără de care toate luminile vieții s-ar stinge.

Asemeni neliniștii

Ramuri de cer, ramuri de noapte
dulci și suave extaze, eurithmii
doar cu fruntea abia auzite,
doar cu lacrima abia sărutate
de ochiul bolnav de stihii.

Și copilul acela, ce vă știa
după razele vîntului, după șoapta din ierbi
singura și cea mai fericită lumină a lumii,
despre care cu teama păsării oarbe
abia mai cutezi să te-ntrebi.

Și amurgul acesta din inima grea de taine
cu stranii semnale spre largul zenit ;
și umbra veșniciei: atotprimitoare
sub teribila, absurda cavalcadă a timpului
asemeni neliniștii din ochiul prezbit.

Aniversări

Tăceri fremătînd... Și demonii timpului
scuipîndu-mi în ochi cu nisip incolor
în semn de sfidare acerbă și oarbă
asemeni țărînii din lopata groparului.
Cum să te prefaci a nu înțelege
că e doar un joc de iluzii și nu
adevărul amar și netrebnic ?

Sapă durerea în trup, sapă durerea în suflet.
După ce-or fi săpînd zi și noapte,
cu-nverșunare ?
Poate după zîmbetul de copil, poate
după tăria
de trup și de suflet a tînărului care ai fost
pe cîmpurile de luptă ale patriei sfîșiate
rostind cuvintele jertfei, singurele biruitoare,
singurele mai tari decît moartea.

Tăceri fremătînd... Și dimineața speranței
în ochii încă limpezi, netemători
ai cugetului totdeauna privind lumea
cu zîmbetul candorii copilului.

Dar cît mai e de purces ?!...
Și cine te așteaptă, la înnoptate
sub zarea întruna mai joasă,
de parcă ar intra în pămînt ?

Aurel Dumitrașcu

Mîinile care vorbesc

— Stai cu mine ca și cum ai sta de vorbă cu o
clamă din părul tău auriu. Răbdătoare. Culegi
brîndușe mi le lași risipite prin casă faci pe nebuna
ești un deal pe care fumegă toamna. Două mîini
n-or să aibă mereu darul acestor cuvinte
două mîini zic iată aburesc pe trupul tău
ca într-o fereastră.

Culoarea sîngelui pierdut

— Poeții pe care-i iubeam erau mai mulți decît
cei pe care-i știam. Veneau zile calde — un prinț
îmboboccea în poveste
o limbă de clopot se zbătea în pămînt
creșteau în cerul gurii nopți de sînziene. Așa era
viața noastră cînd lucram cu poeții
cînd luau ei dintr-un cer zmeura dulce și o
puneau peste tot. Nu-i iubea orișicine dar cum
să-i iubească așa triști și cu voci aburite cum
să fie aduși într-o casă unde niciodată lîngă
pîine nu s-a așezat nechemat un glob de cristal.
Sau numai o coroniță. Și unul fără picioare să
și-o pună pe creștet să îl vadă copacii.

Rînduri pentru veștile tîrzii

— Miezul de pîine deschide ușa cu aburii lui
ca și cum ai veni tu de undeva de departe să-mi
spui : prăzile mării pot fi adunate-n hîrtii. Alții cînd
lasă o pîine pe masă bruftuluiesc peisajul cu voci
chiar imaginea acelei fete oarbe care spunea tot timpul:
„Pîinea sînt eu" — și aș putea să continuu.
Dacă rescriu fiecare cuvînt știu că nu de dragul
morții o fac dacă sîntem într-o seară oarecare din
martie și luna se zbate între două pete de sînge
nu-mi voi nota nimic în jurnal. Cine mai ține jurnale ?
Parcă numai aburii aceștia nu știu nimic
mai nimic. Ies pe ușă în lume.

Constantin Hrehor

Pe frunza de acasă

aici arborii mor mereu uriași
departe sub deal
se năruie bătrînul mut rezemat de geneză,
timpul se teme de iarbă
în rănile turlei trîmbițele toarnă pietre fierbinți
a mareelor ești, semnele zodiei îți joacă
pe gură
sub zăpezi, epifania cuvintelor vîndute
bronzul îți tălmăcește numele :
murmurmurmurmurmur...

Somn

capul tău e o roată fugind
dintr-o osie ruptă
noaptea ne întîmpină cu
călimarele neîncepute
ziduri de logaritmi ies din ceasoarnice,
întunecă străzile miresele cu rochiile lor
de sticlă
cometele-s pline de semințe
precum gura ta e plină de fragede jurăminte ;
în tine însăți ascunsă adormi,
în desișul luminos al cărnii tale
îmi culc mîinile
îngerii se bulgăresc rîzînd
pe dealurile pleoapelor tale...

Ploi

adormi înfășurată în străzi neumblate
ciocanele aurarilor se aud
sub zalele plopilor călători,
citim vești despre curcubeele devorate
de dropii,
înmulțite-s movilele între paznici de lemn
verde chipul celui așezat în efigie...

izolare subțiată-n vitralii,
păstorul numără fierăstraiele
uitate-n copaci
pietrele frigului macină texte apocrife
noaptea se golește de ultimul
reflux de sînge
pe mîinile tale lungi ca două șuierături
de tren...

Aforisme

- Aforismele au un mare defect: se citesc ușor.
- Aforismul: cel mai ades un adevăr cu mască.
- Dacă aforismul este considerat astăzi de unii gen minor, de vină nu sînt nici Heraclit, nici Pascal, Shaw, Wilde ori Eminescu. Și nici chiar sărmanul Nietzsche...
- Aforismul — idee în stare de extaz.
- Sînt unii care încă mai cred că aforismul nu este altceva decît o simplă propoziție cocoțată pe trapez.
- Aforismele se aseamănă întru cîtva cu diamantele: după ce-și dobîndesc cu greu strălucirea, se risipesc pe la răspîntii...
- Paradoxul — un gînd cu fața răsucită spre două lumi.
- Nu e posibilă nici o cugetare nouă fără ignorarea deliberată a celor vechi.
- Aforismul supraviețuiește cît timp mai poate surprinde.
- Despre lucruri vechi — puține cugetări noi, despre lucruri noi — multe cugetări vechi.
- Aforismul este, prin excelență, un produs de inspirație. De aceea încă nici un autor n-a transpirat scriind aforisme.
- În aforism se eșuează cel mai ușor, în poezie — cel mai greu.
- Pentru a se valida cît mai deplin, ar trebui ca aforismele să circule fără nume.

★

- Este adevărat că toiagul gîndirii ne poartă pașii încă din leagăn, dar nu-i leagănă.
- Un rău odată făcut nu mai poate fi întors. Un bine, chiar făcut de mai multe ori, se poate întoarce oricînd.
- Dacă la Kant sinele tînjește după adevăr, la Hegel adevărul tînjește după sine.
- Tristețea nu se naște din cuvinte. Dar sînt cuvinte care pot deschide cămările tristeții.
- Oricît ar fi de deplină, libertatea nu se simte bine decît în preajma necesității.
- Cultura nu este numai o simplă căutare a ceva mai dinainte găsit ci și o permanentă abordare a ceva mai dinainte pierdut.
- Uimirea, curiozitatea și spiritul de contradicție — iată trei muze care ne vor tiraniza mereu.
- Rădăcinile noastre nu stau atît în miturile care au fost cît în făpturile care au să vină.
- După o istorie în care tragicul a stat mai tot timpul în pridvorul casei noastre, am înțeles că numai ignorîndu-l ne putem mîntui. De aceea limba noastră nu i-a zămislit nici un nume.
- Contingentul pare să fie de o mie de ori mai complet decît transcendentul pe care ni l-am imaginat.
- Prin tot ce facem, gîndim și voim nu sîntem decît expresia coerenței dintre aproximativ și absolut.
- Se pare că astăzi omul nu mai așteaptă să fie mîntuit ci să mîntuiască.
- Există un risc în orice întoarcere și o ironie în orice plecare.
- Fără iubire am fi lipsiți de ceea ce este în noi, fără creație de ceea ce este dincolo de noi.

Narcis GIURGIU

pro juventute

Convorbiri literare prin corespondență

GABRIELA ADAM: E un început bun. Dar poemele dv. sînt indiscrete, spun totul pînă la capăt. Nu lasă deloc teren sugestiei.

GH. T. APETROAIE, Sibiu: Poezii cam pedante și prețioase, cu multe locuri comune și „imagini" de genul: orizonturi de clipe, vîrf de cuget, buchet de cer, gaița neliniștii etc. Mai reușită **Dimineața serii.**

M. A., jud. Suceava: Forma fixă, pe care n-o stăpîniți îndestul, vă obligă să „umpleți" poeziile cu multe imagini căznite și banale. Singurul sfat: să renunțați fără milă la cuvintele pe care le simțiți că se impun din necesități de ritm și rimă. Și fiți cît mai zgîrcit cu „imaginile". Să mai vedem.

HERMINA BUSUIOC, Drăgănești, Olt: Multă sensibilitate în poeziile dv., marcate — dar din fericire, cu măsură — de traumatismul care, probabil, v-a interiorizat și mai mult. Am remarcat prospețimea unor poeme ca: **Joc periculos, Anticipări, Conexiuni ireversibile, Uneori vara.** Iată ultimul poem: „Uneori — vara, cînd dimineața / Și-a deschis fereastra / mai înaltă decît cerul / și mai vastă decît pămîntul / Alerg desculță prin rouă / Pînă cînd mă contopesc / cu ierburile. / Sau mă fac un ghem de smarald / Iar din firul meu / ceva împletește poeme. / Uneori — vara, mă string în tainice poame. / Uneori — vara — / În mine, mereu...". Trebuie doar să evitați expresii ca: murdară de neșansă, colos de neșansă și să deveniți un pic mai economicoasa în ce privește cuvintele. Mai trimiteți.

CRISTINA CRACIUNESCU, București: Ambele plicuri dovedesc același profesionalism. Voi propune spre publicare două texte, după care e bine să vă luați un respiro, chiar de seris. Aștept totuși ca încă să mai cîștigați în forță.

CORNELIU CRĂCIUN, Oradea: O singură proză nu e destul pentru a-mi forma o impresie.

ION CONAC, Drobeta-Turnu Severin: Se detașează poeziile **Nocturnă, Doamnei Raluca** și versurile: „Sîngele va clocoti speriat / asemeni fecioarei / îngenunchiate în mîlul dorinței". Mai trimiteți.

DANIELA GROSU, Vaslui: Ar fi ceva în **Salcîmul.** Să mai vedem.

PIUS KRAMAR, Suceava: Nu știu dacă e vorba despre versificații ușoare în cazul dv. Am convingerea că sînteți un poet autentic „în simțiri", ca să spunem așa. Vă reproșez doar o anume calofilie care e dispusă veșnic să vă ia înainte, și un anume parfum vetust. Forța vă lipsește, acea forță care face imaginile pregnante și care e dată și de austeritate.

GH. LULU, Bacău: Emoționante poeziile notate cu nr. 3. și **Mamei** („Stau la marginea cerdacului / Și cosesc drumuri prin nalbă / Pe care tu o să vii / De acum în orice seară / Să mă luminezi"). Ca și imaginea: „Iți scriu iar mamă, / Nimfă neagră / Cu boiu-n umbră...". Spre simplitatea și dramatismul lor cred că e bine să vă canalizați atenția.

EDGAR MIREA, Fălticeni: Nu, nu poate fi vorba de poezie în plicul dv. Iată o mostră: „O clipă cuprinzînd tot universul banalității / Conștient fiind de rolul nulității, / Trăiești așa o clipă apropiindu-te de oameni / Punîndu-te în pielea acelor fameni".

MIHAELA NOVAC, Negrești — Vaslui: Multă romanțiozitate în compunerile trimise, care trebuie stăpînită. Dacă sînteți atît de hotărîta · „mi-a fost și îmi este teamă de cuvinte. Dar am curajul să lupt și voi lupta toată viața mea cu ele", grea va fi lupta. Deocamdată, vagi urme de poezie în **Neîmplinire.**

LILIANA-CRISTINA NICULESCU, Iași: Notații grăbite, de la care se simte că dv. nu pretindeți nimic. Deci nu e drept să pretindeți de la alții.

DANIELA OATU, Vaslui: Singură trebuie să descoperiți echilibrul și armonia din tot ce există. Și e bine să le căutați. E necesar și pentru poezie, pentru că altfel ea va rămîne resentimentară, monocordă și în ultimă instanță o simplă litanie fără surprize.

IONI PLESA, București: Sînt multe versuri reușite în poemele expediate, scrise cu parcimonie si destulă siguranță. Trebuie să vă feriți însă de metafore de genul: balansoarul senilului, aripile resemnării, cupele nerăbdării, acadeaua serii, facile și inhibante. Mi s-au părut reusite în întregime **Arjuna..., Ca prima oară** („Amintirile au depășit înălțimea unui zid. / Trebuie să mă ridic pe vîrfuri / pentru a te putea vedea"), **Marea, Locuință.** Mai trimiteți.

OTILIA CLARA POP, Făgăraș, Brașov: Ești o fată inteligentă, sensibilă și ambițioasă. Pentru poezie, ambiția nu ajută cu nimic. Ajută lectura, autoexigența etc., pe lîngă talentul nativ. Ai talent și scrii chiar matur pentru cei „numai 15 ani" ai tăi. Dar rar se reține în poeziile tale o imagine mai originală, mai tulburătoare, ca aceasta: „Cerul tău e-atît de-aproape de pămînt", sau ca aceasta, chiar dacă e teribilistă: „Azi sînt un cer / călcat la dungă". Deci poeziile pe care le scrii trebuie să cîștige — și probabil vor cîștiga, în timp — în prospețime și, prin urmare, în forță.

ALEXANDRU PETRIA, jud. Cluj: Din micul grupaj trimis — foarte bun poemul „Sala de operație" — se degajă o rezistență îmbucurătoare la tentațiile cuvintelor. Mai trimiteți.

MIHAELA SIMIONESCU, Cernișoara, Vîlcea: Ponoarele nu pot curge și „la fermecat" de cînd lumea și pămîntul în limba română se scrie „l-a fermecat". Poezia dv. e cu totul banală și depășită: „Tu vei fi al nostru sol, care vei purta mesajul / iar în urma ta va fi zîmbitor și cast peisajul / Vom lupta să apărăm viața, dreptul și natura / Vom lupta să alungăm frica, groaza și cu ura".

MARIN SIMPETRU, București: Nu e rău. Dar e prea puțin pentru a vă putea spune o opinie clară. Mai trimiteți.

REDACTOR

- **Manuscrisele nu se restituie**
- **Menționați pe plicurile adresate acestei rubrici: „Pentru Convorbiri literare prin corespondență"**

Premiul revistei „Convorbiri literare" la Concursul interjudețean de creație literară organizat de Cenaclul „Poesis", ediția a VII-a, Constanța, 1989

Amurg

S-au copt ciorchinii zării
Liniștea se deșiră peste peisaj
Cuvintele mele se suprapun
peste o filozofie trecătoare
Chipul de ceară arde
Sprijin visele de umbra ta
Pînza de flăcări trec prin mine
netezind deșertul
Poemul i-aproape îl simt
se scaldă în tușul ce curge
prin venele nopții

Cu tîmpla lipită de țărînă

Umblă străbunii în lut
cu torța timpului în mîini
aprinzînd semințele ogorului
O pîine uriașă e cîmpia
Fiecare spic e o rază
din aureola pămîntului
Amfore de belșug revarsă
inima de aur a țării
în bucuria celor ce-au muncit-o
Vară bogată freamătă cîmpul
inima mea bate clipe incandescente
cu tîmpla lipită de țărînă
cu mîinile îmbrățișînd și zarea

Inima

distilărie de maci roșii
ardere întreținută cu vise
clopot de lut ce bate bate
pulsînd valul sîngelui
reglînd tensiunea nopții
cu poeme la lumina ta
inima
floare arzînd în fereastra cerului

Alături de vis

Atît de-aproape ești iubito
La o bătaie de inimă de sufletul meu
Lebede tăcute nopțile albe
Amestecă lacrimile bucuriile cu greu
Maci roșii s-au desfăcut peste cer
Spicul lunii coboară în mare
Prin ochiul care te privesc
Vin păsările călătoare

O împletitură de vise solare
Este drumul nostru mereu
Atît de-aproape ești iubito
Ninge cu mesteceni în sufletul meu

Toamna

A venit toamna
Mi-a mai căzut un rînd de aripi
Marele reflux al păsărilor călătoare
s-a încheiat
Corăbii de lacrimi stau să cadă
peste tristeți

A venit toamna
Teme de pustiu mi-au tatuat sufletul
Frunzele acoperă rănile
Unde se suprapun pe cîmpul veștejitelor
cuvinte
Noi rătăciri ne vor pustii.

Tănase SEREA

Premiul revistei „Convorbiri literare" acordat la a XVI-a ediție a „Zilelor culturii și educației socialiste" Dorohoi, 1989

Poezia

Poezia plînge atunci cînd Voronețul își picură albastrul pe muzica neamului.
Ea își arde făptura în plugul satului, cu opintiri de-animal
peste verdele cîmpului.
Poezia așează durerea pe un deal care unduie sunet de fluier
singuratec, liniștit, dintr-o apă ce plînge.
Poezia ascultă cum pleoapa țăranului adoarme umbra pe palma
dorului.
Ea răspîndește vorbele timpului de nisip prin fusul înțelepciunii
Poezia își adună căpriorii să audă cum cad alunele
anilor, să asculte cum-se-ntreabă stejarii de ce vine cosașul,
cum răstoarnă brazii veșnicia.
Poezia culege macii grîului din fierbințeala verii.
Poezia își împletește cosițe de lună din întunericul viselor și
cîntă, cîntă...

Dahoman-Calul

Nici un cal nu aleargă într-o noapte de fosfor
Cumintele înțelepților potcovește o șa la o clipă de moarte
Ovăzul de miercuri își rumegă dinții prin guri de piatră seacă
Coamă de cal pocnește a bici pe minciuna pădurii
Ochiul ierbii învie un sunet prelung, sfîșiat de miasme
Calul aleargă o dată pe An, cînd vin ielele să-l sărute pe frunte
Orbii rămîn pe alocuri, coală așternută peste ștreangul orelor
Un minut se răstoarnă, o cîmpie pălește
crupa animalului smintit povestește un adînc de uitare
Sete de cal pe umăr, timpul de cal pe piele, calul din cal
se scurge
Nu e nimeni pe aproape
Nici un cal nu aleargă într-o noapte de fosfor

Colind de ploaie

Pîinea pădurii
coace
bureți
din verdele
timpului

Strigă pămîntul
colindul tăcerii

Ciomagul înțelepților
caută
o tîrnă
cu bureții
lepădați
de păcatul copacilor
în fiertura albastră
din unda cerului

Pîinea pădurii
bureții
înțelepții
și timpul
răstoarnă
ploaia
— norul rămîne senin —
colindul tăcerii
se-aude

Tu ai plecat

Tu ai plecat
steaua aripii
de zăpadă
pe obraz ridat

Ți-ai așternut
flori din sevă
înmiresmată
pe așteptarea mea
nedeslușită

Crengile unui brad
nu mă dor,
cînd treci aspru
cu palmele tăiate
în gîndul meu
de februarie

Oh, doar ochiul meu
doar ochiul meu de beznă
îmi amintește
porunca ta.

Noemi TUDOR MARIN

Arpegii

Citadela

Lui M. Eminescu

Tu
ai simțit cum lunecă timpul
prin liniștea încăperilor, cum
prin trupuri o dată cu sevele curge
nisipul clepsidrelor
ai simțit mlădierea copacilor de parcă
i-ai fi atins
cu mîinile tale și norii deasupra
întinselor mări i-ai atins
cu surîsul tău tînăr,
ca un arcaș ai trecut printre cercuri
săgeți îndreptînd
spre un țărm nevăzut...

Melancolie

și aceasta o numesc singurătate
vocea ploii pe un acoperiș ruginit
acompaniind oboseala, convingerea
(într-un cerc de mesteceni surîsul
închis de frunzișuri ca de-o pecete)
și teama, că voi fi alungată din cort
mai devreme ca mîna subțire să poată
încheia mult visatul ei apocrif.

Cristina CRĂCIUNESCU

Viața Eminescu

Mi-aș dori o viață Eminescu:
O naștere cosmică din lava cuvintelor astrale
Ce mi-ar da putere să sufăr și să mă nasc
mereu,
Îndrăgostindu-mă-n poeme cerebrale.

Mi-aș dori să mă joc de-a Eminescu,
Să copleșesc cu jocul meu existența.
Mi-aș dori să-l iubesc pe Eminescu
Incoronîndu-mă de dragul lui
In idoli, în păsări, în flori de tei,
Care m-ar învăța cîndva să le respir esența.
Mi-aș dori să mor în locul lui Eminescu,
Să fiu cauza prelungirii lui
Și șansa lumii de-a atinge poezia.
M-aș face Styx ca să-l petrec spre Eternitate,
Răstălmăcind cu el alături chiar legea
Styxului,
Cînd ar întoarce-n viață convoiul trist
spre moarte.

Doar că trăindu-i viața măcar o clipă
temerară,
Eternitatea i-aș ucide cu egoismul meu,
Căci oricît eu l-aș vrea doar pentru mine,
El nu există absolut decît prin sine
Și nu-i decît al tuturor,
Precum a fost mereu!...

Magda TEODORII
elevă, Liceul pedagogic „Vasile Lupu" Iași

Sub teiul lui Eminescu

Sub coperta zăpezii
picăturile scriu
frunzele Teiului
versuri șoptite
în aburii buzelor

Sub Teiul postum
topesc zăpada-n genunchi
împletesc cruce ramuri
cu-ngemănate rădăcini
în pletele negre...

Să hrănești veșnic florile
de tei.

Pulsați în eter

Mi-am aprins făclia
scînteie stănesciană,
Nichita și-a aprins torța,
scînteie eminesciană,
Eminescu și-a aprins rugul

* * *

Eminescu
vîlvătaie eternă...
Din cenușa primordială
se-nalță rugul poetic
limbi de foc
in vîlvătaia Eminescu
dogorindu-ne fruntea.

Heliofagie

Imensul talger de aur
răsare
se-ntinde lent peste marea
metalizată pînă la mal,
mă ofer festinului ceresc
alunecînd pe marginea
tipsiei
înot în valuri de aur
topit.

Trapez

Ultimul spectacol de toamnă
îl dau două galbene frunze
pe trapezul crengilor golite.

Grațios balansează ritmat
pe fondul orchestrei de vînt,
acrobații în plasa timp.

Eugenia FARAON

Cenaclul „Junimea"

Ședința din 16 iunie 1989. Ședință închinată lui Mihai Eminescu. **Invitații cenaclului** — Adina Popa, Sergiu Tudose, Georgeta Burdujan și Adrian Păduraru, **actori ai Teatrului Național „Vasile Alecsandri" Iași au susținut un recital din versurile poetului.** A condus criticul Constantin Pricop.

Conta — Eminescu

(XII)

Nimic mai simplu de definit logic, și mai greu de înțeles, decît **infinitul**, pentru că orice definiție este o delimitare (gen proxim și diferență specifică) ori infinitul este tocmai nedelimitarea însăși (nu nedefinitul, lucrul neclar, ambiguu sau confuz); infinit, adică fără început și fără sfîrșit, nu-i nici totalitate, pentru că nu poți trage o linie și să aduni, să închei, ceea ce este de neîncheiat. Infinitul nu seamănă cu nimic și nimeni dintre lucrurlie finite și ființele finite, la care ne referim, le descriem, le raportăm unele la altele și le găsim asemănări (în proximitate) deosebiri (trăsături specifice). Obișnuiți cu toate aceste demersuri, spre a situa corect și a ști ce sunt cele finite cum am reuși să cuprindem infinitul (care le cuprinde pe toate și multe altele, inumerabil de multe stări și deveniri obiectuale, despre care nu știm mai nimic) necuprinsul pe care nu-l vom percepe niciodată, decît în imaginația filosofică. Sa știi partea și să aproximezi (totul? Nu!) mai mult decît totul.

Îndrăzneala aceasta, fără de margini, de a depăși modelele ontologice, spațio-temporale, imaginile fizico-matematice (finite totuși) ale infinitului, mi-a venit de la un actor de geniu, care-l recita pe EMINESCU, făcîndu-se ascultat, poate și înțeles, de o mulțime fascinată. Se molipsise în așa măsură de geniul filosofic al poetului, încît îl încarna, mai mult, îl făcea să vibreze într-o metempsihoză, se înțelege culturală, de spiritualitate adînc meditată, deci trăitoare. Am ascultat, un ceas și mai bine monologul lui Ion Caramitru, rostirea lui inteligentă și nervoasă, care-a animat spațiul imens al sălii Teatrului Național din Iași, a prins într-un năvod nevăzut, al tăcerii depline, aproape 2 000 de suflete, ca să ne poarte pe căi nebătute de nimeni, spre steaua...

Se pot face pași spre infinit, ne apropiem de înțelegerea necunoscutului și a amețitoarei sale fîntîni de ecouri.

Mihai EMINESCU venea din infinit, din neființă, călătorind cu raza stelei, poate de mult apuse, venea dinspre Kant și Herschel, sau, mai exact, mai precis, venea dinspre sine călătorind pe la acești mari oameni ai faptei minuțios stabilite în științe și ai gîndului care poate lega faptele într-un tot, într-un înțeles. Avea să se întîlnească fericit cu Vasile CONTA, care venea de la el, de la poalele muntelui și contemplarea concentrată a orizontului (inclusiv cel gnoseologic, în mod critic kantian) Spațiul, timpul, cauzalitatea sunt **infinite.** Iată, cum ia naștere ideea de **infinit.**

Cînd eram copil aveam firește o idee cam confuză despre spațiu, dar sigur că nu bănuiam întru nimic spațiul **infinit.** Credeam că satul în care mă aflam [Ghindăoani—Neamț], închis bine de bolta cerească, ce se sprijinea pe culmile din jurul lui, era întreaga lume. E sigur că nu mă gîndeam, și nu mă puteam gîndi, la spațiul ce se putea găsi dincolo de hotarele lumii concepute * de către mine. Abia mai tîrziu, și numai după învățăturile mamei mele, mi-am putut închipui de-asupra bolții cerești o locuință, — tot țărmurită — a lui Dumnezeu. Pe fiece zi, însă, eu vedeam lucruri noi și lumea mea devenea tot mai largă. După ce am urcat culmile de primprejur, am văzut mai departe alte culmi și alte cîmpii, locuite și ele de oameni, de animale, de plante. Apoi, oamenii care veneau de departe îmi spuneau că lucruri asemenea, ori osebite chiar de ale noastre, se găseau și mai departe. Și cu cît înaintam în vîrstă, cu cît învățam, cu cît experiența mea creștea, cu atît sfera în care se găseau lucrurile percepute de către mine se făcea tot mai mare, pînă ce a ajuns să cuprindă în ea pînă și corpurile cerești cele mai îndepărtate și abia vizibile cu telescopul... [1]. Intervine apoi **„legătura de serie"**, „lanț" la care se adaugă noi verigi. „Ideile infinite sunt născute prin experiență și inducție, mai tîrziu însă ele sunt consolidate și statornicite în fundul convingerii de către **imposibilitatea de a concepe neantul".** Vidul total este o aparență, un hiatus, un moment discontinuu, pentru că după **finit** este un **dincolo.** Lucian Blaga îl va reprezenta ca un orizont, atît în afară cît și în abisul ființei proprii. Infinit de ecou. „La drept vorbind, noi nu percepem niciodată spațiul infinit. Ceea ce simțim de fapt este chinul în fața neputinței de a trece o limită oarecare, un spațiu infinit" spune Vasile CONTA pentru a situa în opoziție ireductibilă infinitul ontic și finitudinea creierului omenesc.

Ironic și trist, în fața imposibilității depășirii limitelor, poetul formulează paradigme ale analogiilor posibile. Undele circulare în jurul unei frunze căzute pe lac, unduirea în jurul picăturii, a lacrimii, a lacrimii, pot fi un infinit. La infinit vine și trece vremea, valurile mării, valurile omenirii. Un infinit este codrul, cu popoare de frunze, cu ninsoare de flori, fiecare e ființă aparte, un chip, un univers, în care se-nchid sau se deschid spre o amintire, o neuitare, un infinit de lumi pierdute-n aparență. Esențiala neuitare, a istoriei codrului, sau a neamului din care faci parte, este un asemenea infinit, perpetuarea adevărului că suntem rezultatul a tot ce ne precede și este inclus în noi ca într-o alveolă generatoare de viitor. Nu numai o verigă, un con de lumină, ca și unul de întuneric, în inconștient, în vis, sălășluiesc în noi și în faptele-ne viitoare. Așa se construiesc personajele „Cezara", „Sărmanul Dionis", „Geniu pustiu", în căutări de orizont pierdut.

„Înc-o gură și dispare...
Ca un stîlp eu stam în lună!
Ce frumoasă, ce nebună
E albastra-mi, dulce floare!"[2]

Numai clipa noastră pieritoare, numai iubirea trecătoare, numai fapta noastră, fie și eroică, sunt antipodul infinitului. Se opun și dispar? Sau sunt un infinit în sine, care se transmite fotonic în valoric, ca un ecou, la infinit?

Radu NEGRU

Notę bibliografie: * percepute. 1 Vasile CONTA: Teoria fatalismului, din Opere complete, vol. I. Cultura națională, Buc., 1923, p. 85 și urm. 2 Mihai EMINESCU. Poezii. Ed. Perpessicius, bibliofilă, ESPLA, Buc., 1958, p. 46.

Eminescu în documente

Bibliotecarul, revizorul, gazetarul

Cîteva cereri semnate M. G. Eminovici, din anii 1864—1865, sînt adresate Tribunalului și Prefecturii din Botoșani și atestă dorința poetului de a găsi o posibilitate de întreținere. Va renunța, în 1865, la modesta slujbă ce o ocupa în calitate de „scriitor al consiliului" Prefecturii Botoșani pentru a-și definitiva studiile gimnaziale. Era dorința lui Gh. Eminovici ca fiii săi să învețe carte. Unele date mai puțin cunoscute privind activitatea școlară a fiilor căminarului se află în cataloagele pensionului condus de Ladislav Ferdeber din Botoșani, atîtea cîte s-au păstrat în arhiva Comitetului de inspecțiune școlară Iași. De fapt este vorba de un fragment din aceste cataloage, perioada februarie — decembrie 1852, dar destul ca să ne putem face o imagine despre seriozitatea și talentul fiilor lui Gh. Eminovici. În primăvara lui 1852, Șerban și Nicu erau elevi în clasul III, iar Gheorghe în clasul II, în toamna aceluiași an, Ilie, în vîrstă de 7 ani, apare în catalog la cursul elementar. Ei aveau ca profesori pe G. Vasiliu la limba română, baronul „Lui Suobo" la franceză, directorul pensionului, Ladislav Ferderber, la germană și Anton Verner ca pedagog. Majoritatea covîrșitoare a calificativelor obținute de frații Eminovici este eminent.

Chiar dacă atenția acordată poetului, de către specialiști sau de către amatori, a fost veșnic trează, textele redactate de el fiind cu sîrguință căutate și publicate, cu toate acestea arhivele nu și-au spus încă ultimul cuvînt. O dovedesc documentele care recent au văzut pentru prima dată lumina tiparului, cît și acele care, din motive diverse, au fost publicate incomplet, convinși fiind că vor fi găsite și altele. Din prima categorie face parte, după părerea noastră, și apelul Comitetului pentru organizarea serbării de la Putna, trimis din Viena, la 4 martie 1870, studenților Facultății de Teologie din Blaj. Purtînd cunoscuta și frumoasa grafie a lui Eminescu, apelul se remarcă, în primul rînd, prin ideile de libertate, unitate și independență. Semnificativ în acest sens ni se pare finalul apelului: „În trecut ni s-a impus o istorie, în viitor să ne-o facem noi".

Ajuns în fruntea Bibliotecii centrale din Iași, conștient de valoarea acestui tezaur național, Eminescu, în scurtul timp cît a activat aici, a acordat o deosebită atenție îmbogățirii fondului documentar al bibliotecii prin achiziționarea de manuscrise, cărți rare și documente. Dă dovadă, deși își neagă cu modestie meritele, de o deosebită pricepere în ce privește datarea cărții vechi românești, localizarea ei în epocă, evidențierea calităților ei stilistice și lexicale, sugerind forurilor superioare colecționarea acestor cărți în mod sistematic și continuu. În paralel cu obligațiile sale de bibliotecar, Eminescu face parte și din Comisia pentru examinarea cărților didactice ale cărei rapoarte și procese verbale, ca de obicei, le scria tot el. Are astfel prilejul să participe la discuțiile purtate în jurul manualelor întocmite de prietenul său Ion Creangă, aprobate în unanimitate de către comisie. După nici un an, este obligat însă să părăsească postul de la Biblioteca centrală primind, în loc de mulțumiri pentru osteneala sa, acuzații calomniatoare, finalizate într-un proces odios, înscenat, care se termină, după interogatorii făcute poetului, cercetări, declarații, inventare etc., cu constatarea Justiției ca „nu numai că nu se poate imputa lui Mihai Eminescu că ar fi sustras din bibliotecă vreo carte cu intențiune de a și-o apropia dar nici măcar neglijența prevăzute de art. 203 din codul penal".

În locul său, la 1 iulie 1875, a fost numit Dimitrie Petrino, poet de oarecare reputație în epocă. Acest Dimitrie Petrino erau fiul lui Petrachi Petrino, căsătorit în 1877 cu Eufrosina Hurmuzaki (Frosa), care primise ca zestre de la părinții ei, Doxachi Hurmuzaki și Elena, fiica lui Iordachi Murguleț, jumătate din moșia Ipotești, pe care, așa după cum am văzut, în 1847, o va vinde lui Gh. Eminovici. La 25 octombrie, același an, D. Petrino cerea rectorului Universității din Iași să desemneze o comisie de experți care să stabilească valoarea bunurilor existente la acea dată în instituția al cărei director era, bunuri ce însumau următoarele: 10 080 titluri în 15 470 exemplare și în 26 855 volume, 799 monede, 227 tablouri, 127 de manuscrise și 234 de rarități. Cine cunoaște activitatea defășurată de Eminescu la Biblioteca universitară ieșeană va remarca cu ușurință competența poetului în aprecierea unor lucrări achiziționate spre deosebire de succesorul său ce-și declină această calitate în favoarea unor comisii de experți. La 10 martie 1876, D. Petrino era „descărcat" de însărcinarea provizorie de bibliotecar iar la 1 mai 1876 este propus din nou ca „bibliotecar al Bibliotecii Naționale din Iași, post ce a ocupat mai mult timp". Trei săptămîni mai tîrziu, la 18 mai 1876, Petrino trimite rectorului Universității ieșene următorul text: „Domnul meu, în urma ordinului ministerial sub. m. 3 900, vin a împlini o plăcută datorie către dumneavoastră împărtășindu-vă că sînt autorizat a exprima mulțumirile înaltului minister domnilor decani, membri ai Comitetului Bibliotecii din Iași, pentru îngrijirea ce au avut cu acest stabiliment de cultură, împuternicindu-mă **a raporta lipsa cărților și a obiectelor constatate de mine** (s.n. — D.I.). Adresa lui Petrino ajunge sub ochii prorectorului, V. A. Urechia, cît și ai decanilor, dintre care N. Quintescu, de la Facultatea de Litere și Filozofie, el însuși fiind, la un moment dat, bibliotecar al instituției amintite, notează pe textul trimis de Petrino: „Cuprinsul acestei adrese părîndu-mi-se cam neînțeles, rog să se ceară de la domnul bibliotecar ordinul ministerial cu nr. 3 900". Ceea ce i se pare de neînțeles lui N. Quintescu la mijlocul lui mai 1876 va deveni foarte limpede în cursul lunilor iulie—august, an cînd lui Eminescu i se va intenta procesul amintit mai sus. Un lucru este evident: atît documentele inedite aduse în discuție cît și din cele deja cunoscute se poate lesne înțelege că lui D. Petrino îi aparține, în întregime, ideea de a-l compromite pe Eminescu. Însemna, acest gest, deloc onorabil, o manifestare a geloziei pe care Petrino, poet și el, o manifesta față de Eminescu sau, poate, lucru la fel de plauzibil, disputa atît de acerbă între părinții celor doi pentru moșia Ipotești să-și fi găsit o prelungire și la fiii acestora, sau mai corect spus la unul dintre ei, D. Petrino?

Un alt document, de asemenea necunoscut pînă de curînd, ne-a făcut să ne gîndim la sursa de inspirație a uneia dintre cele mai frumoase creații eminesciene. Despre ce este vorba? La finele lunii martie 1874, Titu Maiorescu a donat 75 de volume Bibliotecii centrale universitare din Iași, reprezentînd 44 de titluri. Printre ele se aflau opere ale autorilor antici, Horatius, Cornelius Nepos, Terentius, Titus Livius, Aristotelis, Sophocles, Xenophontis, Demosthenes, **Letopisețelele țării Moldovei** de M. Kogălniceanu, 3 vol., Iași 1845, **Buletinul instrucțiunii publice** a lui V. A. Urechia, 1 vol., București, 1869, T. Maiorescu, **Contra școalei Bărnuțiu,** 1 vol. Iași 1868 și K. Kunisch, **Bukarest und Stambul** Berlin, 1861, operă ce conține, printre altele basmul **Fata din grădina de aur.** Din acest volum să fi citit, viitorul bibliotecar, Mihai Eminescu, frumosul basm ce a constituit motiv de inspirație pentru inegalabilul poem **Luceafărul**? Lucru perfect plauzibil dacă avem în vedere că cinci luni mai tîrziu, la 23 august 1874, M. Eminescu primea postul de bibliotecar al Bibliotecii Centrale din Iași.

La 1 iulie 1875 Mihai Eminescu este numit revizor școlar pentru județele Iași și Vaslui funcție pe care o va ocupa doar un an de zile. Tot ceea ce întreprinde e făcut cu pasiune și responsabilitate, cu reale aptitudini de pedagog, dovedindu-ne că ne aflăm în fața unui profund cunoscător al problemelor ce stăteau în fața învățămîntului românesc. Face de toate, e, în același timp, așa după cum avea s-o afirme, și „curier, copist, registrator, administrator, examinator", veșnic pe drumuri, la 15 zile trebuind să facă o revizie. Din nefericire, pasiunea ce o arăta se lovește, nu de puține ori, de „netrebnicia administrației comunale care socotește școala ca un lucru de prisos", cum se exprima poetul într-un proces-verbal de inspecție făcut la școala din Tansa, județul Vaslui. Strădania de care dă dovadă în acțiunea de reorganizare a învățămîntului se împletește cu observațiile sale de eminent sociolog; el nu ezită a face cunoscut opiniei publice starea materială proastă a țăranului, abuzurile administrației, lipsa localurilor de școală, frecvența mică a elevilor, situația precară a învățătorilor. Și cum putea fi altfel dacă, asa după cum arăta Eminescu într-un raport adresat prefectului din Iași, un învățător avea lunar 400 de lei salar în timp ce vătășelul comunei primea 350 lei?

Cercetările arhivistice au scos la lumină o cantitate impresionantă de documente redactate de fapt în perioada amintită. Cea mai mare parte dintre ele au fost publicate sau au constituit obiectul unor studii și articole. Dintre puținele care n-au văzut lumina tiparului vom aduce în discuție pe acelea dintre ele ce ni se par semnificative pentru modul în care Eminescu a știut să rezolve dificilele probleme ivite îndeosebi acolo unde el a făcut muncă de pionierat, la sate. În această categorie intră două documente pe care le considerăm deosebit de revelatoare pentru strădania arătată de poet în activitatea de reorganizare a învățămîntului românesc. Este vorba de cele două tabele publicate ca anexe la rapoartele sale, trimise Ministerului Instrucțiunei Publice și al Cultelor, din 19 iulie și 5 septembrie 1875, privind situația școlilor din învățămîntul rural în județele Iași și Vaslui. Ele au fost întocmite de Eminescu pe baza datelor obținute din inspecțiile făcute la fața locului sau din rapoartele trimse de învățători. Unele din propunerile făcute de Eminescu, care cunoaște circumstanțele reale ale învățămîntului din mediul rural, nu au fost aprobate de minister, deși ulterior cea mai mare parte a lor s-au dovedit juste. O muncă imensă, un efort intelectual susținut, puse în slujba bunului mers al școlii românești, străbate fiecare rînd al documentelor ce poartă semnătura lui Eminescu. De altfel, investigațiile întreprinse în ultimul timp au demonstrat că, de fapt, se poate vorbi, pentru perioada ieșeană a poetului, de un permanent contact cu școala. În sprijinul acestei afirmații, vin, printre altele, și documentele publicate recent de noi. E vorba, în primul rînd, de un întreg dosar, existent în Arhiva Universității „Al. I. Cuza" din Iași, ce conține lucrările comisiei de examinare a candidaților la catedrele vacante ale Liceului din Botoșani, comisie din care a făcut parte și Mihai Eminescu. Numirea lui s-a produs în urma telegramei pe care Ștefan Micle, rectorul Universității din Iași, a primit-o, la 14 septembrie 1874, de la Titu Maiorescu, ministru al Instrucției Publice la acea dată. Cele treisprezece documente purtînd semnătura lui Eminescu, pe care le conține dosarul menționat anterior, în cea mai mare parte procese-verbale, ne oferă o fațetă mai puțin știută a poetului, aceea de examinator în domeniul științelor matematice, catedrele libere la Liceul din Botoșani fiind tocmai la această disciplină. În afara acestor texte, redactate în luna septembrie a anului 1874, pe cînd Eminescu era director al Bibliotecii universitare din Iași, altele, datînd din anii 1874—1875, ni-l prezintă pe poet în două ipostaze: ca delegat la examenele semestriale ce aveau loc la școlile secundare din orașul Iași și ca profesor de istorie la pensionul condus de Emilia Humpel. Nici una din aceste ipostaze nu este cu totul inedită. Se remarcă însă prezența sa repetată la examenele ce aveau loc la Școala normală „Vasile Lupu", și compania selectă a unor prestigioase cadre didactice universitare, demni reprezentanți ai culturii românești.

Înainte de a încheia, am dori să atragem atenția asupra cîtorva documente, de asemenea, inedite, care vin în sprijinul celor deja cunoscute despre poet. După cucerirea independenței de stat a României, Biroul de informații din Viena, de pe lîngă Ministerul de Interne austro-ungar se interesează de acțiunile românilor, atît ale celor liberi, cît și ale celor aflați în imperiu. Societățile culturale românești din Viena, Budapesta, Cernăuți, Cluj, ca și cele din România, „Societatea Carpaților" și „Liga Culturală", sînt supravegheate și menționate des în rapoartele informative ale acestui birou. Un asemenea raport este cel din 5 iunie 1882. În el sînt relatate ultimele

(continuare în pag. 14)

D. IVĂNESCU

„Poet al poporului său, Mihai Eminescu a lăsat posterității imaginea unui artist legat trup și suflet de pămîntul țării sale, de aspirațiile spre mai bine ale maselor populare, receptiv la problemele majore ale epocii în care a trăit, ale luptei pentru apărarea și afirmarea ființei naționale — care au constituit în permanență izvorul veșnic viu al minunatei sale creații".

NICOLAE CEAUȘESCU

Știri inedite despre familia lui Vasile Iaminovici

Din investigarea documentelor emise de parohia Călineștii lui Cuparencu, se remarcă în condica nr. 1, ce cuprinde născuții în intervalul 1784—1802, printre filele rămase libere, o conscripție a enoriașilor localității.

Informațiile ce le cuprinde merită a fi semnalate întrucît oferă unele detalieri asupra familiei dascălului Vasile Iaminovici, locuitorul casei cu numărul 27. Acesta, precum se știe, a fost bunicul dinspre tată al poetului iar recenzentul utilizînd grafia „Iaminovici" la data respectivă, o reproducem ca atare, din spiritul de respectare a autenticității documentului respectiv.

Deși nu este menționat anul cînd s-a efectuat recensămîntul respectiv, acesta poate fi dedus prin utilizarea unor detalii consemnate despre membrii familiei Iaminovici. Amănuntul ce polarizează imediat atenția se referă la cel mai tînăr membru al familiei, Maria, în dreptul căreia parohul a notat „s-au botezat la 30 ghenar 1807". Din această însemnare derivă concluzia că recensămîntul respectiv s-a efectuat sigur în anul 1807, la un interval de timp nu prea îndepărtat de 30 ianuarie. Dacă acțiunea ar fi fost declanșată în anul 1808, spre exemplu, în dreptul numelui Mariei ar fi fost trecută vîrsta de un an, iar dacă avea loc în 1807 în vară sau în toamnă, se stipula cîte luni avea la data respectivă copilul, uitîndu-se datorită multitudinii de evenimente data precisă a botezului. Pe de altă parte, această însemnare oferă certitudinea că Maria nu era al patrulea copil al familiei Iaminovici cum considera eronat V. Gherasim (în În satul Eminovicenilor) și Aug. Z. N. Pop în „Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu" sau al doilea descendent cum aprecia nu demult D. Vatamaniuc (în „Încă un arbore genealogic), ci întîiul născut.

Conscripția respectivă menționează că dascălul Vasile Iaminovici avea la momentul respectiv vîrsta de 28 de ani iar soția sa Ioana 25 de ani. Așadar, diferența de vîrstă dintre cei doi soți era de 3 ani după propriile lor mărturisiri și nu doar de 2 ani, cum aprecia V. Gherasim, utilizînd vîrstele ce le aveau soții Iaminovici la deces. În consecință, aducem corectivul de rigoare că Vasile Iaminovici s-a născut în anul 1779 și a viețuit pînă la 20 februarie 1844, cînd s-a stins din viață de „lingoare". Cum la data decesului avea 65 de ani, operîndu-se scăderea respectivă rezultă de asemenea, ca dată a nașterii sale, anul 1779. Cît privește soția sa, Ioana, cum în 1807 avea 25 de ani rezultă că a venit pe lume în anul 1782. Trecută în neființă, la 10 octombrie 1844 tot de „lingoare", atinsese vîrsta de 62 de ani, de la care prin scădere rezultă același an de naștere 1782.

Împreună cu Vasile Iaminovici, în casa cu numărul 27 mai locuia, de asemenea, „maica lui Agafia" în etate de 70 de ani. Cum vîrsta aceasta e declarație proprie, rezultă că anul nașterii sale este 1737 și nu 1736 cum propusese V. Gherasim. Considerăm că ea și-a declarat vîrsta, atunci la 1807, pe cînd la decesul său survenit la 7 aprilie 1818 „de slăbiciune" vîrsta i-a fost declarată de unul din membrii familiei.

Împreună cu Vasile Iaminovici locuia și un nepot de-al său, pe nume Ioan, în vîrstă de 12 ani, născut deci prin 1795. Existența acestuia proiectează un nou fascicol de lumină asupra trecutului Eminovicenilor. De ce? În condica morților de la aceeași parohie este semnalată stingerea din viață, la 16 octombrie 1828 în casa cu nr. 27 (deci a Eminovicenilor) a tînărului Ioan Serhi „de durerea inimii", în etate de 33 de ani (deci născut în 1795). E lesne de observat că acesta e aceeași persoană cu nepotul din anul 1807. Rezultă că Vasile Iaminovici avusese o soră ce se căsătorise cu un Serhi (sau Serghi). Ambii probabil se stinseseră din viață prematur iar minorul orfan fusese luat spre creștere de către unchi. Cum numele de Serhi este din zonă, noi investigații ar putea aduce dezvăluiri interesante asupra originei familiei luceafărului poeziei românești.

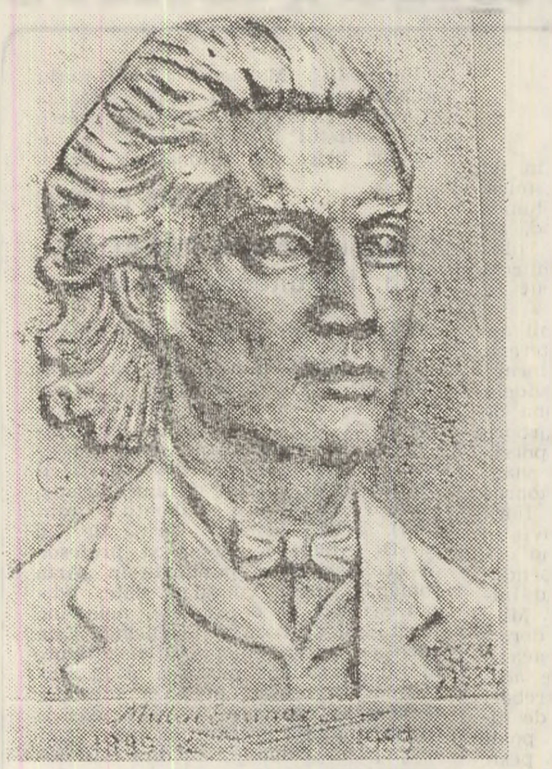
În fine, tot la 1807, la Vasile Iaminovici mai locuia o mătușă de-a sa numită Elena, în etate de 82 de ani (născută deci pe la 1725). Deocamdată nu se poate preciza dacă această Elena era sora mai mare a lui Petrea Iaminovici ori a soției sale Agafia. Surprinzător rămîne faptul că, deși aflată la o vîrstă înaintată, nu și-a încheiat totuși existența în Călinești, nefiind înscrisă la trecerea în eternitate în condica morților de la parohia de aici.

Continuînd investigarea actelor de căsătorie, rezultă că Vasile Iaminovici nu și-a întemeiat un cămin în 1806 sau cel mai devreme în 1805, în Călineștii Cuparencu, nunta oficiindu-se în altă localitate, de unde apoi a venit cu rudele menționate. Spre această concluzie conduce și faptul că, în locuința cu numărul 27, în primii ani ai veacului trecut locuia altă familie.

Informațiile prezentate determinînd unele precizări și corecturi, la datele deja știute se constituie ca un îndemn de a recompune traiectoria existențială a ascendenților inegalabilului poet al neamului nostru.

Gh. SIBECHI

eminesciana

Nicolaie PASCU : „Mihai Eminescu“

Dosoftei și Eminescu

Partea I a tomului al III-lea din **Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni**, Viena, 1862, cuprinde, la p. 43—52, și o selecție din psalmii pe care, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, i-a versificat, recreîndu-i, în limba română, pe cei biblici, Dosoftei, cel mai însemnat poet din epoca veche a limbii literare. Sînt selectați 7, din cei 150, psalmi, și anume — în ordinea din crestomație — cei cu numerele 46, 53, 48, 136, 54, 8, 55, precum și o „Introducere la psalmul 132“. Deși puțini — selecția fiind deosebit de severă —, psalmii reluați de Aron Pumnul fac parte din categoria celor mai realizați, sub raport artistic, psalmi ai lui Dosoftei, astfel că imaginea pe care o lasă ei, în privința talentului poetic al autorului lor, este convingătoare. Astfel, primul psalm selectat, cel cu numărul 46, începe cu versurile care au trecut, cum se știe, în colinde: „Limbele să salte / cu cîntece nalte, / să strige-n tărie / Glas de bucurie...“, iar al patrulea psalm inclus în crestomație, cel cu numărul 136, cuprinde, tot la început, binecunoscutele versuri de mîngîiere sufletească în vremuri de restriște. „La apa Vavilonului, / jălind de țara Domnului, / Acolo șădzum și plînsem“ [...], iar ultimul — **De profundis**. „De-ntr-a ta mare-ndurare, mă rog, Doamne sfinte! / Să-mi fii mie cu priință, să mă iai aminte“. Dintre lucrările în proză ale lui Dosoftei, este selectată aici o „Epistolă mîngîietivă („mîngîietoare“) a lui Ioan Gură de Aur“ (p. 52—56). Selecția lui Aron Pumnul, din Dosoftei, este precedată de prezentarea elogioasă **Dositeiu Metropolitul Moldavici** (p. 42) și este urmată, la p. 57—64, de glosarea a aproximativ 80 de cuvinte derivate, create, unele, sau numai folosite, altele, de Dosoftei, în alte două scrieri ale sale, **Trebnic** și **Petrecerea sfinților (dezmierdăciune, fermecăciune, fericință, tămăduință, plînsură, cuvîntăreț, vindecăreț** ș.a.), derivate luate ca model, de autorul crestomației, pentru formarea altora, similare, care i-au definit specificul sistemului său lingvistic, astfel că lauda, totuși excesivă, adusă limbii lui Dosoftei, în aceeași prezentare, ne apare, în consecință, firească — în logica gîndirii lui Pumnul : „Dentre toți scriitorii vechi rumîni numai la Dositeiu sîngur se află toate formele cele adevărate ale limbei rumâne întrebuințate în adevărata lor sămînță („semnificație“) [...]“ (p. 42). În total, în **Lepturariu**, lui Dosoftei i se acordă 23 de pagini, spațiu suficient pentru inițierea în poezia și limbajul său.

Este sigur, în consecință, că Eminescu l-a cunoscut — pentru prima dată, poate — pe Dosoftei, prin intermediul selecției din **Lepturariu**, tot așa cum i-a cunoscut, tot de aici, și pe cei mai mulți dintre scriitorii pe care i-a elogiat în **Epigonii**, cum a demonstrat D. Murărașu („Preocupări literare“, 1936). Custode, un timp, al bibliotecii gimnaziului unde Aron Pumnul era profesor, elevul Eminescu a putut citi integral mai multe dintre scrierile incluse, fragmentar, în **Lepturari**, poate și **Psaltirea în versuri** a lui Dosoftei, scriere care nu figurează însă în inventarul bibliotecii școlii (vezi Aurel Vasiliu, în „Caietele M. Eminescu“, IV, 1977, p. 245).

De la Dosoftei, în primul rînd, a reținut, foarte probabil, Eminescu unele arhaisme fonetice, morfologice, sintactice și semantice, arhaisme (unele, și forme populare) care, de mai multe ori, alternează în poezia sa, ca și la Dosoftei, cu formele sau respectiv, cu sensurile lor literare, normate, corespondente în limba modernă. Avem în vedere aici exemple alese numai din psalmii incluși în **Lepturariu**, ca **inemă, jele-jale, limbele-limbile, sînt** „sfînt“, vocativul **oame, limbe** și **limbi** cu sensul arhaic „popoare, neamuri“, **aș putea uita-te**, pentru **te-aș putea uita** ș.a., în : „Limbele să salte“ (psalmul 46), „Ce mi-i mai jale și mai grea trudă“ (psalmul 54), „Că de pismașul nu mi-ar fi jele“ (psalmul 54), „De ni-s sub picioare / Limbi de pre sub soare“ (psalmul 46), „De te-aș uita țară sîntă, / Atuncea să-mi vie smîntă“ (psalmul 136), „Iată tu, oame, mi-i hi ca lipsă“ (psalmul 54), „De te-aș mai putea uita-te, Ierusalim cetate“ (psalmul 136), „Numele li s-a uita-se“ (psalmul 48). Aceleași forme, sensuri și construcții le regăsim la Eminescu : „Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi ?“ (**Rugăciunea unui dac**) ; „Și-i grăi cu glas de jele“ (**Făt-Frumos din tei**) ; „De-auzi din ea un vaier, un auit de jale“ (**Melancolie**), „Amețiți de limbe moarte“ (**Scrisoarea II**), „Prin limbile de flăcări“ (**Împărat și proletar**), „Și de-aceea spusa voastră era sîntă și frumoasă“ (**Epigonii**), „Ce s-a făcut, oame, din puterea ta ? Nimic“ „**Memento** mori), „Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vreo limbă“ (**Scrisoarea III**), „Alungatu-o-ai pe dînsa“ (**Călin — File din poveste**), „L-au spălatu-l pieptănatu-l“ (**Miron și frumoasa fără corp**) — unde apare faptul sintactic regional nordic, deosebit de frecvent la Dosoftei, al folosirii duble a pronumelui complement direct, ș.a. La ambii poeți, obținerea versului prozodic (cu măsură fixă, ritm și rimă) este facilitată de folosirea formelor duble (diferențiate, de multe ori, printr-o silabă) ale acelorași cuvinte și construcții sintactice sinonime (Vezi „Cronica“ nr. 2 din 1984).

În unul dintre plasmii selectați de Aron Pumnul în **Lepurariul** său, mai precis în psalmul **54**, a găsit Eminescu — la fel de bine se poate spune că a regăsit, fiindcă termenul la care ne referim în continuare se folosea și se utilizează încă în nordul țării, deci în zona natală a poetului — vechiul cuvînt românesc **genune**, a cărui etimologie, aproape sigură, este latină (**kgyrone**, etimologie dată întîi de I. A. Candrea, și reluată apoi și de alți lingviști), cu sensurile de „prăpastie adîncă, abis, hău, bulboană“ : „Iară pismașii vor da-n genune“ (versul 71, p. 50 în **Lepturariu, vol. cit.**). Acest cuvînt, **genune**, apare, fie cu sensul lui fundamental, fie cu cel etimologic probabil „vîrtej de apă, vîltoare, bulboană“, și în alți psalmi ai lui Dosoftei, neincluși în **Lepturariu**: „Și să scap de cine mi-i cu greață / Și de genuni adînci, line-n față“ (psalmul **68**, v. 45—46), „Preste luciu de genune / Trec corăbii cu minune“ (psalmul **103**, v. 109—110) ș.a., în total la Dosoftei **genune** avînd 6 atestări. **Genune** este atestat și în alte vechi scrieri românești (**Codicele voronețian, Psaltirea Hurmuzachi, Codicele popii Bratul, Biblia de la București** ș.a.), precum și, ca termen regional, în unele ghicitori populare, apoi la C. Hogaș, M. Sadoveanu și la alți scriitori români (să se vadă citate în DA și DLRM, s.v.). În textele coresiene, corespondentele cuvîntului **genune** sînt **valure** și **undele**, sinonime mai puțin precise, care nu puteau deci elimina termenul nordic din limba literară.

Eminescu a folosit acest cuvînt atît cu un sens derivat din cel fundamental — cu referire la planul cosmic, în versurile „Fu prăpastie ? Genune ? Fu noian întins de apă ?“(**Scrisoarea I**) și „Hyperion, ce din genuni / Răsai c-o-ntreagă lume“ (**Luceafărul**), deci în poziție-cheie și în două capodopere ale sale —, cît și cu alt sens metaforic, și acesta specific poeziei sale, mai depărtat de cel originar, „neant, nimicnicie“, în versurile, în care condamnă superficialitatea totală (despre netrebnici) : „Spune zeci de mii de ori / Ce-a spus veacuri laolaltă, ce va spune veacuri încă / Pîn' ce soarele s-o stinge în genunea cea adîncă“ (**Scrisoarea V**).

Prin Dosoftei, dar îndeosebi prin Eminescu, acest vechi și frumos cuvînt românesc a devenit, „cuvînt poetic“ (precizare în DLRL, vol. II, 1956, **s.v.**), intrînd definitiv în limba poeziei culte.

Prin relevarea prezenței cuvîntului **genune** în unul dintre psalmii lui Dosoftei selectați de Aron Pumnul în **Lepturariul** său, confirmăm influența lui Dosoftei asupra lui Eminescu, în privința folosirii acestui cuvînt, influență postulată de Al. Andriescu, în articolul **„Genune — o posibilă lectură din Dosoftei în LUCEAFARUL lui Eminescu“**. publicat în „Buletinul Societății (de Științe Filologice) pe anul 1983“, p. 72—74. De asemenea, confirmăm, prin toate precizările lingvistice de aici, rolul important pe care l-a avut **Lepturariul** iubitului său profesor gimnazial de limba și literatura română Aron Pumnul, rol la care s-au referit, cu alte argumente, cei mai mulți dintre biografii marelui poet: G. Călinescu, D. Murărașu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, I. Crețu, I. Rezuș.

Petru ZUGUN

Solstițiul Eminescu

Prin Eminescu, anul calendaristic național dobîndește, în intervale egale, la 15 Ianuarie și 15 Iunie, zilele sale cele mai lungi și mai dense. Sînt, printr-o revoluționare a ordinii cosmice, într-un singur an, cele două solstiții de vară ale literaturii și culturii române. Celebrîndu-le, de fiecare dată, noi ne satisfacem setea de puritate și absolut și ne împlinim întru Poezie. În fiecare an, la 15 Ianuarie și 15 Iunie, ne abandonăm ființa, desprinsă de circumstanțe și contingent, luminii calde, generoase, fertile, a lui Hyperion. Ne hyperionizăm... Devenim, prin aceasta, mai demni, mai bogați, mai frumoși.

Eminescu este, indiscutabil, de mai bine de un secol, etalonul nostru cultural, pentru conștiință, steaua noastră polară, către care ne înălțăm ochii, și gîndurile, în momentele cele mai diferite ale existenței noastre, în clipele de răgaz și în clipele-limită. Ibrăileanu, vorbind odată despre natură, remarca, parafrazîndu-l, se pare, pe Ruskin, că aceasta a început să-l copieze pe autorul **Melancoliei** : „E o lună ca-n Eminescu...“ De fapt, noi nu ne mai putem desprinde de Eminescu. Trăim, așa cum a prevăzut Maiorescu, sub nobilele sale auspicii. Sintagme eminesciene sînt definitiv încrustate în codul nostru genetic. Venim în lume, copilărim, învățăm, călătorim, tînjim, suferim, sîntem fericiți „ca-n Eminescu“. Sîntem patrioți, aclamăm trecutul, respingem demagogia, adorăm stelele, codrul, izvoarele, ne iluzionăm, devenim lucizi, avertizăm, aruncăm anateme, împreună cu Eminescu.

Sîntem, fără îndoială, astăzi, martori și practicanți ai unui cult Eminescu, un cult pe care-l acceptăm, fără rezerve, cu umilință pentru slăbiciunile și limitele noastre omenești, depășite de un semn al nostru, cu orgoliul că el este dintre noi, ne reprezintă, este personalitatea noastră emblematică.

Cînd, la începutul acestui secol, manuscrisele eminesciene ajung, integral, sau aproape integral, la Academie și, totodată, la cunoștința noilor generații, la dimensiunile culturii române, acest eveniment capătă, cum s-a mai arătat, proporțiile unei explozii nucleare. Sar capacele lăzii cu manuscrise și-ncep să emane esențele tari ale unor lumi insolite, sub ochii noștri uimiți, magme fierbinți se revarsă peste margini, fragmente poetice și poeme integrale, nuvele și fragmente de roman, numeroase încercări dramatice, drame istorice mai ales, unele aproape sau pe deplin închegate, multe traduceri din limba germană, numeroase note de curs, însemnări despre cultură, artă, literatură, de istorie și filozofie, dar și frînturi de idei sau pasaje mai ample privind fizica, chimia, biologia, geografia, bruioane de articole politice, economice, calcule matematice... Inaintea noastră se desfășoară spectacolul culturii, așa cum l-au resimțit și cum ni l-au revelat un N. Iorga, un G. Călinescu, un C. Noica...

Sîntem, de atunci, continuu iradiați de Eminescu, sîntem bolnavi de o boală ciudată care se numește eminescianism. Purtăm, de atunci, impregnată în cămașa înflorată a sufletului nostru „lavanda sonoră“ a versului eminescian, sîntem marcați definitiv de Eminescu. Pecetea eminesciană pusă pe ființa noastră de sărbătoare ne ajută să ne regăsim pe noi înșine și ne unește pe toți într-o superioară confrerie spirituală. Sîntem astfel, cu toții, locuitorii acestui pămînt, oamenii lui „A fost odată ca-n povești...“ și oamenii lui „Sara pe deal buciumul sună cu jale...“ Astfel de cuvinte devin inelul nostru de recunoaștere, parola cu care ne întîlnim noi, românii, în imensitatea lumii acesteia.

Cu certitudinea că unul dintre conaționali, luînd-o deplin în stăpînire, i-a depășit, încă de acum un secol, granițele vizibile, cunoscute, prin forța gîndului și a verbului său.

Doru SCĂRLĂTESCU

O posibilă influență hegeliană neidentificată

I. Istoria unei controverse

Eminescu pare să fi cunoscut nemijlocit opera lui Hegel și, în genere, azi se privește cu scepticism opinia lui Călinescu după care poetul, citind pe filosof, ar reproduce doar vagi generalități de manuale. Corespondența lui e oricînd un contraargument (v. scrisoarea către D. Brătianu referitoare la serbarea de la Putna). Controversa e de altă natură. A fost Eminescu influențat într-o oarecare măsură de sistemul din **Fenomenologia spiritului**? Același Călinescu spune că nu, exemplificînd că o natură dezordonată în sensul genial (de tipul lui Eminescu) nu are nimic în comun cu chipul abstras de a vedea lucrurile, pe verticală, gradual, specific orizontului nordic, înnegurat, pe care l-ar revela opera hegeliană. T. Vianu, folosindu-se și de cercetările lui I. Scurtu, D. Murărașu și I. Lupaș crede, dimpotrivă, că hegelianismul lui Eminescu este evident. Perspectiva asupra istoriei, așa cum se desprinde din operă, o dovedește : ideea continuității procesului istoric, „prețuirea înaltă acordată cugetării generale a istoriei și subevaluarea cugetării particulare a indivizilor“, organicitatea procesului istoric raportat la metafora hegeliană a stejarului care se găsește virtualmente în sîmburele de ghindă, toate sînt după Vianu argumente elocvente în favoarea hegelianismului. Și Al. Dima, mai tîrziu, continuă această linie cu evidențierea a noi posibile influențe. Dintre acestea, în ordinea demonstrației pe care o încercăm la rîndu-ne, mai importantă ni se pare cea legată de varianta inițială a versului din **Împărat și proletar** — „Bătrînul Demiurgos se opintește-n van“, și anume : „Și spiritul universului se opintește-n van“. „Spiritul universului“, desigur, nu putea fi decît de descendență hegeliană. Deosebit de Vianu, în studiul lui Al. Dima se consideră că Eminescu a fost hegelian într-o fază inițială a creației, devenind în timp antihegelian (în 1888 îi apărea poetului în **Fîntîna Blanduziei** un articol în care Hegel era acuzat de a fi introdus în **filosofie acea „goală și** ste[...] frazeologie“ ; de acest argument uzează și G. Călinescu în favoarea tezei sale).

Un fapt se deduce lesne din cele de mai sus. Cu oricîte noi argumente de acest tip (influențe răzlețe) aduse „liniei“ Vianu, nu se va ajunge la o rezolvare a polemicii. „Sensul afirmației călinesciene poate fi, în ultimă instanță, acela că între Eminescu și Hegel, structural, există o incompatibilitate insolubilă și, de aceea, o influență **sistemică** (ca în cazul lui Kant sau cel al lui Schopenhauer) este imposibilă. Toate „influențele“ sesizate de Vianu, Dima sau alții sînt nesistemice, apar răzleț ca petele-n soare. De aceea, aducînd la rîndu-ne un nou argument acestei linii, nu pretindem a îngreuia balanța în defavoarea lui Călinescu și, implicit, a rezolva controversa. Observarea unui nou aspect hegelian în poezia lui Eminescu vine ca o nouă treaptă pe o scară inutilizabilă tocmai în virtutea disproporției dintre constituenții săi. Însă, poate mai mult decît o influență izolată, încercăm să demonstrăm că **Împărat și proletar** este în totalitate **un poem de factură hegeliană**. Astfel, măcar pe o porțiune a ei, scara de care vorbeam poate deveni rezistentă.

II. Meditația Cezarului și principiile hegeliene. Identități

În **Fenomenologia spiritului** (cap. **Independența și dependența conștiinței-de-sine**, subcap. **Stăpîn și slugă**), Hegel pune în mișcare trei noțiuni diferite, aflate însă în interdependență : **stăpînul, sluga** și **lucrul**. Esența problemei e **legătura** dintre „stăpîn“ și „slugă“ sau „determinismul“ dintre ei altfel spus.

Stăpînul se află, aparent, într-o independență absolută, ființînd pentru sine. Adică, esența lui e ființa-pentru-sine și nu pentru-un-altul, poziție pe care o deține **sluga**. Aceasta din urmă e dependentă, existența ei fiind condiționată de existența acestui „altul“ care e stăpînul. Toate însă în aparență ! Pentru că, în fond, cel care e **condiționat**, în independența lui relativă, nu e altul decît stăpînul. „Ființarea lui pentru sine“ se face în virtutea „ființării în favoarea lui“ pe care o manifestă sluga. Fără **coparticiparea** slugii în ființarea pentru sine a stăpînului, independența ultimului ar fi imposibilă. Aportul lui însuși în această situare detașată, aparent independentă cum am spus, este insuficient și se cere dublat de cel al slugii. Astfel, ființarea pentru sine a stăpînului este rezultatul a două ființări, cea a stăpînului conjugă cu cea a slugii. În acest caz, e de la sine înțeles că nu mai putem vorbi de așa-zisa independență a stăpînului. Indirect, mecanismul e chiar invers : **stăpînul e dependent de slugă.**

Reluînd cele de mai sus într-o lectură oricît de superficială a discursului Cezarului din poemul **Împărat și proletar** nu putem să nu sesizăm identitatea de ideologii. Împăratul, Stăpînul, în atitudinea iluministă din partea a doua a poemului, filosofează hegelian. Mecanismul de dominare a multitudinii, sluga, e privit la microscop : „Zîmbirea lui deșteaptă, adîncă și tăcută, / Privirea-i ce citește în suflete-omenești, / Și mîna-i care poartă destinele lumești, / Cea grupă zdrențuită în cale-i o salută / **Mărirea-i e în taină legată de acești**“. Versul ultim, subliniat de poet, pare tras la indigo după teoria hegeliană a „condiționării“ statutului de dictator. „Stăpînul se raportează mijlocit la lucru prin slugă“ (p. 112). „Lucrul“ pare a fi la Hegel **puterea** echivalent al **măririi** lui Eminescu. „Mărirea“ din versul eminescian, deci, e „legată“, „în taină“, de dominați (sluga). Astfel, ca la filosoful german, împăratul se raportează la ea (mărire) prin **existența poporului. Disoluția** acestora ar duce la **disoluția** stăpînului și, implicit, a lucrului (puterea). Răzvrătirea lor însă, ar însemna doar **căderea** stăpînului și schimbarea relației cu **lucrul** (mărirea, puterea). Aceasta este marea distincție a lui Hegel înțeleasă și asumată de Eminescu : „Și el — e vîrful mîndru al celor ce apasă — / Salută-n a lui cale pe-apărătorul mut. / **De ați lipsi din lume, voi cauza-ntunecoasă / De răsturnări mărețe, mărirea-i radioasă, / Cezarul, chiar cezarul de mult ar fi căzut“ (s.n.)**. Căderea, adică schimbarea raportului, înseamnă „răsturnarea măreață“, dispariția înseamnă, în celălalt plan, dispariție. Influența hegeliană din aceste versuri pare la apogeu.

O singură întrebare ar trebui să-și pună virtualul lector al acestor rînduri : este meditația Cezarului nucleul poemului **Împărat și proletar**, axa în jurul căreia pendulează întreaga semantică a operei ? În funcție de răspuns, validitatea afirmației noastre că această scriere, în pofida răbufnirilor de schopenhaurianism și socialism utopic, este esențialmente de factură hegeliană, va fi confirmată sau nu.

Codrin Liviu CUȚITARU

Convorbiri — 1889

Problema introducerii alfabetului chirilic, eveniment cu multiple răsfrîngeri negative în istoria noastră medievală, continuă să fie dezbătută, în paginile revistei, după A. D. Xenopol și Melchisedek, de către slavistul Ioan Bogdan. Istoria contemporană producerii evenimentului fiind „mută“ (inclusiv în izvoarele cercetate ale slavilor din jur), chestiunea capătă un fatal caracter combinativ și speculativ. Cert este doar un lucru, confirmat de documentele tîrzii : cu excepția unui număr infim de cărturari, timp de două secole, poporul întreg nu înțelegea și nici nu învăța limba (slavonă) în care se oficia liturghia ! În „istoria slavo-bulgară“ a lui Paisie „ieromonahul“, evenimentul s-ar fi produs în chip arbitrar și violent în timpul împărăției fraților Asan, dar în concepția învederată se pare că autorul ignora cu bună știință existența maselor populației aromâne la sud de Dunăre. Două din sursele informaționale ale bulgarului Paisie, „Il regna degli Slavi“ a lui Mauro Orbini și cronica lui Baronius, după traduceri rusești, din epoca lui Petru I, se pare că n-au fost nici ele studiate ulterior cum trebuia de cercetătorii autohtoni ai chestiunii.

Urmînd tradiția cronicarilor, istoricul principe D. Cantemir, în operele capitale „Descrierea Moldovei“, și „Hronicul vechimei a româno-moldovlahilor“, este pătruns de ideea originii romane a poporului român, întocmai ca și întemeietorii școlii ardelene de mai tîrziu, susținînd argumentat continuitatea latină la curbura Carpaților și între hotarele vechii Dacii. Limba noastră este limbă latină „coruptă“ care a imprumutat puține cuvinte dacice ori de la alte popoare vecine, organizarea statală (prestatală), a păstrat principiile și instituțiile dreptului roman de la Traian pînă la Dragoș și numai „barbaria timpurilor“ a făcut să le piardă vremelnic și să le împrumute, sub Alexandru cel Bun, pe cele ale bizantinilor. Anume, introducerea tipăriturilor slavone ar fi fost reacția adevăratului ortodoxism împotriva uniunii cu biserica Romei promulgată de împăratul Paleolog, un rol important avîndu-l asupra domnitorului moldovean mitropolitul Teoctist și consilierul său Gr. Țamblac. Mai există o știre nedovedită a lui Stredowsky, combătută și de B. P. Hasdeu, privind activitatea misionară a unor apostoli moravi în ținuturile românești. Ca și Melchisedek, Ioan Bogdan crede că scrierea chirilică s-a introdus printr-un contact mai îndelungat la nord și sud de Dunăre, că în corespondență și afaceri privata limba română s-a menținut vie pînă la probele indiscutabile din sec. XV ; slavona folosindu-se doar în actele de cancelarie domnească și în biserici (avînd o cifră record de semne : 47) pînă în sec. XVII cînd Vasile Lupu reintroduce generalizarea limbii române în toate domeniile.

O meditație lirică a lui Duiliu Zamfirescu (**În tăcerea din odaie**) : „În tăcerea din odaie / Fantezia mea s-ar stinge, / Dacă-ncet luna bălaie / Pe sub zid nu s-ar prelinge. / / Acum bate-n fereastră / Încălzind străvechi portrete / Ce-n lumina ei măiastră / Își iau suflet pe perete. // Cel dintîi cu gura mică / Și cu ochii adînci sub gene, / Binișor mîna-și ridică / Și mă cheamă, cheamă-alene / / «Între cer, pămînt și apă / Ești mai sigur decît noi. / Ia-ți un cadru să te-ncapă / Și vin'colea : vom fi doi / / Între noi va sta copilul / Și în ramul cel din față / Vom privi cum curge Nilul / Și-om ceti ce ne învață. / / Totul vine, totul trece, / Iar sfîrșitul tuturor / E un colț de humă rece / Cu un mac străjuitor...» / / Dar deabia se mai prelinge / Pe sub zid luna bălaie / Fantezia mea se stinge / În tăcerea din odae“.

Lucian DUMBRAVĂ

panoramic

„Prinos de frumusețe și iubire"

„Dacă dragostea nu e, nimic nu e", antologicul de-acum final al ultimului roman al lui Marin Preda mi se pare a fi semnul ce tutelează și steaua ce luminează paginile unei cărți recent apărute, tipărite la editura ce poartă numele Poetului pentru eternitate legat (și) de iubire, avînd drept alcătuitori, fapt ce îl consider firesc, doi ieșeni — Gheorghe T. Zaharia și Dumitru Vacariu; spun firesc, pentru că în spațiul ieșean cred că iubirea-i mult mai mult legată de poezie și invers, deși, recunosc, s-ar putea să fiu subiectiv, trăind, iubind și scriind poeme de dragoste la Iași...

Dincolo de toate acestea, **Prinos de frumusețe și iubire** (așa se intitulează cartea) este una dintre cele mai reușite antologii, atît datorită tematicii, cît și modalității de construcție pentru care au optat autorii. Care, subliniez, ...recidivează, căci acum cinci ani tipăriseră, tot la Editura Eminescu, volumul **Imn femeii,** antologie de texte mai vechi și mai noi din literatura universală. În ambele întreprinderi, așa cum ei înșiși o mărturisesc, motivația alegerii unei asemenea teme a fost aceea că s-au simțit „fascinați de acest destin uluitor și de înflorirea noțiunii moderne de femeie, egal cîntată de poeți și de alți artiști în toate ipostazele...". Revenind la maniera antologării, trebuie spus în legătură cu criteriile care au stat la baza selecției că au constat mai întîi în recunoașterea critică a poemelor celor mai reprezentativi autori în decursul vremii și apoi în încadrarea textelor alese în tematică, intenționîndu-se (și intenția se materializează pe deplin) realizarea unui volum unitar, rotund și armonios. Cît despre efortul lecturării atîtor texte, al selectării și montajului lor într-un scenariu fluent, dens și fascinant, apreciez că a fost vorba de un impresionant volum de muncă, demonstrînd existența unor cel puțin la fel de mari pasiuni și dorința de a dărui frumusețe și iubire.

Cartea — cu o admirabilă copertă semnată de Dragoș Pătrașcu și cu un necesar „Cuvînt despre frumuseți" al lui Constantin Ciopraga — este structurată în trei secțiuni distincte, cea dintîi cuprinzînd poeme ce-i au autori, printre alții, pe Nicolae Dragoș, Radu Cârneci, Constanța Buzea, Violeta Zamfirescu, Victor Tulbure, poeme în care sînt relevate valențe înalte, sensuri profunde ale iubirii văzută drept omagiu față de femeia zămislitoare a vieții, confundîndu-se cu patria, născîndu-se din ea și întorcîndu-se mereu cu fața către ea pentru a o veghea și preamări.

Al doilea „capitol", **„Zîna florilor, Floarea zorilor...",** **grupează creații** folclorice de o vibrantă frumusețe, puritate și înțelepciune. **Cicoarea, Rada, Inelul și năframa, De visat logodnicul, Ancuța, Voinea și mîndra lui,** doinele de dor și dragoste, cîntecele de leagăn sînt adevărate nestemate alese din sipetul comorilor fără număr în care au fost adunate veacuri de-a rîndul de către popor. Citez dintr-un **Cîntec de dragoste**: „Mîndro, trestie de baltă, / subțirică și înaltă, / ochii tăi arme nu poartă — / mă mir cu ce mă săgeată, / ochii tăi cuțite n-au — / mă mir junghiuri cu ce dau, / ochii tăi, mătase verde — / cine-i vede, capu-și pierde !".

În sfîrșit, **Apari să dai lumină,** cea din urmă secțiune, înmănunchează versurile a 114 poeți, dintre care primul e născut la 1784, iar ultimul în 1953... Spațiul nu-mi permite măcar numirea tuturor, nicicum citarea unor versuri de-ale mai multora; voi spune doar că avem fericitul prilej să ne (re)întîlnim cu Alecsandri, Eminescu, Veronica Micle, Arghezi, Minulescu, Voiculescu, Blaga, Vinea, Ion Barbu, Miron Radu Paraschivescu, Șt. Aug. Doinaș, A. E. Baconsky, Nichita Stănescu, Labiș, Marin Sorescu, Adrian Păunescu. Ca o confirmare a celor scrise mai la început, poezia ieșeană este bine reprezentată. Dintre autorii de azi, menționez pe Nicolae Țațomir („Doarme-n nufăr, ca-ntr-o stea / Doamna mea de catifea. / O alintă pentru mine / numai undele feline, / martoră de totdeauna / fiind luna..."), Horia Zilieru („Înaltul ochi peste trecut așteaptă / în ape stinse trupul meu străin, / cum îl îmbracă frigul tău divin — / și vîsla putrezește-n mîna dreaptă"), Corneliu Sturzu („Fetele treceau pe lîngă mine / ca-ntr-o nebănuită duminică. / Fiecare era o mireasă alergînd pe străzi / cu albul voal desprins de pe umeri"), Ioanid Romanescu („Prea sfinte mame de la țară, / în așteptarea unui fiu / — de-atîtea gînduri tulburate — / vi-i luna-n ceruri un sicriu"), Nicolae Turtureanu („Ea e ceva care nu există, / ar trebui inventată, născută / jumătase veselă, jumătate tristă / vorbitoare și mută"), Paul Balahur („O, mamă, / îți văd mîinile între capcane / izvor încrăit, duminica ta / umbra unui sceptru de aur este / peste porțile negre din înălțime"), Nichita Danilov („Mîinile noastre se amestecă-n ceață / care sînt ale mele, / care sînt ale tale? / Toate sînt ale mele, / toate sînt ale tale").

Considerați aceste citate drept invitație (convingătoare, zic eu) la lectura unei cărți ce trebuie citită și recitită. Lui Gh. T. Zaharia și D. Vacariu, celor care au dorit și zămislit această carte frumoasă, adevărată și tulburătoare — prinos de recunoștință.

Dorian OBREJA

Ștefan DIMITRIU : „Tinerețea lui Bogdan Irava"

După un volum de schițe și nuvele (**Drumuri ca-n palmă,** 1971) și un roman inspirat din viața unui șantier (**Trapez,** 1972), care probau calitățile de prozator ale autorului — evidente însă și în alte scrieri, conținînd note de călătorie sau reportaje — Ștefan Dimitriu se impune atenției publicului printr-un nou roman, **„Tinerețea lui Bogdan Irava,** apărut în acest an la prestigioasa editură **Cartea românească.** Titlul ne sugerează preocuparea autorului pentru **bildungsroman,** dar ideea (generoasă) care străbate cartea este că „epoca de formare" nu se limitează doar la tinerețe, fiind o constantă a existenței însăși, mai ales în acest ev care presupune continue înnoiri. Ceea ce ni se pare cu totul remarcabil în acest roman este apelul la simboluri, organic împletite cu realitatea imediată. Statueta de bronz de pe biroul **Amiralului** — un personaj cu puteri depline, la un moment dat, dar pe care istoria îl înlocuiește fără remușcări — reprezintă un pumn — care poate însemna unirea, dar și forța. Tot așa, Dinu Sabar se dovedește, pînă spre sfîrșitul cărții, un **alter-ego** al tînărului procuror Irava, decis cu orice preț să aplice dreptatea, meditînd asupra condiției și utilității sale, într-o lume în care nu toate conștiințele s-au transformat. Dar simbolul cu cea mai mare frecvență în această construcție romanescă de certă valoare este cel al **infanteristului.** Deși prin natura profesiei sale Irava ocupă o poziție oarecum privilegiată, el face elogiul **infanteristului** — adică al omului simplu, fără de care marile cuceriri nu sînt posibile. O concepție similară dezvoltă și Horga, directorul unui șantier pe care se va înălța o termocentrală, omul cinstit pe care inerentele asperități ale vieții, dar și duritățile ei, nu-l dezarmează. Raporturile lui Irava cu Horga devin, la un moment dat, tensionate, dar Horga — care va lua în cele din urmă locul Amiralului — se dovedește un bun psiholog, intuind zbuciumul sufletesc al procurorului și întinzîndu-i, la momentul oportun, o mînă salvatoare. Construit pe mai multe planuri care se întrepătrund ingenios, romanul lui Ștefan Dimitriu însumează, în același timp, procedee specifice prozei moderne. Cel care narează este personajul însuși (adică Irava), iar intervențiile autorului, conținînd o apreciabilă doză de lirism, se materializează în pagini adesea memorabile, cum ar fi cele consacrate drumului cu sania, într-o zi geroasă, spre un sat îndepărtat, pentru elucidarea unui caz... Deși finalul cărții este oarecum precipitat, iar destinul lui Dinu Sabar contravine logicii interne a personajului respectiv, **Tinerețea** lui Bogdan Irava este o **operă deschisă** al cărei prim merit constă în radiografierea exactă a realității imediate, aflate într-o impresionantă devenire.

Adrian VOICA

Traian BĂLĂCEANU : „Numărătoarea pînă la doi"

Un volum masiv (aproape o sută de poezii) este **Numărătoarea pînă la doi** (Ed. „Cartea Românească", 1988) de Traian Bălăceanu; el cultivă o lirică de notație care mizează pe efecte de contrast (gen „zborul în aparat gipsat") și pe forța de sugestie a unor interogații care vizează rostul ființei în lume, condiția umană, adoptînd ceea ce poetul însuși numește în cîteva rînduri jocul „de-a fiirca". Rețin atenția treisprezece poeme închinate florilor (**Florilor din care mama strigă, Florilor neprivite în oglindă, Florilor cu fața spre ele însele, Florilor de bucurie, Florilor de înger ciudat, Florilor care s-au privit și-au rămas în oglindă** etc.), nu plantelor însă, ci unor ipostaze simbolice ale ființei în fața marilor probleme ale existenței. Se află în **Numărătoarea pînă la doi** poezii de tot felul, Traian Bălăceanu arătînd o remarcabilă disponibilitate în abordarea unei foarte întinse serii de teme; elegii și „glosse" pe motive eminesciene și argheziene, poeme de dragoste și versuri de meditație asupra condiției umane, trădînd nu atît efortul de a constitui o „poetică" prin asumare ori diferențiere (față de un „model"), ci mai mult necesitatea de a fixa o stare anume, de a preciza „poziția ființei" în lume: aceasta este ținta poeziilor lui Traian Bălăceanu, mărturisită, de altfel, în „arta poetică" a volumului său: „Sînt astăieri mai mult decît podișcă, / Ori mai puțin decît o pasarelă; / Vreun ochi de apă unde poți să-nnoți, / Sau piatră afumată-n foc — de hoți, / Sînt urma unui arbore hirsut / Ce-a rătăcit cu alt concert în urmă / Cînd crivățul vuia că nici nu sînt / O literă din fiecare turmă, / Sînt somnul ce-l așteaptă pe dulgher, / Tic-tacul tălmăcit strănut de moară / Cînd macină speranțe de libert / Pe-obezi ce-au înfruntat nu prima oară. / Sînt un bilet în plus, nespeculat, / La teatrul niciodată cu voci treze, / Pe unde Hamlet va-nvia de rîs / Că Moartea va-nceta să mai lucreze, / Sînt un micron din tot ceea ce nu-s; / Penumbră sărutării (fără plată), / O cușcă hibernării pentru urs, / Cu gratii și zăvor de ciocolată" (**Ars poetica**).

Ioan HOLBAN

Liviu POPESCU : „Sintaxa imaginii"

Dacă Liviu Popescu (n. 1948) s-ar fi născut la începutul secolului sau chiar mai devreme, prin anii de avînt ai dadaismului poezia lui ar fi avut succes și astăzi am fi vorbit despre el cu respect, superioritate și detașare. Greșeala istoriei face ca primul lui volum (Ed. Litera) să apară în 1988, cu o întîrziere de cîteva decenii și astfel, ceea ce-ar fi fost (poate) revelație și modernitate absolută nu este astăzi decît un (să-i spunem, forțînd oarecum termenul) postdadaism — și nici acesta măcar triumfal ci unul stînjenit și (pudibond), ezitant și neconvingător. Deși folosește ca formă de manifestare poezia de scurtă respirație, compusă — ca în desenele maeștrilor orientali —, din doar cîteva sugestii (uneori chiar lipsindu-se de predicat), cuvintele nu sînt ferme (părînd că pot fi oricînd înlocuite cu altele), imaginile nu au forță și nici limpezime, ideea poetică rămîne o iluzie evanescentă. Indiscutabil, Liviu Popescu este un meditativ, un om sensibil iar această adiere a personalității sale se resimte și în poezia pe care o practică, însă este vorba de o sensibilitate lipsită de grație; un apus de soare constituie pentru un privitor neantrenat un spectacol magnific ce are șansa de a putea fi ușor reconstituit de către un pictor kitsch, în tablou existînd aceleași culori care au fost văzute și cu ochiul liber. Totuși, tabloul nu-i de valoare sau are o valoare compromisă. În poemele lui Liviu Popescu sclipesc, asemenea unor mici diamante într-o mare de cenușă, și scurte, extrem de de sfioase notații poetice dar licărul lor este intermitent, nesusținut și, mai ales, neapărat, lipsit de ocrotire. Poetul este prea terestru: dintr-o rigoare exagerată și o cenzurare a emoției pînă aproape de dispariția ei țîșnesc destule sunete false. Sînt folosite foarte multe clișee (pe care nu le vom mai enumera), împerecheri de cuvinte prozaice (fără ecou poetic), versurile nu-și au o dinamică proprie, imaginile par dictate de către o inspirație meschină și foarte capricioasă, ce revine de multe ori asupra sensului inițial dar cu un plus de instruire și răbdare credem că ea poate fi îmblînzită și îmbunată în a se arăta mai generoasă. Pentru edificare vom transcrie integral poemul ce dă titlul volumului: „Sintaxă a imaginii / unde ai fost / și vei fi // greierul ce leagă / fumul salciei // (somnul fără voință / scăzut prin renunțare) // dintotdeauna dinspre / schimbul de zi / pe calea imaculării // corespondența / unei mîini cu dalta în desișul / pietrei.

Cornel POPA

Florica DUMITRESCU : „Acuarele"

Numeroși rapsozi folosesc în tot mai mare măsură poezia mică, diafană, inspirată din lumea vegetației și culorilor, alăturînd, firește, sentimentele. Este cazul volumului **Acuarele** de Florica Dumitrescu, cu desenele autoarei apărut în editura „Albatros".

Poeta s-a manifestat în ultimii ani în cadrul multor cenacluri literare, îndeosebit în Studioul „Gh. Șincai". Ea prezintă un vers delicat, evident feminin, pornind mai întotdeauna de la senzațiile lumii exterioare: arbori, cîmpii, ape, — cultivînd și poezia de inspirație istorică ori de viață personală. Despre Eminescu autoarea glăsuiește cu simplitate și fior: „Mi-amintesc de tine cînd cuvîntul e joc / mi-amintesc de tine cînd cuvîntul e sînge / în clipa suspendată-ntre noroc și nenoroc / cînd inima-n piept și rîde și plînge. //. Mi-amintesc de tine cînd setea e dor, / Mi-amintesc de tine cînd foamea e vis, / cînd legănată plutesc pe același nor / de frămîntări și întrebări de nedescris. // Mi-amintesc de tine și mă-ntreb mereu / cum poate teiul să-și scuture floarea / peste pămîntul ce-a înlănțuit un zeu / al cărui gînd străpunse cerul și marea...

Majoritatea poeziilor volumului nu depășesc zece douăsprezece versuri. Se abține, astfel, să imite vocile deosebit de îndrăznețe. Versul ei devine, îndeosebi, șoptire, fie că se ivește-n zare furtuna, fie că-și privește mîinile înlănțuite. De cîte ori se oprește la lumea vegetală, izbutirile îi sînt depline, ca de pildă în poezia **Zămislire,** unde copacul înverzit îi trezește în închipuire plutiri sau în **Iarnă,** unde predomină cele mai neașteptate culori. Deși preferă versul alb, volumul ne atrage atenția și prin unele imagini de romanță, dovedind buna cunoaștere a versificației clasice: **Penelul fermecat, Culorile** etc., îmbibate de psalmodieri cantabile.

Volumul Acuarele constituie o certă promisiune.

Al. RAICU

Mariana ȚĂRANU-RAȚIU : Ilustrații pentru prietenii mei

Cu o îndelungată activitate publicistică (debutează în volum în 1963), după ce și-a probat calitățile de poetă în plachetele **Văluri** și **La fereastra lumii,** Mariana Țăranu-Rațiu revine la literatura pentru copii și în cel de-al șaselea volum: **Ilustrate pentru prietenii mei** (Ed. Ion Creangă, 1989), pentru a-și complini artistic vocația sa de dascăl. „Lecția" de poezie și de viață ia forma unor dedicații ilustrate prin intermediul cărora poeta se apleacă afectuos și cu înțelegere spre lumea magică a copilăriei, trăind cu intensitate fapte și întîmplări alături de micii săi prieteni.

Nostalgia și tandrețea, optimismul și voia bună sînt coordonatele sentimentale pe care se desfășoară poeziile autoarei. Realitățile înconjurătoare, reduse la dimensiunile universului liliputan, sînt trasfigurate în manieră ludică pentru a fi (cu ușurință) receptate de copii: „Ca o minge într-o plasă / E Pămîntul? Cum să știu? / Nu mă iau cosmonauții / Sus în cer. Mereu amînă, / Zic: «Așteaptă, mai tîrziu» // Se-nvîrtește-această minge, / Chiar și stelele sînt jocuri / Sau pioni schimbați într-una / De rotirea care-i duce / Dintr-un loc spre alte locuri". (**Pămîntul nostru**). Dragostea de patrie, de planeta Pămînt, dorința de pace și prietenie constituie sentimentele sublime, cultivate de poetă în mod firesc, fără ostentație (**Sol de pace, Stele multe sînt pe cer, Pămîntul nostru**). Remarcabil realizate sînt portretele picturale ale viețuitoarelor minuscule, ce ne amintesc de G. Topîrceanu. Furnica și buburuza, gîndăcelul și greierașul sînt „imortalizați" în stanțe lirice, pline de delicatețe, în care umorul este dublat de fina ironie („Uite-l / În costum de / baie / Roș cu negru / Tricotat, / Cît de sigur știe drumul / Care duce la scăldat! / Știe drumul / Dar se-oprește / Mic, / Nehotărît, / Greoi, / Să se-ncumete în mare / Sau să meargă înapoi? / Cum să intre el în apă? / Cum să-noate? / Spuneți! Cum? /Ocolește / Să nu strice / Bunătate de costum").

Versurile Marianei Țăranu-Rațiu respiră prospețime și exuberanță, ca și vîrsta candidă a copilăriei pentru care sufletul poetei vibrează în acorduri lirice de o tonalitate caldă.

Doina PAPUC

Claudiu și Maria PARADAIS : „Gh. Panaiteanu Bardasare"

Studiul închinat lui Gh. Panaiteanu Bardasare, întemeietorul, în cadrul unui generos concurs de împrejurări, al pinacotecii și Școlii de belle arte ieșene la 1860, era necesar cu atît mai mult cu cît, episodice, lucrările mai vechi consacrate acestui aspect, deși meritorii nu depășeau stadiul documentaristic. Studiul lui Eugen Pahonțu (din 1967), articolele mai vechi ale lui A. D. Atanasiu, pictor și profesor al aceleiași școli, publicate în „Arta română" (1909) cumulau date, editau scrisori și documente, neintrînd în studiul de bază al problemei. Este ceea ce autorii monografiei apărute în Ed. Meridiane încearcă și în mare măsură reușesc pe baza unei documentări riguroase în țară dar și în străinătate precum și prin analiza operei artistului. Inedită este documentarea asupra formării profesionale, la München (între 1840 și 1858) a artistului. Profesorii, galeriile și muzeele marelui oraș — metropolă a artei, recompun o ambianță artistică în care vor evolua o adevărată pleiadă de pictori români. Meritul autorilor constă și în faptul de a fi restabilit adevărul asupra situației școlii müncheneze de pictură și rolul ei în formarea artiștilor români din sec. al XIX-lea, aspect grăbit și superficial expediat în studiile noastre anterioare de artă.

A urmări evoluția lui Gh. Panaiteanu Bardasare de la intrarea în 1835 ca elev al „clasului de zugrăvie", și pînă la pensionarea sa din funcția de profesor și director al Școlii de belle arte (1892), dată de la care interesul și abnegația sa pentru instituția pe care a slujit-o nu se va întrerupe decît odată cu dispariția sa în pragul celuilalt secol, înseamnă, a-ți identifica monografia cu aceea a ctitoriilor acestuia — școala și pinacoteca de arte frumoase — ceea ce autorii o și fac. De aici și impresia de disproporție pe care documentarea, amănunțită și permanent digresivă, conferă unor părți ale lucrării configurația de monografii în cadrul unei monografii; este cazul istoricului înființării și experiențelor anecdotice ale pinacotecii ieșene — episod reluînd în prelucrare studii anterior publicate ale autorilor.

Cum s-a cristalizat specificul formulei artistice a lui Gh. Panaiteanu Bardasare, în cadrul ucenicieí sale müncheneze dar mai cu seamă în ce măsură aceasta i-a fost asmilată de către generațiile celor peste patru decenii de elevi, în ce a constat raportul între academismul său probînd certe virtuozități profesionale dar decent în chestiuni de sociologie a picturii și cel oficial, al comenzilor — enunțate în monografie, discutate episodic dar lăsate la acest stadiu deși autorii aveau întreaga competență s-o facă — sînt doar cîteva din problemele cărora li s-ar fi cuvenit o mai mare amploare. O expoziție, fie și imaginară, a lucrărilor numeroșilor săi elevi și aderenți de altădată ar fi fost în ambianța artistică a Iașului deosebit de interesantă. Munca fără preget, conștiinciozitatea și rigoarea, respectul elevat pentru artă și practicianul acesteia ca și acela pentru realitate, conștiința severă a liniei și culorii — sînt doar cîteva din bunurile care înțelese rigid de unii din succesorii săi la catedră au dus la începutul celuilalt secol, școala la un impas de care ctitorul acesteia nu este nicidecum responsabil și din care generația de profesori Ștefan Dimitrescu și Nicolaie Tonitza o va scoate. În acest sens este îmbucurător faptul că monografia autorilor se constituie ca un omagiu lucid dar și un „pro domo" pentru întemeietorul de altădată al Școlii de arte frumoase și pentru artistul care a fost. Meritorie și necesară lucrarea se integrează eforturilor și realizărilor istoriografice noastre de artă contemporană.

Gh. MACARIE

Bibliotecarul, revizorul, gazetarul

(urmare din pag. 12)

acțiuni întreprinse de „Societatea Carpaților" și cele discutate la adunările generale ale respectivei societăți. E menționat faptul că din cei 1 364 de membri pe care îi are, mai bine de jumătate sînt din Transilvania. Semnatarul raportului remarcă cu îngrijorare intensificarea simțitoare a activității pe întreg teritoriul Ungariei și Transilvaniei a „Societății Carpaților". O lungă listă de nume, printre primii fiind trecut și Mihai Eminescu, este adusă la cunoștința Biroului de informații vienez pentru a fi urmăriți în eventualitatea sosirii lor în Transilvania. Cîteva nume apar frecvent în rapoartele adresate Biroului de informații: August Treboniu Laurian, susținător asiduu al propagandei românești în Transilvania prin intermediul celor ce fac studii în România, și învățătorul de la Școala Normală din Bîrlad, Popescu, de fel din Transilvania, foarte activ în timpul excursiilor făcute cu elevii săi pe plaiurile natale. Printre cei care au aderat la ideea unei „Dacii Mari" este indicat și V. A. Urechia, la acea dată ministrul Cultelor și Instrucției Publice. Deosebit de semnificativ este un alt document emis din aceeași sursă, două zile mai tîrziu, la 7 iunie 1882, în care, sintetizîndu-se cele discutate la o ședință a membrilor „Societății Carpaților", se afirmă următoarele: „Eminescu, redactor principal la «Timpul», a făcut propunerea ca studenții transilvăneni de naționalitate română, care frecventează instituțiile de învățămînt din România pentru a se specializa, să fie puși să acționeze în timpul vacanței în locurile lor natale pentru a orienta opinia publică în direcția unei „Dacii Mari". Un alt raport, din 3 iunie 1883, avînd același expeditor și același destinatar ca și precedentele, susține că tot lui Eminescu i s-ar datora publicarea unor articole în «Timpul», ce dau glas intențiilor românești de unitate națională, prilej pentru a menționa și alte personalități ca purtători ai parei asemănătoare pentru: August Treboniu Laurian, Titu Maiorescu, Ioan Slavici etc. În afara interesului strict documentar al celor trei rapoarte prezentate de noi, ele ridică și o altă problemă, deloc de neglijat: necesitatea aducerii din străinătate a documentelor ce privesc viața și activitatea lui Eminescu, ca în cazul de față, documentele provenind din arhive vieneze.

Din mărturiile scrise ce ilustrează preocupările din ultimii ani de viață ai lui Eminescu merită a semnala ordinul Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor, din 3 mai 1884, prin care, cunoscută fiind pasiunea sa pentru istorie, îl numește pe Mihai Eminescu în comisia, constituită ad-hoc, ce avea drept scop cercetarea și inventarierea unor documente vechi găsite într-un turn al bisericii din preajma Curții domnești din Iași. Este vorba de documentele pe care le-a găsit comisarul Micșoi în piața din fața Palatului administrativ, în ziua de 15 ianuarie 1880. Atunci a avut loc un puternic incendiu și a ars și clădirea Palatului, unde își avea sediul, printre altele instituții, și Arhivele Statului. Comisarul Micșoi le-a depozitat într-o încăpere a turnului bisericii Sf. Nicolae Domnesc, aflată lîngă Palat, unde au stat cîțiva ani. În 21 iulie 1883, șeful Arhivelor Statului a fost informat, poate de I. Creangă care era prieten cu Micșoi, despre existența acestor documente în „baraca turnului" de la Sf. Nicolae. Între timp, procurorul Sion, sesizat, trimite o adresă Ministerului Cultelor și al Instrucțiunei pe care o primește Tocilescu. Acesta formează o comisie din care făcea parte procurorul Sion, profesorul Vasile Burlă, de la Liceul Național din Iași și Gh. Tăutu, șeful Arhivelor Statului. Comisia este completată, la 5 mai 1884, cu Mihai Eminescu și la 14 mai cu Al. Papadopol Calimah. Nu avem date asupra activității depusă de comisie, cert rămîne un lucru: la 18 septembrie 1884 documentele au ajuns la Arhivele Statului. Atenție merită și informațiile ce ilustrează scurta revenire a lui Eminescu la Biblioteca centrală universitară din Iași, în funcția de bibliotecar, ca și acea ca o obiect modestul sprijin primit de poet, din partea societății, în timp ce se afla bolnav, îndeosebi rezultatul colectei publice întreprinsă de Cornelia Emilian.

dialogul artelor

Scenă din spectacolul „Șase personaje în căutarea unui autor" de L. Pirandello

Efervescență teatrală la Iași

Există acum, la sfîrșit de stagiune, în teatrul ieșean un fel de fervoare recuperatorie. Regizorii și actorii au pornit parcă „în căutarea timpului pierdut", și au izbutit miraculoasa performanță de a întoarce apele spre izvoare.

Starea de vacanță nu s-a instaurat, n-a început acea coborîre în vis și acel abandon fermecat, care te dezleagă de cele mult prea serioase ale vieții și te aruncă într-un fel de dulce uitare de sine.

Dimpotrivă, tensiunea actului de creație e mai înaltă ca oricînd în ultimii ani, încît, pe bună dreptate, un actor ca Teofil Vâlcu, suferind cînd teatrul lîncezește, a exclamat cu bucurie contaminantă, tonică : „În sfîrșit, la Național miroase a teatru". Să sperăm că acesta nu va fi doar un puseu trecător și starea de efervescență va fi pe mai departe definitorie pentru scena ieșeană. Care ar putea fi explicația acestei animații neobișnuite în ultima vreme în teatrul nostru ?

Desigur, nu e întîmplătoare, ci este rezultatul unei conjuncții fericite a mai multor factori de care depinde, în ultima instanță, reușita actului artistic teatral. Știm de mai multă vreme că trupa de la Iași, din care au dispărut de la un timp încoace atîtea personalități marcante, dispune de un mănunchi de actori înzestrați, dăruiți cu har, construindu-se mereu pe sine, printr-un demers ce este colectiv și individual, totodată. Colectiv în măsura în care atmosfera impregnată de spiritualitate a bătrînei scene ieșene își pune pecetea asupra devenirii actorilor și individual în directă legătură cu deschiderea spre gîndirea profesiunii lor.

Dar, se știe prea bine, că numai existența unei trupe de actori dăruiți cu har nu poate asigura o viață normală unui teatru. E nevoie de piese bune și de regizori temeinici și originali, capitole la care Naționalul ieșean a fost nu o dată în suferință în ultimii ani.

În acest sfîrșit de primăvară și început de vară cînd prin cabinele actoricești cutreieră duhul nebunatec al vacanței, în teatrul de la Iași a izbucnit vîna unui izvor proaspăt și un vînt bun a pornit să bată dinspre scenă spre arlechini și dinspre arlechini spre scenă. Aproape concomitent la Sala Studio și la Sala mare au ieșit pentru întîlnirea cu publicul spectacole probante pentru această atmosferă în care „miroase a teatru".

La Sala Studio se joacă cu succes și casa închisă „Pofta de cireșe" de A. Osiecka, spectacol regizat de Ovidiu Lazăr, tînărul, care deși și-a susținut aici abia în urmă cu doi ani examenul de diplomă, e în teatrul nostru parcă de cînd lumea, reprezentație în care realizează adevărate recitaluri actoricești Mihaela Arsenescu-Werner și Emil Coșeru. Tot pe scena Studioului publicul are bucuria întîlnirii cu una din marile actrițe pe care le are teatrul ieșean, cu Adina Popa, în piesa „Stop pe autostradă" de Aldo Nicolaj.

Pe scena mare un spectacol pe care îl putem socoti de referință și nu greșim așezîndu-l, lîngă unele din acele realizări ce au făcut gloria acestui teatru în ultimele decenii. Mă gîndesc la „Mutter Courage" și „Sfînta Ioana a abatoarelor" de Bertold Brecht, „Chirița în provincie" și „Iașii în carnaval" de Vasile Alecsandri, „Vară și fum" de Tennessee Williams, „Becket" de Jean Anouilh, „Bolnavul închipuit" de Molière, „Tango" de Slawomir Mrozeck. Premiera cu „Șase personaje în căutarea unui autor" de Luigi Pirandello este o invitație la cunoașterea lumii miraculoase a teatrului, a genezei spectacolului. Pirandello a scris în 1921 acest text dintr-o pornire nu neapărat polemică, ci mai degrabă programatică. Atît în demersurile sale teoretice, în articole publicate în presa vremii, dar mai ales în piesele sale și în „Șase personaje în căutarea unui autor", îndeosebi, dramaturgul, unul din acei mari creatori ce și-a pus amprenta asupra evoluției și destinului genului dramatic, pledează pentru primatul vieții în artă, deci și în teatru. El se ridică împotriva operei dramatice a unui Gabrielle d'Annunzio, reproșîndu-i încifrarea simbolistică, căutările cu orice preț, dar și împotriva așa zișilor „profesioniști ai teatrului", care cred că acesta nu e o artă ci un meșteșug ca oricare altul.

„...nimeni nu vrea, reflectează Luigi Pirandello în articolul intitulat „Acțiunea vorbită", publicat în periodicul florenfin „Marzecco", și nu se gîndește că ar trebui procedat exact invers ; că arta este viață, nu raționament, că a pleca de la o idee abstractă sau sugerată de un fapt sau de o considerație mai mult sau mai puțin filozofică, pentru a deduce apoi din ea prin studiu și printr-un raționament rece imaginile ce pot sluji drept simbol, înseamnă moartea artei. Nu drama făurește personajele, ci acestea făuresc drama. Înainte de toate, trebuie să avem personajele: vii, libere, active. Cu ele și în ele se va naște ideea dramei, primul germene în care vor zăcea închise destinul și forma ; în orice germene freamătă ființa vie, așa cum într-o ghindă se ascunde stejarul cu toate crengile sale".

Cele șase personaje plăsmuite de acea „sprintenă slujnicuță" aflată în slujba artei sale, de „Fantezia", nu-s fantomatice, ci oameni în carne și oase, în trupurile cărora mustește viața cu dramatismul, chiar cu tragismul ei.

Piesa lui Pirandello este, desigur „o ars poetica", dar și o soluție posibilă la criza pe care o resimte teatrul.

Pirandello încearcă să iasă din corsetul convențiilor; ucigătoare ale verosimilității creației literare. El se întoarce la libertățile comediei dell-arte, dar nu este robul improvizației. Teatrul său este al profunzimilor, al meditației asupra condiției umane. Piesa pirandelliană se deschide însă spre public, care devine părtaș al întîmplărilor de pe scenă.

Pentru a doua oară într-o jumătate de secol universul celor „Șase personaje în căutarea unui autor" vede luminile rampei pe scena ieșeană. În 1989 misiunea regizorală i-a revenit unei tinere, Irina Popescu-Boieriu, studentă în anul V, secția regie teatru, la clasa lui Valeriu Moisescu. Împătimită de teatru (pilduitoare este trăirea seară de seară a spectacolului alături de actori și după premieră), de o maturitate și profunzime surprinzătoare, studenta a pornit la drum, primită de altfel la început cu circumspecție, ba poate chiar cu ostilitate uneori, cu o lectură de adîncime a piesei și cu o viziune regizorală organică asupra spectacolului. Nu experiment de dragul experimentului, nu soluții șocante, ci doar acelea născute din plasma textului, acesta se pare a fi fost, cum o demonstrează spectacolul, gîndul regizoarei în montarea lui, care reprezintă și lucrarea ei de diplomă.

Avînd ambiția totalității, Irina Popescu-Boieriu n-a neglijat nici un amănunt, ea a stăpînit ca un dirijor experimentat întreaga amplă orchestrație a piesei lui Pirandello. Împreună cu scenografa Rodica Arghir a conturat o atmosferă plină de poezie, de lirism, fantastică uneori, cu sugestii ce vin din lumea filmului adeseori și deschid carapacea scenei spre lumea cea largă, ceea ce este exact în spiritul intențiilor și crezurilor lui Luigi Pirandello. Finalul în care personajele se pierd ca în defileul unui drum de munte spre buzunarul cel larg al scenei este revelator în această privință. Totodată, tînăra regizoare, călcînd în picioare inhibițiile ivite din răceala cu care a fost întîmpinată la început, a cîștigat repede trupa, prin coerența și originalitatea gîndirii regizorale, convertind-o la ideea unui spectacol de echipă, ceea ce pînă la urmă s-a și întîmplat. Ea a trezit ambiții latente și dorința de autodepășire. Plăcerea de a juca se simte de la o poștă, ca și asumarea conștientă a unei anume partituri, a cărei transpunere depinde de talentul fiecăruia în parte. Talentul actorilor nu s-a risipit în van. Au alcătuit o echipă care, în ordinea distribuției, (Constantin Popa, tatăl, Cornelia Gheorghiu, mama, Doina Deleanu, fata vitregă, Constantin Avădanei, fiul, Ada Gîrțoman, Madama Pace, Vlad Iftinca, băiatul, Raluca Tudorică, fetița, Adi Cărauleanu, regizorul, Despina Marcu, prima interpretă, Florin Mircea, primul interpret, Catinca Tudose și Pușa Darie, sufleurii Constanța Lercă, cabiniera, Nicolae Manolache, regizorul tehnic), și-au făcut exemplar datoria.

Simt, totuși, nevoia cîtorva cuvinte în plus pentru Cornelia Gheorghiu, al cărei tragism compus subtil din tăceri, din încremeniri și din icnete lăuntrice de durere, a conturat cu o expresivitate răscolitoare personajul, revelînd, în același timp, personalitatea ei inconfundabilă, ca și pentru Doina Deleanu. Rolul fetei vitrege reprezintă pentru tînăra artistă consacrarea deplină pe scena ieșeană. Ea a găsit tonul și echilibrul potrivit, pendulînd între sarcasm, vulgaritate și poezie, amestecîndu-le în mojarul simțirii sale în proporții numai de ea știute, ce i-au conferit atributul credibilității, al autenticului.

În concluzie, un spectacol de ținută, profund încărcat de o atmosferă poetică, căruia i-am fi dorit uneori, poate, ceva mai mult nerv. O premieră ce pune fericit în lumină potențele trupei ieșene și, totodată, ne dă încredere în ziua de mîine a regiei românești.

Grigore ILISEI

Secolul cinematografului

Astfel se intitulează „Mica enciclopedie a cinematografiei universale" apărută la Editura Științifică și Enciclopedică, lucrare lexiocografică binevenită, alcătuită pe criterii cronologice de un colectiv de filmologi coordonat de Cristina Corciovescu și Bujor T. Râpeanu. Este în fapt biografia unei arte impusă cu impetuozitate remarcabilă, o artă ale cărei coordonate fundamentale (estetice, comerciale, sociologice, etc.) sînt surprinse prin panoramarea creațiilor cinematografice de anvergură care au determinat destinul artei a șaptea de la originile sale pînă în momentul intrării în tipar a volumului. Dacă vom considera — ca majoritatea istoricilor de film drept zi de naștere a cinematografului data de 28 decembrie a anului 1895 (cînd are loc la **Grand Cafe** din Paris, 14, Boulevard des Capucines prima proiecție publică a fraților Lumière) vom constata rapiditatea impunerii și a maturizării noii arte în conștiința planetară a publicului. Este adevărat, autorii cărții se ocupă și de o protoprezență a cinematografului în acele desene rupestre care consemnează descompunerea grafică a mișcării sau în studiile antice (Euclid, Pliniu, Ptolemeu) privind optica și fenomenul „persistenței retiniene". Generoase, aceste multimilenare exemple de prezență a tehnicii și expresiei cinematografice în spațiul unor arte ori științe ce vor concura efectiv la nașterea filmului ni se par a alcătui mai degrabă o anecdotică decît o veritabilă istorie a acestuia. Mult mai corect ni se pare a fixa începuturile noii arte în izbînzile tehnice și artistice ale veacului al XIX-lea cînd, în 1826 Niepce și Daguerre obțin prima imagine fotografică, cînd apar primele aparate ce realizează sinteza mișcării, pornind de la imagini elementare, succesive ale acesteia (în 1833 — fizicianul belgian Plateau), cînd se ajunge la fabricarea spre sfîrșitul deceniului opt a celuloidului și la apariția unor aparate de luat vederi și de proiecție antrenînd o adevărată febră a inventatorilor europeni și nordamericani. Este limpede însă că secolul al XX-lea a adoptat noua artă, asigurîndu-i creșterea și ocrotindu-i performanțele. Dintr-o curiozitate oarecare cinematograful avea să devină — din ce în ce mai sigur pe uneltele sale — o artă și o industrie cu o rapidă evoluție. Apoi, cu o lipsă de complexe remarcabilă, filmul avea să se situeze în avangarda gîndirii estetice și sociale a veacului, netulburînd însă echilibrul existent între artele surori pînă la apariția sa. Pace noului venit, așadar, copil-teribil și copil-minune al imaginației omenești, miraculoasă „uzină de vise" dar și armă în impunerea realismului artistic, depășind fără inhibiții „vîrsta ingrată" (ce avea să fie admirabil comentată de Léon Moussinac), pentru a ținti maturizarea aptă să îi acorde statutul de stimă și de recunoaștere din partea Spectatorului multiplicat la scara milioanelor și milioanelor de privitori de pe toate continentele, oameni care aveau să trăiască tot mai febril fascinația artei a șaptea. Marile creații ale filmului mut, impunerea — nu fără dificultăți a sonorului apoi, descoperirea vocației sale sociale, tot mai pregnante au condus filmul pe un drum glorios. Mii și mii de nume au contribuit la această evoluție copleșitoare a noii arte, impunînd-o gustului din ce în ce mai sever, mai calificat al publicului spectator. Impactul social al cinematografului reprezintă probabil cel mai puternic fenomen legat de existența sa în acest secol ce îi poartă pecetea și a cărui sigiliu el, cinematograful, îl poartă la rîndul său. „Mica enciclopedie a cinematografiei universale" pe care o analizăm aici este expresia elocventă a „călătoriei în timp" a filmului (artistic, documentar, științific, ș.a.m.d.), a propulsiei sale formidabile în universul cultural al omului modern. În mai puțin de un veac de existență cinematograful a dat lumii o impresionantă listă de creatori-giganți, de personalități copleșitoare, ce pot sta alături de marile spirite ale umanității.

Principiul cronologic de lucru, adoptat de autorii „enciclopediei", de prezentare a cinematografului în întreaga sa devenire ne ajută să înțelegem „ființa" acestei arte, suflul vital menit să îi asigure continuu creșterea, înălțarea. Opere și realizatori, școli naționale și spații de competiție (festivaluri de anvergură) se bucură de o minuțioasă consemnare în cele peste șase sute de pagini ale volumului. Densitatea informației este remarcabilă, probitatea științifică de asemenea. Vom distinge — nu în ultimul rînd — efortul de dreaptă situare a filmului românesc în context european și universal, corectînd astfel omisiunile și erorile cuprinse în alte lucrări de acest gen apărute în lume. Cei cinci filmologi ce au trudit la realizarea acestei enciclopedii (Doina Boeriu, Rodica Pop-Vulcănescu, regretatul critic Ioana Creangă, Cristina Corciovescu și B. T. Râpeanu — ultimii doi fiind, după cum am precizat deja și coordonatorii colectivului susmenționat) au dovedit încă o dată marea lor iubire față de cinematograf prin realizarea acestei cuprinzătoare biografii a „artei secolului".

Titus VÎJEU

universalia

„Izvorul frumuseții"

Prin publicarea volumului Izvorul frumuseții (prefață, antologie și traducere de Victoria Naum), care reunește cele cinci cicluri de basme apărute sub semăntura lui Luigi Capuana (1839—1915), Editura Univers ne oferă o surprinzătoare și... încîntătoare întregire a imaginii acestei complexe personalități din istoria literelor italiene. Culegere de folclor ? Literatură originală ? Disociația genetic-tipologică dintre literatura folclorică și cea cultă făcută în secolul al XIX-lea și acceptată treptat de etnografi ca și de criticii și teoreticienii literari este transgresată de Capuana. Dacă în tinerețe ferventul culegător de poezii populare siciliene și-a prezentat compozițiile proprii drept folclor autentic, nu era exclus ca, mai tîrziu, să facă gestul invers prezentînd basmele folclorice drept creații absolut originale. Lămuritoare în această chestiune ar putea fi Povestitorul de basme din primul ciclu și Prefața-basm, a celui de-al doilea, metabasme, ars poetica sui generis a culegătorului-creator. Un om sărman hotărște să-și cîștige existența ca povestitor, dar, vai, înseși zînele îl descurajează: „basme noi nu se mai găsesc. Li s-a pierdut sămînța". Urmînd, însă, sfatul vrăjitorului Tre-Pi, păstrătorul basmelor tradiționale, omul nostru pornește spre Zîna Fantezie însoțit de un alai de personaje din basme celebre. Zîna îi dăruiește „tot felul de lucruri ciudate", o broscuță, un șarpe, trei inele etc., inspiratoare de basme noi care farmecă mulțimile. Cînd, într-o bună zi, nici basmele astfel născute nu mai sînt acceptate deoarece toți le știu pe dinafară, povestitorul pisează cele trei inele pînă le transformă în pulbere și, din praful astfel obținut (elemente structurale minimale !), începe să închege ca prin minune basme noi. Un basm și încă unul... pînă în ziua în care își pierde săculețul cu pulbere magică.

Incărcătura de semnificații este evidentă. E o istorie atît individuală (a însuși autorului) cît și colectivă, a nașterii, răspîndirii, decăderii și reînvierii basmelor. Pe plan individual la început, povestitorul, luînd în stăpînire obiecte magice, se lasă cuprins de un soi de trăzneală a fanteziei, încît în basmele lui se înghesuie, schematizate, reduse la minimă lexicalizare, uneori de-a valma ori în succesiune neașteptată, mai toate cele treizeci și una de funcții depistate de Propp. Regăsim punctele de căpetenie ale comparației basm-vis făcute de Hasdeu (v. basm în Etym. Magnum...). Treptat- treptat ,această exuberanță a fanteziei, care fascinează pe micul cititor și în care cititorul adult se amuză să descopere lectura discret ironică sau în răspăr a basmelor tradiționale, se mai potolește, iar fiorul liric, prezent, mai stingher, și în alte scrieri ale prozatorului, se insinuează pe nesimțite. Bizareria întîmplărilor, ce încalcă, mai evident în ciclurile de început, „logica" obișnuită a basmelor cu care fuseserăm învățați, se însoțește tot mai des de un fir moralizator. In țara condusă de rege (niciodată de împărat — și nu e de mirare dacă ne gîndim că Sicilia, prototipul țării de basm, spațiu unic de întîlnire și amalgamare a civilizațiilor occidentale și orientale, era deja regat în secolul al XII-lea), există întotdeauna un prinț sau o prințesă care, dacă nu se căsătorește cu urmașa (urmașul) regelui Spaniei ori Franței și nici măcar a(l) Portugaliei, va găsi, desigur, o fată simplă, „mai mult bună decît frumoasă", respectiv vreun băiat de două parale, dar cu suflet de aur, cu care să se însoțească sub ocrotirea directă a zînelor. Dar pînă la nuntă se petrec lucruri năstrușnice, într-o succesiune, uneori halucinantă, a evenimentelor ce includ încălcarea granițelor dintre regnuri, proliferarea monstruosului, alături de secvențe în manieră naturalistă. In ultimele două cicluri, elementul moralizator e prezent în mai fiecare basm. Tradiția poveștilor cu tîlc nu e urmată întocmai și adesea e vorba mai curînd de un gînd concluziv cu deschidere filosofică decît de o morală clasică. In Principele Pițigoi vrăjitorul-ecolog ne învață că „un cuib e un lucru sfînt. Să distrugi un cuib este ca și cum ai da foc la o casă". Plecarea dintre oameni a hazliului Lăcustă e un mare păcat: „De s-ar întoarce acum cînd lumea rîde atît de rar". In ultimul ciclu morala se naște din meditația asupra condiției umane. O umbră se alătură sfîrșiturilor, care nu mai sînt pur și simplu „happy". Concluzia din Visul unui rege își sporește azi semnificația : „Maiestatea voastră a vrut să obțină ceva ce se opune legilor naturii și și-a primit pedeapsa". De faptul că tîlcurile acestor scrieri nu se lasă toate descifrate la vîrste fragede ne avertizase deja Povestitorul de basme : de ce și cum s-a pierdut sămînța basmelor „o să aflați abia mai tîrziu, cînd veți crește mari". Incheierea din Micul băiețel capricios ne previne și ea : „Pietre prețioase, 'cuvinte divine' / Nu le stăpînește primul care vine /.../ Acestea nu-s basme pentru orișicine". Cele două basme care încheie volumul sînt mai curînd o delicată țesătură lirico-filosofică pentru adolescenți despre forța și inconsistența primei iubiri, de care se poate muri — ori prin care se poate crește și ieși din păienjenișul viselor.

Basmele lui Capuana, prin care acesta, poate chiar mai mult decît prin romanele și nuvelele sale, își asigură un loc în galeria universală, sînt o confirmare a ideii că relația dintre folclorul literar și literatura cultă nu e, de fapt, o relație de opoziție și incompatibilitate ci, mai curînd, una de schimb reciproc. Sub mișcarea în ambele sensuri ce se schițează astfel, descoperim prezența unui număr de elemente structurale, de arhetipuri și invariante ce servesc drept argument în favoarea „unității literaturii fără adjectiv" (A. Marino. Hermeneutica..). Poate cea mai pregnantă disociere care se poate face între cele două tipuri de literatură (v. Bogatîriov și Jakobson în vol. Ce este literatura ?) ar fi cea care privește orientarea personalităților creatoare în cadrul vieții literare și, respectiv, al celei folclorice, aceasta din urmă descurajînd personalitățile „puternice" (în sensul dat de H. Bloom). O astfel de personalitate puternică a fost, desigur, și sicilianul Luigi Capuana, ale cărui basme, stropite cu apă de la izvorul folcloric, au un profil și vor avea, credem, o soartă cu nimic mai prejos decît cea a culegerilor clasice, anonime sau nu, ale genului.

Prin apariția în versiune românească, basmele lui Capuana sînt supuse unui risc paradoxal (cunoscut povestitorului de basme...) : tocirea ineditului și farmecului șocant prin difuzarea largă. E un risc la care volumul originalului povestitor trebuia de multă vreme supus, spre încîntarea copiilor de toate vîrstele. Traducerea are fluiditatea și naturalețea adecvate genului. Expresia „nefolclorică" și neologismul, atunci cînd apar, sînt, probabil, alese în acord cu originalul și spre a contura o atmosferă și un univers fantastic (avînd, însă, conexiuni în realitatea Siciliei și, în general, a Occidentului) care, chiar dacă prind contur din manevrarea unor universalii ale genului în jocuri combinatorii ingenioase, nu trebuie identificate mecanic cu cele ale stocului de basme autohton ori (nici măcar) cu setul tradițional de tip Grimm.

Rodica ALBU

Isabel ALLENDE

(Chile)

Răzbunarea

În strălucitoarea zi în care o încununară pe Dulce Rosa Orellano cu laurii Reginei Carnavalului, mamele celorlalte candidate șușotiră că era vorba de o premiere nedreaptă, căci ea era fata senatorului Anselmo Orellano, omul cel mai puternic din toată provincia. Recunoșteau că fetița era talentată, cînta la pian și dansa ca nimeni alta, dar existau alte aspirante mult mai frumoase la acest premiu. O văzură în picioare pe podium, cu rochia ei de organdi și coronița de flori salutînd mulțimea și o blestemară printre dinți. De aceea, unele dintre ele se bucurară atunci cînd, cîteva luni mai tîrziu, nenorocirea intră în casa Orellano semănînd atîta amărăciune încît a fost nevoie de treizeci de ani pentru a o izgoni.

În seara alegerii reginei a avut loc un bal la primăria din Santa Teresa și veniră tineri din cele mai îndepărtate ținuturi pentru a o cunoaște pe Dulce Rosa. Ea era atît de veselă și dansa cu atîta grație, încît mulți nu-și dădură seama că în realitate nu era cea mai frumoasă și spuseseră că niciodată n-au mai văzut un chip ca al ei. Astfel căpătă o nemeritată faimă de frumusețe și nici un martor după aceea n-a putut s-o desmintă. Exagerata descriere a pielii sale translucide și a ochilor ei diafani trecu din gură în gură și fiecare îi adăugă ceva din fantezia lui. Poeții din orășele îndepărtate au compus sonete pentru o domnișoară ipotetică pe nume Dulce Rosa.

Zvonul acestei frumuseți ce înflorea în casa senatorului Orellano ajunse și la urechile lui Tadeo Cespedes, căruia nu i-a trecut niciodată prin minte că avea s-o cunoască, căci în cei douăzeci și cinci de ani ai săi nu avusese timp nici să învețe poezii, nici să privească femei. El se ocupa doar cu Războiul Civil. De cînd începuse să-și radă barba, purta o armă în mînă și de multă vreme trăia în mirosul prafului de pușcă. Uitase sărutările mamei sale, pînă și cîntecele ei. N-a găsit mereu motiv să se certe căci în perioadele de liniște nu avea adversari pe măsura bandei sale, dar și în vremurile de pace silită, trăia ca un corsar. Era un bărbat obișnuit cu violența. Străbătea țara în lung și-n lat luptînd împotriva dușmanilor vizibili, cînd existau, și împotriva umbrelor cînd trebuia să-i inventeze și așa ar fi continuat dacă partidul său n-ar fi cîștigat alegerile prezidențiale. Peste noapte trecu de la clandestinătate la asumarea puterii și i se terminară pretextele pentru a continua hărțuielile.

Ultima misiune a lui Tadeo Cespedes a fost expediția punitivă în Santa Teresa. Cu o sută douăzeci de oameni intră în sat noaptea pentru a da o lecție și a elimina conducătorii neînsemnați ai opoziției. Sparseră ferestrele localurilor publice, distruseră ușa bisericii și intrară călare pînă în altar strivindu-l pe părintele Clemente care le opusese rezistență, dădură foc copacilor plantați în piață de Comitetul femeilor și porniră în galop cu strigăte războinice spre casa senatorului Orellano, care se înălța mîndră pe colină.

În fruntea unei duzini de servitori credincioși, senatorul îl aștepta pe Tadeo Cespedes după ce o închisese pe fiica sa în ultima cameră și dăduse drumul la cîini. În acea clipă regretă, ca de atîtea ori în viață, că nu avea băieți care să-l ajute cu arma în mînă și să apere onoarea casei. Se simți foarte bătrîn dar nu avu timp să se gîndească la asta căci văzu prin gard strălucirea cumplită a douăsprezece torțe care se apropiau spărgînd noaptea. Împărți ultimele gloanțe în tăcere. Nu mai era nimic de spus și fiecare știa că înainte de răsăritul soarelui trebuie să moară ca un bărbat la datorie.

— Cel care va rămîne în viață va lua cheia de la camera în care se află fiica mea și-și va face datoria, spuse senatorul auzind primele împușcături.

Toți servitorii văzuseră cînd s-a născut Dulce Rosa și o ținuseră pe genunchi cînd era mică, îi spuseseră povești cu zîne în serile de iarnă, o auziseră cîntînd la pian și o aplaudaseră plîngînd cînd fusese aleasă Regina Carnavalului. Tatăl ei putea muri liniștit ; copila nu va cădea vie în mîinile lui Tadeo Cespedes. La un singur lucru nu se gîndise senatorul Orellano că, în ciuda curajului său în luptă, ultimul care va muri va fi el. Văzu căzînd unul cîte unul pe toți slujitorii săi și înțelese, în sfîrșit, zădărnicia continuării rezistenței. Avea un glonte în burtă și privirea difuză de abia distingea umbrele care se proiectau pe zidurile casei sale, dar nu i-a lipsit luciditatea de a se tîrî pînă la ultima cameră... Băgă cheia în broască, deschise ușa grea și prin ceața ce îi învăluia ochii o văzu pe Dulce Rosa așteptîndu-l. Copila purta aceeași rochie de organdi din ziua carnavalului și-și împodobise părul cu flori din coroniță.

— E timpul, copila mea, spuse trăgînd piedica armei în timp ce la picioarele sale se lățea o baltă de sînge.

— Nu mă omorî, tată, îi ceru ea cu hotărîre. Lasă-mă în viață ca să te răzbun și ca să mă răzbun.

Senatorul Anselmo Orellano cercetă chipul de cincisprezece ani al fiicei sale și își imagina ce ar face cu ea Tadeo Cespedes, dar citi o mare forță în ochii transparenți ai Dulcei Rosa și știu că putea supraviețui pentru a-l pedepsi pe călăul său. Fata se așeză pe pat, și el alături de ea cu ochii țintă la ușă.

Cînd se potoliră vaietele cîinilor muribunzi, zăvorul cedă și primii oameni năvăliră în cameră ; senatorul reuși să tragă șase gloanțe înainte de a-și pierde cunoștința. Tadeo Cespedes crezu că visează văzînd un înger încoronat care ținea pe brațe un bătrîn în agonie, în timp ce rochia ei albă se înroșea, dar nu îi stîrni mila pentru a-i mai acorda o a doua privire, căci era beat de furie și enervat de atîtea ore de luptă.

— Femeia e a mea, spuse înainte ca oamenii lui să pună mîna pe ea.

*

Se trezi într-o dimineață plumburie a unei zile de vineri muiată în splendoarea incendiului. Pe colină liniștea era densă. Pînă și ultimele gemete se stinseră cînd Dulce Rosa se putu ridica în picioare și merse pînă la fîntîna din grădină, care cu o zi înainte era înconjurată de magnolii iar acum era doar o baltă tumultoasă în mijlocul dărmăturilor. Din rochie nu mai rămăseseră decît fîșii pe care ea și le scoase încet. Se cufundă în apa rece. Odată spălată, senină și fără lacrimi se întoarse la casa în ruine, căută ceva să se acopere, luă un cearșaf și ie[șí] pe drum să culeagă rămășițele senatorului. Îl legaseră de picioare și îl tîrîseră în galop prin povîrnișurile colinei desfigurîndu-l, dar mînată de dragoste fiica sa îl recunoscu. Îl înfășură în pînză și se așeză lîngă el așteptînd să se lumineze de-a binelea. Așa o găsiră vecinii din Santa Teresa cînd îndrăzniră să urce spre casa fimiliei Orellano. O ajutară pe Dulce Rosa să-și îngroape morții și să stingă ce mai rămăsese din incendiu și o implorară să se ducă să locuiască cu nașa ei în alt sat, unde nimeni nu-i cunoștea povestea, dar [ea] refuză. Atunci formară echipe pentru a-i reconstrui casa și-i dăruiră șase dulăi pentru a o păzi.

Din clipa în care îl luaseră pe tatăl ei încă în viață și Tadeo Cespedes închisese ușa în urma lui și își scosese cureaua de piele, Dulce Rosa trăi numai ca să se răzbune. În următorii treizeci de ani acest gînd o ținu trează nopțile și îi umplu zilele, dar nu-i șterse de tot zîmbetul și nici nu-i răpi bunăvoința. Îi crescu faima frumuseții, căci cîntăreții îi preamăreau farmecele imaginare pînă cînd o transformară într-o legendă vie. Ea se scula în fiecare zi la patru dimineața să conducă muncile cîmpului și ale casei, să inspecteze proprietatea călare, să cumpere și să vîndă tocmindu-se negustorește, să crească animale și să cultive magnolii și iasomie în grădina sa. Cînd se lăsa seara, își scotea pantalonii bărbătești, cizmele și armele și se îmbrăca elegant cu lucruri din capitală venite în cufere parfumate. Cînd se înnopta, începeau să-i sosească musafirii și o găseau cîntînd la pian, în timp ce servitoarele pregăteau tăvile cu prăjituri și paharele cu orjad. Mulți se întrebau cum era posibil că tînăra nu sfîrșise într-o cămașă de forță într-un sanatoriu sau novice la călugărițele carmelite. Cu toate acestea, cum se dădeau frecvente petreceri în casa Orellano, cu timpul oamenii nu mai vorbiră despre tragedie și se șterse amintirea senatorului asasinat. Cîțiva cavaleri bogați și de renume reușiră să facă abstracție de stigmatul violării și atrași de frumusețea și înțelepciunea Dulcei Rosa o cerură în căsătorie. Ea îi refuză pe toți, căci misiunea ei pe această lume era răzbunarea.

*

Nici Tadeo Cespedes nu a putut uita acea noapte. Satisfacția omorului și euforia violului îi trecură la scurt timp după aceea, cînd se întorcea în capitală pentru a da socoteală de expeditia sa de pedepsire. Atunci îi răsări în minte fetița îmbrăcată în rochie de bal, pe cap purtînd coronită de iasomie, care îl suportase în liniște în acea odaie întunecoasă în care aerul era impregnat cu miros de praf de pușcă. O revăzu cu ochii minții în momentul final cufundată în somnul inconștienței care stîrnea milă și așa continuă să o vadă în fiecare noapte în clipa cînd adormea, tot restul vieții. Pacea, exercitarea puterii prin funcția ce o deținea în guvern îl transformară într-un om liniștit și muncitor. Odată cu trecerea timpului se pierdură și amintirile Războiului civil și oamenii începură să-l numească don Tadeo. Își cumpără o moșie de partea cealaltă a munților, se dedică împărțirii dreptății și deveni primar. Dacă n-ar fi fost fantoma neobosită a Dulceei Rosa Orellano poate ar fi atins o oarecare fericire, dar în toate femeile care trecuseră prin viața sa, în toate pe care le-a îmbrățișat în căutarea alinării și în toate iubirile avute de-a lungul anilor îi apărea chipul Reginei Carnavalului. Și pentru ca tortura să-i fie și mai mare, cîntecele care îi pomeneau cîteodată numele în versurile poeților populari nu-i permiteau să o îndepărteze din sufletul său. Imaginea tinerei crescu în el ocupîndu-i fiecare colțișor al ființei sale, pînă cînd într-o zi nu mai suportă. Se afla în capul mesei la banchetul la care își aniversa cei cincizeci și cinci de ani, înconjurat de prieteni și colaboratori, cînd i se păru că pe fața de masă vede o ființă goală printre boboci de iasomie și înțelese că acest coșmar nu-i va da pace nici după moarte. Lovi atît de zdravăn cu pumnul în masă încît zăngăniră tacîmurile și ceru pălăria și bastonul.

— Unde te duci, don Todeo ? întrebă prefectul.

— Să îndrept o greșeală mai veche, răspunse ieșind fără să-și ia rămas bun de la nimeni.

N-a trebuit s-o caute, căci știa dintotdeauna că trăia în aceeași casă a nenorocirii sale și într-acolo își mînă caii. Pe vremea aceea drumurile erau foarte bune și distanțele păreau mai scurte. Peisajul se schimbase în acești ani, luînd ultima curbă zări casa la fel cum și-o amintea înainte ca ceata lui s-o ia cu asalt. Erau acolo zidurile trainice din piatră de rîu pe care el le distrusese aruncîndu-le în aer, acolo vechile tavane din lemn de culoare închisă care se mistuiseră în flăcări, acolo copacii de care atîrnase trupurile oamenilor senatorului, acolo curtea în care masacrase cîinii. Opri trăsura la o sută de metri de poartă dar nu îndrăzni să înainteze căci își simțea inima spărgîndu-i pieptul. Ar fi dorit să se întoarcă dar se ivi printre umbre o siluetă învăluită în haloul voalurilor sale. Închise ochii dorind din toată inima ca ea să nu-l recunoască. În lumina suavă a înserării o zări pe Dulce Rosa Orellano înaintînd plutind pe aleile grădinii. Îi observă părul, figura luminoasă, armonia gesturilor, învolburarea rochiei și crezu că se găsește suspendat într-un vis care dura de treizeci de ani.

— În sfîrșit ,ai venit, Tadeo Cespedes, spuse ea zărindu-l, fără să se lase înșelată de hainele lui negre de primar, nici de părul său cărunt, căci încă mai avea aceleași mîini de pirat.

— M-ai urmărit fără încetare. Toată viața n-am putut iubi pe nimeni în afară de tine, murmură el cu vocea frîntă de rușine.

Dulce Rosa Orellano suspină mulțumită. În sfîrșit, îi venise și el rîndul. Dar îl privi în ochi și nu descoperi în ei nici urmă din călăul de odinioară, ci doar lacrimi curate. Căută în inima sa ura cultivată în toți acești treizeci de ani dar nu fu capabilă s-o găsească. Își evocă momentul în care îi ceruse tatălui său sacrificiul de a o lăsa în viață pentru a-și îndeplini o datorie, retrăi îmbrățișarea, de atîtea ori blestemată, a acestui om și dimineața în care înfășurase tristele rămășițe într-un cearșaf. Parcurse iar planul perfect al răzbunării sale, dar nu simți bucuria așteptată ci, dimpotrivă, o profundă melancolie. Todeo Cespedes îi luă mîna cu delicatețe și i-o sărută udînd-o cu lacrimi. Atunci ea înțelese cutremurată că atîta se gîndise la el în fiecare clipă, savurînd cu anticipație pedeapsa, încît sentimentele ei se alteraseră sfîrșind prin a-l iubi.

În zilele următoare, amîndoi înlăturară baricadele iubirii reprimate și pentru prima dată în asprul lor destin porțile inimii se deschiseră pentru a primi unul apropierea celuilalt. Se plimbau prin grădini vorbind despre ei fără a omite noaptea fatală care a frînt drumul vieții lor. Seara, ea cînta la pian, ia el fuma ascultînd-o pînă cînd se simțea toropit și fericirea învăluindu-l ca într-o mantie și ștergînd coșmarul vremurilor trecute. După cină, pleca la Santa Teresa unde nimeni nu-și mai amintea vechea și groaznica întîmplare. Trăgea la cel mai bun hotel și de aici făcea planuri pentru nuntă. Vroia o petrecere cu pompă, risipă și veselie la care să participe tot tîrgul. Descoperise dragostea la o vîrstă la care alți bărbați își pierduseră speranța și asta îi readusese forța tinereții. Dorea s-o înconjoare pe Dulce Rosa cu afecțiune și frumusețe, să-i dea tot ce-și putea permite cu bani, să vadă dacă reușea să compenseze la anii săi răul pe care i-l făcuse cînd era tînăr. Cîteodată îl cuprindea neliniștea. Îi cerceta chipul căutînd cele mai vagi urme de ură, dar vedea numai lumina dragostei împărtășite și asta îi reda încrederea.

Cu două zile înainte de căsătorie, cînd deja aranjau mesele, în grădină, pentru petrecere, tăiau păsările și porcii pentru ospăț și culegeau florile pentru decorarea casei, Dulce Rosa Orellano probă rochia de mireasă. Se văzu reflectată în oglindă atît de asemănătoare cu cea încoronată ca Regină a Carnavalului, încît nu putu să-și înșele în continuare propria-i inimă. Știu că niciodată nu va putea realiza răzbunarea plănuită, căci îl iubea pe asasin, și cu atît mai puțin să distrugă fantoma senatorului, așa că se despărți d[e] croitoreasă, luă foarfecele și se duse în ultima cameră în care nu mai intrase nimeni în tot acest răstimp.

Tadeo Cespedes o căuta pretutindeni strigînd-o disperat. Lătratul cîinilor îl conduse la cealaltă extremitate a casei. Cu ajutorul grădinarului sparse ușa încuiată și intră în camera unde cu treizeci de ani în urmă văzuse un înger încoronat cu iasomie. O găsi pe Dulce Rosa Orellano așa cum o văzuse în vis în fiecare noapte, cu aceeași rochie de organdi însîngerată și ghici că va trăi nouăzeci de ani pentru a-și plăti vina prin amintirea singurei femei pe care sufletul său a putut s-o iubească.

În românește de
Doina LINCU

Paul ÉLUARD

Libertate

Pe caietele-mi de școală
Pe pupitru și copaci
Pe nisip și pe zăpadă
Scriu numele tău

Pe-orice pagină citită
Pe oricare filă albă
Scrum hîrtie sînge piatră
Scriu numele tău

Pe icoanele-aurite
Pe-armele soldaților
Pe coroana regilor
Scriu numele tău

Pe junglă sau pe deșert
Pe-orice cuib pe orice floare
Pe copilăria mea
Scriu numele tău

Pe miracolele nopții
Pe-alba pîine-a zilelor
Pe-anotimpuri logodite
Scriu numele tău

Pe nimicurile-mi de-azur
Pe soare iaz mucegai
Pe lac lună strălucindă
Scriu numele tău

Pe cîmpii pe orizont
Pe-ale păsărilor aripi
Și pe moara umbrelor
Scriu numele tău

Pe-orice-adiere de-auroră
Pe mare și pe vapoare
Pe muntele cel nebun
Scriu numele tău

Pe albeața norilor
Pe plînsul furtunilor
Pe searbăda ploaie deasă
Scriu numele tău

Pe formele pîlpîinde
Pe-al culorii curcubeu
Pe-adevărul simplu fizic
Scriu numele tău

Pe cărările vioaie
Pe drumur'le nesfîrșite
Pe piețele inundate
Scriu numele tău

Pe lampa care se-aprinde
Pe lampa care se stinge
Pe casele-mpreunate
Scriu numele tău

Pe fructul tăiat în două
Al camerei și-al oglinzii
Pe-a patului scoică goală
Scriu numele tău

Pe cățelul blînd și lacom
Pe urechile-i ciulite
Pe lăbuța sa stîngace
Scriu numele tău

Pe a ușii trambulină
Pe obiectele din casă
Pe-a focului vîlvătaie
Scriu numele tău

Pe-orice trup ce se oferă
Pe-a prietenilor frunte
Pe-orice mînă ce mi-e-ntinsă
Scriu numele tău

Pe-a surprizelor sclipire
Pe buzele încordate
Mult mai presus de tăcere
Scriu numele tău

Pe-adăposturile-mi distruse
Pe farurile-mi surpate
Pe pereții plictiselii
Scriu numele tău

Pe absența fără pofte
Pe singurătatea goală
Pe cortegiul trist al morții
Scriu numele tău

Pe vigoarea revenită
Pe primejdia ce piere
Pe speranța fără doruri
Scriu numele tău

Și prin forța unei vorbe
Îmi iau viața de la capăt
Sînt născut spre-a te cunoaște
Spre a te numi

Libertate.

În românește de
George PRUTEANU

Redacția : Iași, Casa cu absidă, Centrul civic ; telefon (981) 16242 ● Administrația : București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție :
Redactor șef : Corneliu Sturzu
Secretar responsabil de redacție : HORIA ZILIERU
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Prețul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin I.L.EXIM. — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.

I. P. Iași cd. 982